รายงานวิจัยชุมชนเรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

(People's Participation to manage the Natural Resources and Environments in Nawa Municipality, Nawa district, Nakhon Phanom Province)

พุฑฒจักร สิทธิ

สถาบันพระปกเกล้า

ตุลาคม 2556

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้เสร็จลุล่วงได้ด้วยการสนับสนุนจากสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า ที่เห็นชอบให้มีการดำเนินการวิจัยในเรื่องนี้และได้รับความเอื้อเฟื้อการประสานงานจากคุณทวิติยา สินธุพงศ์ พนักงานฝึกอบรมและบริหารโครงการชำนาญการ สถาบันพระปกเกล้า

อนึ่ง รายงานวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้เลย หากไม่ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เทศบาลตำบลนาหว้า ประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า ทั้ง 8 หมู่ และนักศึกษาที่ร่วมเวทีระดมความคิดเห็นและถอดบทเรียน ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

นอกจากบุคคลที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นพิเศษ คือ นายกเทศมนตรีตำบลนาหว้า นายอรรถพล โกษาแสง, รองนายกเทศมนตรี นายอภิเชษฐ์ ศักดิ์จำปา, ประธานสภาเทศบาล นายวีระ วะชุม ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เป็นพิเศษ ให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับข้อมูลและองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณหน่วยงานต้นสังกัด คือ หลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์(การเมืองการปกครอง) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่ยินดีและอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการโครงการวิจัยนี้ รวมทั้งคณาจารย์ที่คอยให้กำลังใจ กระทั่งดำเนินโครงการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี คุณงามความดีใดที่เกิดจากงานวิจัยชิ้นนี้ขอมอบแด่ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้าและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อประโยชน์สูงสุดของการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

ดร.พุฑฒจักร สิทธิ
ผู้วิจัย

สารบัญ

หัวเรื่อง		หน้า
กิตติกรรมประกาศ		**ก**
สารบัญ		**ข**
บทคัดย่อ		**ง**
บทที่ 1	**บทนำ**	**1**
	1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
	1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
	1.3 ขอบเขตการวิจัย	4
	1.4 สมมติฐานการวิจัย	5
	1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
	1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2	**แนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม**	**7**
	2.1 แนวความคิด ทฤษฎี ลักษณะ รูปแบบ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน	8
	2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	18
	2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	21
	2.4 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	31
บทที่ 3	**ระเบียบวิธีวิจัย**	**35**
	3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	35
	3.2 การดำเนินการวิจัย	36
	3.3 กลุ่มประชากรในการวิจัย	36
	3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	37
	3.5 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	37
	3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	37
	3.7 แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย	38

สารบัญ (ต่อ)

หัวเรื่อง		หน้า
บทที่ 4	**ผลการวิเคราะห์ข้อมูล**	**40**
	4.1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลนาหว้า	40
	4.2 ผลการพัฒนาเทศบาลในรอบปีที่ผ่านมา	48
	4.3 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี (2555-2557)	50
	4.4 รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม	52
	4.5 กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม	56
	4.6 แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม	58
บทที่ 5	**สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ**	**62**
	5.1 สรุปผล	63
	5.2 อภิปรายผล	70
	5.3 ข้อเสนอแนะ	73
บรรณานุกรม		**76**
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก. รูปภาพประกอบงานวิจัย	78
	ภาคผนวก ข. แผนดำเนินการวิจัยและแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์	83
	ภาคผนวก ค. สำเนาหนังสือขอใช้ห้องประชุมและเชิญร่วมเวทีระดมความคิดเห็น	85
ประวัตินักวิจัย		**89**

ชื่อเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

ผู้วิจัย ดร.พุฑฒจักร สิทธิ

บทคัดย่อ

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เชิงบูรณาการ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ วิธีการศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การจัดเวทีระดมความคิดเห็น

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ รูปแบบการโน้มน้าวเชิญชวนผ่านกิจกรรมที่เน้นความสามัคคีมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ รูปแบบการมีส่วนร่วมที่ถูกบังคับซึ่งชุมชนไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้อยู่ภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นไปโดยสมัครใจมีระยะเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ทดสอบจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจหาทางออกร่วมกันและเป้าหมายการมีส่วนร่วมมีความยั่งยืนกว่า ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ มีลักษณะน่าสนใจดังนี้ ลักษณะการมีส่วนร่วมด้านค้นหาปัญหาและความต้องการ ด้านการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการหรือดำเนินการ ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล

กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการได้แก่ การเปิดเวทีประชาคม การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้เริ่มการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการสนับสนุน บูรณะฟื้นฟู สงวนรักษา รณรงค์ใช้อย่างประหยัด นำสิ่งอื่นมาใช้แทนและลดปริมาณของเสีย เพื่อให้มีผลดีต่อคุณภาพชีวิต การจัดให้มีแหล่งข้อมูลความรู้ และการกระตุ้นรณรงค์

แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ โดยยึดกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นประการสำคัญ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชน มีการจัดอบรมแบบเข้มข้นอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายชุมชนควบคู่กับการรณรงค์ส่งเสริม

สนับสนุน บูรณะฟื้นฟู สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การกระจายทรัพยากร อำนาจและความรับผิดชอบแก่ชุมชน ให้มีการวางแผน มีการปรับเปลี่ยนจัดสรรผลประโยชน์ มีการกระจายภาระความรับผิดชอบและการตัดสินใจไปสู่คนในชุมชน

สรุปได้ว่า ผลการวิจัยครั้งนี้จะกระตุ้นจิตสำนึกให้ชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ครู อาจารย์ ประชาชนทั่วไป รวมถึงผู้นำประเทศ ได้มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะภาคพลเมืองให้เข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการประเทศด้วยความรู้ ความเข้าใจ ความเห็นที่เอื้อต่อกันอย่างมีเหตุมีผล เน้นความสามัคคี สมานฉันท์ ศานติภาพ ตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

****

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ยุคปัจจุบัน กระแสข่าวสารข้อมูลเรื่องภาวะโลกร้อนได้กระจายไปสู่กลุ่มชนหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบเป็นจำนวนมากเพื่อป้อนโรงงาน กระบวนการผลิตได้ส่งผลต่อสภาวะแวดล้อมโดยทั่วไป ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการผลิตและสินค้าสำเร็จรูปที่ถูกนำไปใช้แล้ว ก็ยังส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมเป็นวัฏจักรที่มิอาจสิ้นสุดด้วยจำนวนปริมาณของขยะและมลพิษที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ก็สะท้อนกลับมาสู่มนุษย์ทั้งมวลโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ นโยบายของประเทศยักษ์ใหญ่หลายประเทศได้หันกลับมามองผลพวงของสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้โลกรอดพ้นจากสภาวะเรือนกระจกที่เป็นต้นตอทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้จะให้ประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการเพียงประเทศเดียวคงสำเร็จได้ยาก จำเป็นอย่างยิ่งต้องสร้างเครือข่ายองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศ และลงมือปฏิบัติการไปพร้อมกันทั้งโลก ในการดำเนินการนั้นก็ต้องมีรูปแบบ วิธีการนโยบายที่ชัดเจนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผลสัมฤทธิ์จึงจะเกิดขึ้นได้

ผลลัพธ์จากประเด็นภาวะโลกร้อน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดไว้ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 ว่าด้วยเรื่องสิทธิชุมชน มาตรา 66 ว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ยิ่งกว่านั้นยังเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมกับภาครัฐดังในมาตรา 67 ว่า สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชน ในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่ออันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนที่จะมีการดำเนินการดังกล่าว สิทธิของชุมชน

ที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นหน้าที่ของชาวไทยทุกคน ดังในหมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 73 กล่าวว่า บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 8 ว่าด้วยแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรา 85 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้ 1) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยให้คำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งผืนดินผืนน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดมาตรฐานการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย 2) กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึงโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแก่การเกษตร 3) จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนา และดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 4) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล 5) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

ตั้งแต่มาตรา 66, 67, 73 และ 85 เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความสำคัญกับปัจเจกชน ชุมชน องค์กรภาครัฐ ได้ร่วมมือกันในบริหารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน ซึ่งในส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 87 กล่าวไว้ว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้ 1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจ

รัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ 5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน ด้วยเจตนารมณ์ของมาตราที่ 87 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ นโยบายสาธารณะ การบริการสาธารณะและเรื่องอื่น ๆ โดยทั่วไป ประชาชนต้องมีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การคิดวางแผน การตัดสินใจ ตรวจสอบ แก้ไขปัญหา ประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกแห่งหนึ่งที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองการบริหาร เฉพาะในส่วนของการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้พัฒนาเกี่ยวกับการรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระตุ้นให้เยาวชนและประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาล ได้มีการร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรง ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้คงสภาพ และปรับปรุงให้ดีขึ้น การช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณหน้าบ้านของตนให้สะอาดอยู่เสมอ การไม่เผาหญ้า ฟางข้าวในทุ่งนาในฤดูแล้ง เป็นต้น การพัฒนาด้านการเมืองการบริหาร ได้เน้นการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างเต็มความสามารถและทั่วถึง ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเทศบาลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาเทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ที่กล่าวไว้ว่า “เป็นชุมชนที่น่าอยู่ จะเป็นองค์กรที่มีการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ บริการอย่างมีคุณภาพ ทันสมัย ได้รับการยอมรับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การศึกษาอย่างมีคุณภาพ ด้วยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน” และพันธกิจที่พึงปฏิบัติให้บรรลุผลคือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารให้มีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบรรลุเป้าหมายของการเป็นชุมชนน่าอยู่ ซึ่งจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะ การบริการสาธารณะ เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นพิเศษที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างนักการเมืองท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชุมชนและประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากจะได้รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมแล้ว ยังสามารถนำไปขยายผลสู่องค์กรท้องถิ่นแห่งอื่นเพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ที่สำคัญคือ การใส่ใจดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้สมดุลสอดคล้องกับสุขภาพอนามัย ตลอดถึงผลการศึกษาวิจัย ก็ยังสามารถกำหนดเป็นแนวนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

1.2.2 เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านยุทธศาสตร์ คือ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) คือ ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นที่การพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรมอย่างบูรณาการ มุ่งส่งเสริมสิทธิและพัฒนาศักยภาพชุมชนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ปรับปรุงกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ปรับนโยบายการลงทุนภาครัฐให้เอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู ผลักดันให้มีการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและลดการก่อมลพิษ สร้างรายได้จากความหลากหลายทางชีวภาพ พัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบติดตามประเมินผล รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ เขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องดังนี้ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประธานชุมชน และประชาชนที่มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตด้านระยะเวลา คือ เดือนตุลาคม 2555 – มีนาคม 2556

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การศึกษาในครั้งนี้ จะมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างนักการเมืองท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชุมชนและประชาชน ต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม โดยศึกษาบริบทการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับโลก ระดับชาติและระดับพื้นที่ที่มีรูปแบบ ลักษณะ วิธีการ ตลอดถึงแนวทางแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการอย่างครอบคลุม ภายในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

ขอบเขตด้านประชากร คือ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ นักธุรกิจ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประธานชุมชน และประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

1.4 สมมติฐานการวิจัย

การตระหนักรู้ถึงการมีส่วนร่วมระหว่างนักการเมืองท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชุมชน และประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เกิดจากแนวคิดประชาสังคม (civil society) สิทธิชุมชน หน้าที่ของชนชาวไทยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมมีความเข้มแข็งและการบริหารจัดการที่ดี

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

1.5.2 ได้กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

1.5.3 ได้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

1.5.4 ได้มีฐานข้อมูลในการเผยแพร่ผลการวิจัยสู่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหาหรือประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดหาทางออก ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา และร่วมในการบริหารจัดการจากการได้รับโอกาสและมีพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วม

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดการ การบูรณะฟื้นฟู การสงวนรักษา การใช้อย่างประหยัด การส่งเสริม การนำสิ่งอื่นมาใช้แทน การลดปริมาณของเสีย เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลดีต่อคุณภาพชีวิต เอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างยั่งยืน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม” ผู้วิจัยได้นำแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประกอบการศึกษาเพื่อให้งานวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจน มีการต่อยอดในประเด็นที่ศึกษาเพิ่มเติมและทบทวนวรรณกรรมของนักวิชาการ นักวิจัยที่ได้ศึกษาในประเด็นที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาประกอบในงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย โดยจัดหัวข้อที่สอดคล้องกับเนื้อหางานวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 แนวความคิด ทฤษฎี ลักษณะ รูปแบบ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

- 2.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.1.3 ความหมายของการมีส่วนร่วม
- 2.1.4 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.1.5 รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.1.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.1.7 ระดับการมีส่วนร่วม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 2.3.1 ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3.2 ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3.3 ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3.4 สาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย
- 2.3.5 ความหมายของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3.6 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3.7 ลักษณะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.4 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิด ทฤษฎี ลักษณะ รูปแบบ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน นักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวความคิดของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้ (อ้างใน พิชญางค์ จูแจ่มยาน, 2529: 25)

William W. Redder กล่าวว่า การร่วมมือเป็นสิ่งที่ดี ทำให้งานประสบความสำเร็จง่ายและรวดเร็วขึ้น การร่วมมือจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน ลักษณะของบุคคลที่จะร่วมมือตามความต้องการหรือผลประโยชน์ ความสนใจและสถานสภาพของบุคคล

William Erwin กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ในการประชุมขององค์การสหประชาชาติ ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำไม่อาจกำหนดคำนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศหรือแม้แต่ประเทศเดียวกันก็ตาม หากจะให้เข้าใจชัดเจนดีแล้ว การนิยมความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะเจาะจงในระบบเศรษฐกิจสังคมและการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตามการให้คำนิยามความหมายควรครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จาการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน สะท้อนถึงการเข้าร่วมโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา

3) การพิจารณาในมิติดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างที่ประชาชนลงทุน (แรงงานและทรัพยากร) เพื่อการพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับการจากการลงทุน

4) ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้างการบริหารนโยบาย และลักษณะเศรษฐกิจสังคมประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธี แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ต่อประชาชน

ในมิติดังกล่าวข้างต้น ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมในด้านการตัดสินใจของการกำหนดนโยบาย การวางแผนการปฏิบัติตามนโยบาย การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ และการแบ่งสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ดังนั้นการมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการปลดปล่อยประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา และกลายเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงการเข้าสู่สภาวะทันสมัย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการแสดงออกซึ่งเสรีภาพของประชาชนในการ

ควบคุมชะตาชีวิตของตนเอง นอกจากทัศนคติในเรื่องเป้าหมายและวิธีการดังกล่าวข้างต้นแล้ว Matthias Stiefel และ Andrew Pearse ได้เสนอให้มองการมีส่วนร่วมใน 5 มิติ คือ (อ้างใน ปรัชญา เวสารัชช์ , 2528 : 5-6)

1) การมีส่วนร่วมแบบประจันหน้ากัน (Confrontation) คือ เป็นการสะท้อนการแจกแจงแบ่งสรรอำนาจในการตัดสินใจที่ผิดไปจากเดิมจึงอาจเป็นการประจันหน้าระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มสังคม กลุ่มชนชั้นต่าง ๆ กับหน่วยงานที่ตั้งขึ้นอย่างมั่นคงแล้ว และไม่ยอมเปลี่ยนแปลง (Immobile Establishments) ซึ่งหมายถึงหน่วยงานของทางราชการ

2) การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของกลุ่มและขบวนการในการเข้าร่วม (Group and Process) โดยการวิเคราะห์ถึงโครงสร้าง วิธีดำเนินการ ตลอดจนสภาพแวดล้อมของกลุ่ม ได้ก่อให้เกิดพลังในการเข้าร่วมมากน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะรูปแบบและลักษณะรวมทั้งสัมพันธภาพระหว่างผู้นำและผู้ตามในกลุ่ม

3) การมีส่วนร่วมเป็นประสบการณ์เฉพาะบุคคล (Individual) จากคำนิยามการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของพฤติกรรมกลุ่ม แต่ขณะเดียวกันการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล

4) การมีส่วนร่วมเป็นโครงการ (Project) ในวงราชการหรือองค์กรระหว่างประเทศ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมุ่งไปที่โครงการซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเฉพาะด้านและมุ่งให้ผู้ได้รับผลประโยชน์มีส่วนร่วมในบางระดับ แต่จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่ลักษณะของโครงการ

5) การมีส่วนร่วมเป็นนโยบาย (Policy Making) ตามความหมายกว้าง เป็นการมองการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องเดียวกับการเป็นประชาธิปไตย คือการยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

จากแนวความคิดการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ สนับสนุน และติดตามผลการปฏิบัติงาน ของหน่วยงาน และยังครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิก ได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่เอื้อให้ได้ผลประโยชน์ร่วมกัน ร่วมตัดสินใจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การวางแผนและการดำเนินโครงการ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มุ่งผลประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2539 : 15) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่าทฤษฎีได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่น้อยมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่า หากองค์กรสร้างภาวะผู้นำที่ดีก็จะพลอยมีภาวะผู้ตามที่ดีไปด้วย ซึ่งเป็นการที่มองค่อนข้างแคบเพราะนอกจากจะมองปรากฏการเพียงด้านเดียวแล้ว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรกนักวิชาการบางคนอาจไม่แน่ใจว่าองค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จำต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการที่สอง ผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่ ประการที่สาม หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้วผู้ตามเหล่านั้น

ได้แก่ใคร ผู้ตามทั้งหมดหรือผู้ตามที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำนั้น และประการสุดท้าย หากผู้นำยินยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมเช่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามเป็นอย่างไร

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะมีมากหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นตัวแทน (Representative) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นแทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง / ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ดีทฤษฎีนี้ เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้ง โดยคะแนนลับ และประชุมปรึกษาหรือประจำปี จะเห็นได้ว่าการมีร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง และผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้น เป็นเพียงแค่ไม้ประดับเท่านั้น

ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวคิดทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังร่วมไปถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคม ที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

2.1.3 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2547 : 183) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า “เป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotion Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ของกลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้การทำการ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย”

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2546 : 139) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมมือรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2541 : 24) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “เป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่า สมาชิกในชุมชนนั้นๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผน และการปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชน

เพ็ญศรี จ้อยนุแสง (2550 : 16) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่หน่วยงานภาครัฐยินยอมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมฐานะกระบวนการพัฒนา อันได้แก่ กระบวนการแสดงความคิดเห็น

เสนอความต้องการ กระบวนการวางแผน วางนโยบาย รวมทั้งการจัดหาการบริการสาธารณะในแนวทางการพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง ท้ายที่สุดต้องอยู่ในกระบวนการปฏิบัติงานติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลโดยจัดการทรัพยากรท้องถิ่นในทุกๆด้านได้อย่างต่อเนื่อง

มาลี เบ็ญจะมโน (2546 : 28) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของคนทุกคนที่เราต้องเคารพให้การยอมรับและยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา กระบวนการที่ประชาชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์กร โดยการแสดงความคิดเห็นและกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน ตลอดจนร่วมพิจารณากำหนดปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงไป

จีรศักดิ์ สีใจเจริญ (2543 : 13) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงว่าน่าจะหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ และควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะของสมาชิกของสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

อนุวัฒน์ พันธุเวช (2550 : 32) ให้ความหมายของ “ความมีส่วนร่วม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือองค์กรทุกระดับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการบริหารหรือการดำเนินงานต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐได้ร่วมรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจรวมทั้งร่วมสนับสนุนติดตามตรวจสอบการปฏิบัติ ตามสิ่งที่ตนได้ร่วมตัดสินใจไปด้วย

อรุณ ภมร (2547 : 17) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าคือ การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจในระดับต่างๆ ทางการจัดการบริหารและทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตน เช่นเดียวกับความคิดเห็นของสุเมธ ที่ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่ปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้ สามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

ณัฐเชษฐ์ ชูเมือง (2550 : 11) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง การให้ประชาชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม มูลนิธิ ประชาคม และองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี ไปจนถึงขั้นการนำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปีไปปฏิบัติส่วนตำบล ทั้งนี้ เพื่อให้ได้การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสามารถแก้ไขปัญหาและสนองต่อความต้องการของประชาชน ในตำบลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2546)

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาประมวลและสรุปสำหรับการศึกษาครั้งนี้ ได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมดำเนินการในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่

เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ขั้นตอนของการร่วมคิดค้นหาปัญหาต้นเหตุของการทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ลดน้อยหรือมีสภาพไม่สมบูรณ์ มีส่วนร่วมในการจำแนกประเภทและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมวางแผนร่วมดำเนินการ และร่วมในการติดตามประเมินผล ซึ่งในการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้น จะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือโดยตลอดก็ได้

2.1.4 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประเทศที่มีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย นโยบายที่รัฐบาลผู้บริหารประเทศได้ใช้ในพัฒนาประเทศ ก็คือ การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในระบวนการพัฒนาท้องถิ่นของตน เนื่องจากสภาพปัญหาความต้องการ ตลอดจนสภาพภูมิศาสตร์พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนมีความหลากหลาย โดยยอมรับว่าประชาชนในพื้นที่เป็นผู้รู้ดีถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี เพราะอยู่อาศัยในพื้นที่นั้นมานานอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่กระบวนการในการตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนา จึงเป็นสิ่งที่ดีเพื่อที่จะได้สร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของและการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ตรงจุดและตรงความต้องการ การบริหารจัดการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ภายในชุมชนจะส่งผลให้เกิดความสงบสุขอย่างแท้จริง จึงมีความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเบื้องต้น

เรวัตร กนกวิรุฬห์ (2550 : 6) ได้กล่าวถึง สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจในการร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของประชาชนเองการที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับในปรัชญาการพัฒนาชุมชนว่า “มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเป็นสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกทาง”

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ และกระบวนการผสมผสานหรือบูรณาการ ความคิดเห็น การตัดสินใจ การทำงาน ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันของปัจเจกบุคคลและหน่วยงาน ในลักษณะเป็นกลุ่ม เป็นคณะมากกว่าเป็นการทำงานคนเดียว กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามีแสดงออกในสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่เผชิญ และแสดงออกซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาและลงมือปฏิบัติ โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด และเป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

2.1.5 รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือหลายขั้นตอนหรือทุกขั้นตอนก็ได้ โดยแบ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ ตามประเภทของกิจกรรมไว้แตกต่างกัน ซึ่งมีรูปแบบและลักษณะตามความคิดเห็นของนักวิชาการต่างๆ ดังนี้

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1981) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งเป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่มิได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย 2) การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบโดยทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา 3) การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลระยะยาว และจะมีผลเสียคือไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

ธนาภรณ์ เมทณีสดุดี (2543) ได้กล่าวถึงลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วมดังนี้

1) การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการวิธีการติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์

2) การร่วมตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้วต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3) การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น

4) การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

มณฑล จันทร์แจ่มใส (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะต้องมีและเกิดขึ้นมาโดยตลอด ทั้งนี้เริ่มต้นตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตามแผน การเสียสละกำลังแรงงานของบุคคล ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ กำลังเงินหรือทรัพยากรที่มีอยู่

ประชุม สุวัติถี (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคลเกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1) เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพมักจะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กรตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2) เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

3) เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมเล็งเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

4) เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วมซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจและกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสม บุคคลจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง สำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคคลโดยทั่วไปแล้ว ยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษาสถานภาพทางสังคม อาชีพ และรายได้ เป็นต้น

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2547 : 172) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ
3) การมีส่วนร่วมในการลงทุน
4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

กรรณิกา ชมดี (2544 : 11) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 แบบ คือ

1) การมีสวนร่วมประชุม
2) การมีส่วนร่วมออกเงิน
3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7) การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้ใช้แรงงาน
9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10) การมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์

มงคล จันทร์ส่อง (2544) ได้กำหนดรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล ไว้ว่า องค์ประกอบรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้นๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจถูกว่าควรจะเข้าร่วมหรือไม่

2) การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

3) การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนในร่วมกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

ศิริชัย กาญจนวาสี (2547) ได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการประชุม
2) การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร
4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ
6) การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

วรรณา วงษ์วานิช (2549) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ คือ

1) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2) การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้นโดยแท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมไม่อาจสามารถกระทำได้ในทุกประเด็น แต่การมีส่วนร่วมของบุคคลจะมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นการพิจารณาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมว่าจะต้องมีอิสรภาพ มีความเสมอภาค และมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้การมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษา ลักษณะของการมีส่วนร่วม จึงสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องที่กล่าวถึงกลุ่มบุคคลหรือชุมชน มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใดๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการโดยสมัครใจ ร่วมกันเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเอง จนมาสู่การตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุถึงความประสงค์นั้นๆ โดยร่วมกันในการระดมความคิด การตัดสินใจ การวางแผนการปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผล รวมตลอดถึงการเสียสละเวลา แรงงาน และทุนทรัพย์ต่างๆ

ดังนั้น ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถกำหนดลักษณะที่เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการ

2) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและตัดสินใจ ประกอบด้วยการรับรู้ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน และร่วมวางแผนโครงการ

3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ หรือดำเนินการเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และตัดสินใจ

4) การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลของโครงการหรือผลของการตัดสินใจที่จะเกิดขึ้น

5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ด้วย

2.1.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

การที่ประชาชนจะตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และรับผิดชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระบบนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในด้านบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นการรับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากภายนอกดังมีผู้ให้ความเห็นไว้ดังนี้ คือ

สากล สถิตวิทยานันท์ (2542 : 166-167) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป้นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การร่วมวางแผน และลงมือทำงานร่วมกัน

3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงและมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิการนั้น ๆ

อนุภาพ ถิรลาภ (2543 : 21-22) กล่าวถึงเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1) ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนจัดการ บริหารองค์กร ละการใช้ทรัพยากรในที่สุด

2) ประชาชนจะต้องมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพ ที่เปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วม

3) ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีความเข้าใจเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม จะต้องมิใช่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ประชาชนมิได้ประสงค์จะเข้าร่วม

4) ประชาชนจะต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนต้องการในระดับที่เหมาะสม ประชาชนจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

2.1.7 ระดับการมีส่วนร่วม

International Association for Public Participation (2003) ได้ศึกษาและกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1) ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

2) ระดับการรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3) ระดับการสร้างความเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

4) ระดับการให้ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาร่วม และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

5) ระดับการเสริมพลังอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับ และหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้อย่างง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่าย

และความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมาได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการ ที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า "การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่มอันมีผลกระทบถึงประชาชนเอง รวมทั้งการประเมินผลโครงการและการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งกระบวนการที่ชุมชนกระทำออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม และการดำเนินการร่วมกัน เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการเมืองและเศรษฐกิจ ปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในชุมชน โดยร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้ลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชนและช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชนทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนไปสู่จุดหมายปลายทางได้และมีผลให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โดยไม่ต้องคอยพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน การวิจัยนี้จะทำให้ได้รับทราบถึงรูปแบบ ลักษณะ กลยุทธ์ วิธีการและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งนำไปสู่การร่วมแรงร่วมใจระหว่างนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม อย่างจริงจังและยั่งยืน

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหาร มีความหมายเหมือนกันกับการจัดการ สามารถใช้แทนกันได้ โดยการบริหาร คือ กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงใจของสมาชิกในองค์การ และมีการตระหนักถึงความสามารถความถนัดความต้องการและความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งความหมายของการบริหารงานมีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกัน ตามแต่ทัศนคติหรือแนวทางการศึกษาแต่ละบุคคล เช่น

คาสท์ และ โรเซนเวียก (Kast and Rosenzweig) (อ้างถึงใน เพ็ญศรี จ้อยนุแสง. 2550 : 19-20) กล่าวว่า การบริหาร เป็นการร่วมมือและประสานงานกันระหว่างมนุษย์และทรัพยากรทางวัตถุอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ปีเตอร์ เอฟ ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker) (อ้างถึงใน เพ็ญศรี จ้อยนุแสง. 2550 : 19-20) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยการอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกับผู้อื่น

สตีเฟน พี รอบบินส์ (Stephen P. Robbins) (อ้างถึงใน เพ็ญศรี จ้อยนุแสง. 2550 : 19-20) กล่าวว่า การบริหาร เป็นกระบวนการซึ่งปัจเจกบุคคลและกลุ่มดำเนินงานร่วมกัน และประสานงานกันเพื่อที่จะให้บรรลุสู่วัตถุประสงค์ร่วมกัน

ลูเธอร์ กูลิค และแลนดัน เออร์วิค (Luther Gulick & Lyndall Urwick) (อ้างถึงในอรุณ ภมร. 2547 : 26-27-28) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหาร ไว้ในหนังสือ Paper on the Science of Administration ว่าประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 7 ประการ หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCoRB Model” ซึ่งได้อธิบายตามความหมาย ดังนี้

1) P = Planning หมายถึง การวางแผนอันเป็นการคาดเดาเหตุการณ์ในอนาคต ซึ่งจะต้องคำนึงนโยบาย ทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงานการวางแผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการ วิจารณญาณ วินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคตแล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

2) O = Organization หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์กร ซึ่งในทางการศึกษาบางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงาน หรือวิธีการจัดการ เรื่องการจัดแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การแบ่งงานเป็นกรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณงานคุณภาพของงานหรือจัดตามลักษณะงานเฉพาะอย่าง เช่น หน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) หรือบางก็แยกเรียกเป็นหน่วยงานหลัก (Line) หน่วยแนะนำหรือที่ปรึกษา (Staff) หรือหน่วยงานช่วย (Auxiliary) เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษาเรื่องการจัดการองค์การยังได้ศึกษาการแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องตลอดจนการปรับปรุงองค์การให้ดีขึ้นด้วย

3) S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่กำหนดไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติงานให้เหมาะสมกันรวมถึงการที่จะเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการปฏิบัติงานของคนงานและพนักงานด้วย

4) D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมงานและการนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่นภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ การจูงใจ เป็นต้น การอำนวยการในที่นี้รวมถึงการวินิจฉัยสั่งการ ซึ่งเป็นหลักอันสำคัญอย่างหนึ่งของการอำนวยการให้ภารกิจดำเนินไปได้ด้วยดีจำต้องมีการตัดสินใจที่ดีและมีการสั่งการที่ถูกต้องเหมาะสมในแต่ละลักษณะการตัดสินใจด้วย

5) Co = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานงานเพื่อดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน การร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหารเพราะเป็นกิจวัตรประจำวันในการปฏิบัติงาน และเป็นสิ่งที่มีอยู่ในระดับของงานการร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่ต้องจัดให้มีขึ้นในหน่วยงานของตนเพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

6) R = Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนรวมถึงการประชาสัมพันธ์ ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย อันที่จริงการรายงานนี้มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสารอย่างมาก การรายงานโดยทั่วไป หมายถึง วิธีการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูล

แก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถาม ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ที่ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนี้อยู่ที่การตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

7) B = Budgeting หมายถึง งบประมาณโดยการศึกษา ให้ทราบถึงระบบ และกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตลอดจนใช้วิธีการงบประมาณเป็นแผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุม วิธีการบริหารงบประมาณ โดยทั่วไปมักดำเนินหมุนเวียนคล้ายคลึงกันอย่างที่เรียกว่า “วงจรงบประมาณ (Budget Cycle) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

7.1) การเตรียมการขออนุมัติงบประมาณ

7.2) การพิจารณาให้ความเห็นชอบ

7.3) การใช้จ่ายงบประมาณ

7.4) การตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ

นอกจากลำดับขั้นกระบวนการบริหารตามแนว “POSDCoRB Model” ที่กล่าวมาแล้วนี้ ชุมพร สังขปรีชา (2529, หน้า 74-75) ยังได้เสนอว่ากระบวนการบริหารน่าจะเพิ่มนโยบาย (Policy) และอำนาจหน้าที่ (Authority) เข้าไปด้วยโดยเรียกย่อ ๆ ว่า “PA-POSDCoRB” ซึ่งในกรณีนี้อาจพิจารณาได้ว่าแผนงานนี้น่าจะได้รวมนโยบายเข้าด้วยกันส่วนอำนาจหน้าที่ก็น่าจะรวมเอาไว้ในเรื่องการจัดองค์การของการบรรลุแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ให้มีตำแหน่งใด ๆ ย่อมจะมีอำนาจหน้าที่อยู่ด้วยแล้ว

การจัดการ หมายถึง กระบวนการจัดรูปแบบที่มีขนาดและทิศทางการใช้ แก้ไข ปรับปรุง ซ่อมแซม บำบัด ทำลาย และควบคุมทรัพยากรในระบบสิ่งแวดล้อมให้สามารถเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง (เกษม จันทร์แก้ว, 2536)

การจัดการ หมายถึง การดำเนินการที่มีรูปแบบและเป็นขั้นตอน มีลักษณะเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีจุดเริ่มต้น มีทิศทางเดินของสิ่งที่จะดำเนินการ และมีจุดสิ้นสุดของงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (เกษม จันทร์แก้ว, 2547)

กล่าวโดยสรุป การบริหารของเทศบาลตำบล คือการจัดลำดับขั้นตอนและวิธีการให้เหมาะสมกับองค์การเพื่อนำมาบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้และเกิดจากการความร่วมมือประสานงานเพื่อดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่นเป็นไปตามวิธีการขั้นตอน เป้าหมาย และวัตถุประสงค์เป็นไปตามแบบแผน วิธีการที่ได้ดำเนินการและการบริหารการจัดการ

สรุปได้ว่า นโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความปลอดภัย ถูกต้องตามสุขอนามัย โดยอาศัยการร่วมแรงร่วมใจและจิตสำนึกสาธารณะของประชาชนเป็นเบื้องต้นในการดูแลอนุรักษ์ ปกป้อง ป้องกัน ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างสรรค์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน อันจะก่อให้เกิดความสมานสามัคคีระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนทุกหมู่เหล่าตามเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาประเทศสืบไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เมื่อสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นมาบนโลก สิ่งมีชีวิตเหล่านั้นต่างพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่รอดของชีวิตตลอดมา วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตในอดีตจะถูกควบคุมโดยกระบวนการคัดเลือกตามธรรมชาติ มนุษย์ก็เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ต่างกันเพียงแต่ว่ามนุษย์มีสมองอันชาญฉลาดกว่าเท่านั้น นอกจากนี้ในอดีตการดำรงชีพของมนุษย์มักอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่มากนัก สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปและไม่รุนแรงนัก ธรรมชาติจึงสามารถปรับดุลยภาพด้วยกลไกควบคุมตนเองตามธรรมชาติได้ ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีวัฒนธรรม มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ใช้ในการดำรงชีวิตมากขึ้น เช่นการเริ่มรู้จักการใช้ไฟ รู้จักสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ รู้จักดัดแปลงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามความต้องการของตน ดังนั้นเมื่อมนุษย์ได้เข้าไปถึงที่ใดสภาพแวดล้อมที่นั่นก็ถูกดัดแปลงและนำไปใช้มากน้อยตามจุดประสงค์ ยิ่งปัจจุบันนี้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้เกิดสิ่งอำนวยประโยชน์และก่อให้เกิดความสะดวกสบายแก่มนุษย์เป็นอย่างมาก ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้อย่างฟุ่มเฟือยสิ้นเปลืองเกินความจำเป็นมากยิ่งขึ้น สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง จนกลไกธรรมชาติเองไม่สามารถปรับได้ทัน สมดุลธรรมชาติจึงสูญเสียไป เป็นที่มาของปัญหาสิ่งแวดล้อมและเป็นตัวชี้ให้เราเห็นว่า แท้จริงแล้วการพัฒนาและการสร้างความเจริญด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้นมีทั้งคุณประโยชน์อนันต์และโทษมหันต์ในเวลาเดียวกันด้วย ทุกประเทศทั่วโลกจึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษา ค้นคว้า เพื่อหาทางป้องกันการเกิดปัญหาและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น การศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนและสำหรับพลเมืองทุกประเทศในโลก (ศศินา ภารา, 2550)

2.3.1 ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งสิ่งที่มีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต เห็นได้ด้วยตาเปล่าและไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์นั่นเอง สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ได้แก่ บรรยากาศ น้ำ ดิน แร่ธาตุ และสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่บนโลก (พืช และสัตว์) ฯลฯ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สาธารณูปการต่างๆ เช่น ถนน เขื่อนกั้นน้ำ ฯลฯ หรือระบบของสถาบันสังคมมนุษย์ที่ดำเนินชีวิตอยู่ ฯลฯ

สิ่งแวดล้อมหรือสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวเรานั้น ไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตามต่างมีสมบัติเฉพาะตัว 7 ประการ การที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมยั่งยืน จำเป็นต้องเรียนรู้หรือเข้าใจสมบัติของสิ่งแวดล้อมนั้นๆ สมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อมมีดังนี้

1) สิ่งแวดล้อมทุกชนิดมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัดเฉพาะตัว จะอยู่ที่ใดก็ตาม เอกลักษณ์ดังกล่าวจะบ่งบอกอย่างชัดเจนว่าเป็น ต้นไม้ บ้าน ภูเขา น้ำ ถนน มนุษย์ ฯลฯ

2) สิ่งแวดล้อมไม่อยู่โดดเดี่ยวในธรรมชาติ แต่จะมีสิ่งแวดล้อมอื่นอยู่เสมอ เช่น ต้นไม้อยู่กับดิน ปลากับน้ำ มนุษย์กับที่อยู่อาศัย ฯลฯ

3) สิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่งต้องการสิ่งแวดล้อมอื่นอยู่เสมอ เช่น ป่าต้องการดินและน้ำ ปลาต้องการน้ำ มนุษย์ต้องการที่อยู่อาศัย ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมทุกชนิดต้องการสิ่งอื่นเพื่อการอยู่รอด หรือรักษาสถานภาพหรือจรรโลงชีวิตของตนเอง ทั้งนี้เพราะชีวิตอาจสูญสลายไปได้หากขาดสิ่งแวดล้อมอื่นที่จำเป็นต่อการอยู่รอด

4) สิ่งแวดล้อมจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเรียกกลุ่มของสรรพสิ่งแวดล้อมนี้ว่า ระบบนิเวศหรือระบบสิ่งแวดล้อม ภายในระบบนิเวศมีองค์ประกอบที่เป็นสิ่งแวดล้อมหลายชนิด แต่ละชนิดมีหน้าที่เฉพาะและทำหน้าที่ของตน มีความต้องการกันและกันจนต้องอยู่เป็นกลุ่ม เป็นรูปแบบที่ต้องอาศัยกันและกันทั้งทางตรงและทางอ้อม

5) สิ่งแวดล้อมทั้งหลายย่อมมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ต่อกันและกันเป็นลูกโซ่ ดังนั้นเมื่อทำลายสิ่งแวดล้อมหนึ่งแล้วจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เป็นลูกโซ่เสมอ และเกิดขึ้นหลายๆ ขั้นตอน เช่น การทำลายป่าจนเสื่อมโทรม จะส่งผลให้เกิดการพังทลายของดิน ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ อ่างน้ำ/ลำธารตื้นเขิน สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัย ฯลฯ กรณีที่เห็นได้ชัด เช่นการเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ปี 2554

6) สิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทจะมีความเปราะบาง แข็งแกร่งและทนทานแตกต่างกัน บางชนิดบางมีความคงทนได้ดี บางชนิดเปราะง่าย เช่นดินมักถูกชะล้างได้ง่าย

7) สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงตามเวลาที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ เช่น เมืองทุกเมืองจะค่อยๆ เติบโต พื้นดินที่ถูกถมจะค่อยๆ มีพืชขึ้นมาทดแทน เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดได้ช้าลงถ้ามีการใช้อย่างรู้ค่าและดูแลรักษา

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่างๆ (สิ่งแวดล้อม) ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน และกำลังแรงงานมนุษย์ เป็นต้น โดยคำนิยามแล้วจะเห็นได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งแวดล้อมทุกชนิดไม่เป็นทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด ซึ่งอาจกล่าวสรุปได้ว่า การที่จะจำแนกสิ่งแวดล้อมใดๆ เป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ

ประการแรก เกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่จะนำสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ถ้ายังไม่นำมาใช้ก็เป็นสิ่งแวดล้อม แต่ถ้านำมาใช้ประโยชน์ได้ก็จะกลายเป็นทรัพยากรธรรมชาติในช่วงเวลานั้น ๆ

ประการที่สาม สภาพภูมิศาสตร์และความห่างไกลของสิ่งแวดล้อม ถ้าอยู่ไกลเกินไปคนอาจไม่นำมาใช้ ก็จะไม่สามารถแปรสภาพเป็นทรัพยากรธรรมชาติได้

นอกจากนี้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มคละกันไปโดยอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎ ระบบ ข้อบังคับทั้งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและทั้งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมา การอยู่เป็นกลุ่มของสรรพสิ่งเหล่านี้ จะแสดงพฤติกรรมร่วมกันภายในขอบเขตและแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มออกมาอย่างชัดเจน กลุ่มของสรรพสิ่งเหล่านี้จะเรียกว่า ระบบนิเวศหรือระบบสิ่งแวดล้อมนั่นเอง

จากคำจำกัดความข้างต้น จะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีความเหมือนกันและความต่างกันดังนี้

ความคล้ายกัน คือ ต่างก็เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติที่เป็นสิ่งแวดล้อมถ้าให้ประโยชน์ต่อมนุษย์แล้วเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดจึงเป็นสิ่งแวดล้อม

ความต่างกัน จากคำนิยามสรุปได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมและเป็นกลุ่มสิ่งแวดล้อมที่ยอมรับกันว่าสำคัญมาก ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดทุกประเภทเป็นสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งแวดล้อมบางประเภทอาจไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติก็ได้ ทรัพยากรตามธรรมชาติจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและมีประโยชน์ต่อมนุษย์ แต่สิ่งแวดล้อมนั้นอาจเป็นอะไรก็ได้ที่เกิดโดยธรรมชาติที่ให้ประโยชน์หรือไม่ให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ก็ได้

ทรัพยากรธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งเดียวกัน หากมองเป็นองค์รวมก็คือสิ่งแวดล้อม ถ้ามองแยกถึงการใช้สอยหรือการมีประโยชน์จะถูกเรียกว่าทรัพยากรธรรมชาติ และมีอีกคำที่เรียกว่าทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความหมายเหมือนทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีการรวมเอาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นทรัพยากรสิ่งแวดล้อมคือสิ่งแวดล้อมธรรมชาติรวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น อันได้แก่ ปัจจัยดำรงชีพ สิ่งอำนวยความสะดวกสบาย รวมทั้งของเสียและมลพิษที่เกิดขึ้นรวมเข้าด้วยกัน

2.3.2 ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติแบ่งตามลักษณะของการนำมาใช้ 3 ประเภท ดังนี้

1) ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดสิ้น เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ก่อกำเนิดมาพร้อมกับมนุษย์ มีความจำเป็นต่อมนุษย์ บางชนิดถ้ามนุษย์ขาดไปเพียงช่วงระยะเวลาสั้นก็อาจจะทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ แต่บางชนิดก็ขาดได้เป็นระยะเวลานานหรือมีปริมาณมากเกินกว่าความต้องการที่จะนำมาใช้ประโยชน์ แต่ถ้านำมาใช้ผิดวิธีหรือขาดการบำรุงรักษาแล้วคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจเปลี่ยนไป ทำให้คุณสมบัติไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้อีก เช่นแสงอาทิตย์ อากาศ ดิน น้ำซึ่งอยู่ในอุทกวัฏจักร มีการหมุนเวียนเปลี่ยนสภาพไปโดยไม่สิ้นสุด และหากทรัพยากรเหล่านี้หมดเมื่อใด มนุษย์เราต้องตายและหมดไปจากโลกนี้ด้วย และด้วยทรัพยากรเหล่านี้ไม่มีราคาในท้องตลาด เป็นสินค้าสาธารณะ เป็นของฟรีในการที่จะจัดใช้ประโยชน์อย่างไรก็ได้ คุณค่าและคุณภาพของทรัพยากรเหล่านี้จึงลดน้อยลง เมื่อถูกใช้มากๆ เข้าจนเกินขีดความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับไว้ได้ ก็จะปรากฏเป็นปัญหาขึ้น

2) ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้แล้วสิ้นเปลืองและหมดไปในที่สุด เมื่อหมดไปแล้วไม่สามารถทดแทนได้ บางชนิดอาจดัดแปลงหรือบูรณะใหม่หรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้บ้าง เช่น แร่ธาตุ น้ำมันปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ ถ่านลิกไนต์ ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญน้อยในการดำรงชีวิตอยู่ แต่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ในแง่ความสะดวกสบาย ช่วยผ่อนแรง ช่วยให้

มนุษย์มีโอกาสได้งานมากขึ้น ถ้าไม่มีทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้มนุษย์ก็ยังสามารถมีชีวิตอยู่ได้ แต่อาจจะไม่ได้รับความสะดวกสบาย การใช้ทรัพยากรประเภทนี้จึงต้องใช้อย่างประหยัดและระมัดระวัง

3) ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วเกิดขึ้นทดแทนหรือรักษาให้คงอยู่ได้ เป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้ตลอดเวลา หากมีการรักษาหรือจัดการให้อยู่ในระดับที่มีความสมดุลกันตามธรรมชาติ หรือหากทำลายลงก็สามารถปรับปรุงให้คืนสภาพปกติได้ แต่ต้องใช้เวลาในระยะสั้นหรือยาวนานก็ได้ เช่นน้ำที่อยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง พืชพรรณ ป่าไม้ ดิน สัตว์ป่า ทุ่งหญ้า กำลังงานของมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์ มีความสำคัญยิ่งต่อการมีชีวิตของมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สามารถใช้เป็นปัจจัยสี่ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งในแง่ความสะดวกสบาย การจรรโลงจิตใจ ถ้าขาดทรัพยากรเหล่านี้มนุษย์อาจจะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ หรือถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดขาดหายไปหรือไม่สมบูรณ์แล้ว ก็อาจกระทบต่อการมีชีวิตของมนุษย์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

คำว่า ทรัพยากร ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึงสิ่งทั้งปวงที่เป็นทรัพย์ ซึ่งอาจหมายถึงทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นอีกประเภทหนึ่งก็ได้ ซึ่งทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นอาจมีบางส่วนที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและมนุษย์ได้ดัดแปลงหรือสร้างกลไกควบคุมให้แปรเปลี่ยนทั้งรูปร่างหรือพฤติกรรมได้ บางกรณีมนุษย์ใช้ธรรมชาติเป็นกลไกในการสร้างทรัพยากรเพื่อการอุปโภคบริโภคขึ้น ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ทรัพยากรเกษตร อุตสาหกรรม คมนาคมขนส่ง การสื่อสาร เขื่อน/ฝาย การชลประทาน นอกจากนี้นักวิชาการสิ่งแวดล้อมได้มองว่าสิ่งแวดล้อมมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยกระบวนการทางสิ่งแวดล้อม จึงได้สร้างมิติทรัพยากรออกเป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มทรัพยากรกายภาพ กลุ่มทรัพยากรชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และคุณค่าคุณภาพชีวิต

สำหรับประเภทสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เกิดเองหรือมีอยู่ตามธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ซึ่งนอกจากจะเป็นสิ่งแวดล้อมแล้วยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ

1.1) สิ่งมีชีวิตหรือสิ่งแวดล้อมชีวภาพ เช่น พืช ป่าไม้ สัตว์ และมนุษย์ เป็นต้น

1.2) สิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือสิ่งแวดล้อมกายภาพ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ควัน เมฆ เสียง เป็นต้น

2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นหรือมีขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์ ทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ ทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน อาจสร้างโดยการนำเอาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ด้วยการดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของมนุษย์ เช่น บ้าน ถนน สะพาน โต๊ะ เก้าอี้ วัตถุมีพิษ เสียง อารมณ์ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา การศึกษา ฯลฯ ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

2.1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถมองเห็นได้ เช่น บ้านเรือน ถนน สะพาน เมือง รถ เครื่องบิน วัด สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรม เป็นต้น

2.2) สิ่งแวดล้อมทางสังคม อาจสร้างขึ้นโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ หรือสร้างเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการอยู่ร่วมกัน เช่นวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ รวมไปถึงการทะเลาะวิวาท ความขัดแย้ง การส่งเสียงด่าทอ พฤติกรรม ลักษณะท่าทางที่เป็นนักเลง เป็นต้น

2.3.3 ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญในฐานะที่ให้ปัจจัยการดำรงชีวิตแก่มนุษย์ เป็นองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ การรู้จักนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ย่อมช่วยให้เกิดความอยู่ดีกินดีแก่ประชากร สร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ประเทศชาติ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานการใช้อย่างชาญฉลาด ประหยัด แบ่งปัน เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย และต้องใช้ได้อย่างยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญดังนี้ 1) ด้านปัจจัยสี่ สิ่งมีชีวิตและมนุษย์นำมาใช้เป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย 2) ด้านการสร้างบรรยากาศและให้อากาศที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต ทั้งของพืช สัตว์ จุลินทรีย์และสิ่งมีชีวิตทุกประเภท 3) ด้านความบันเทิง ความผ่อนคลาย 4) ด้านสร้างความสมดุลให้ระบบนิเวศ

2.3.4 สาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายและสูญเสียได้ 3 ทางคือ 1) มนุษย์ 2) สัตว์และโรคต่างๆ 3) ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งการสูญเสียเนื่องจากมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้

1) การเพิ่มขึ้นของประชากร ปัจจุบันการเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยทั่วโลกมีแนวโน้มสูงขึ้น แม้ว่าการรณรงค์เรื่องการวางแผนครอบครัวจะได้ผลดี แต่ปริมาณการเพิ่มของประชากรก็ยังอยู่ในอัตราทวีคูณ ความต้องการบริโภคทรัพยากรเพิ่มมากขึ้นทุกทาง การนำทรัพยากรมาใช้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตหรือปัจจัยการผลิต ซึ่งจะนำไปสู่ความสะดวกสบายของมนุษย์ จะเห็นได้จากปี พ.ศ. 2400-2480 ซึ่งเป็นยุคที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากมายมหาศาล เป็นยุคประชากรระเบิดหรือยุคทำลาย และเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น อาชีพต่างๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลง จากการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต้องการวัตถุดิบป้อนโรงงานเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มนุษย์พยายามเสาะแสวงหาและนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ทุกวิถีทาง

2) การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจนั้นทำให้มาตรฐานในการดำรงชีวิตของประชากรสูงตามไปด้วย มีการบริโภคทรัพยากรจนเกินความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตในสังคมปัจจุบันที่เน้นระบบเศรษฐกิจการตลาด การทำการเกษตรของมนุษย์จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมซึ่งเคยทำเกษตรกรรมแบบหลากหลาย เมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนไปก็หันมาทำเกษตรกรรมแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น การปลูกข้าวอย่างเดียว ปลูกอ้อยอย่างเดียว ปลูกมันสำปะหลังอย่างเดียว ซึ่งต้องมีการทำลายป่า ต้องซื้อปุ๋ยและสารพิษฆ่าแมลงเพื่อเพิ่มผลผลิต นอกจากนี้การบีบคั้นทางด้านเศรษฐกิจเป็นแรงผลักดันทำให้คนบางกลุ่มฉวยโอกาสกอบโกยผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายจนเสียสมดุล

3) ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้วิธีการนำทรัพยากรมาใช้ได้ง่ายขึ้นและมากขึ้น การคิดค้นและนำเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย สะดวกต่อการใช้งานตลอดจนประสิทธิภาพการทำงานสูง เช่นการใช้อาวุธสงครามร้ายแรงหรืออาวุธที่มีประสิทธิภาพสูงล่าสัตว์ป่า

การใช้เลื่อยจักรยนต์ตัดโค่นต้นไม้ การจับสัตว์น้ำด้วยอวนตาถี่ เป็นต้น การนำเทคโนโลยีมาใช้นับว่าเป็นผลดีทางเศรษฐกิจ แต่ส่งผลเสียต่อการคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ

4) การสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ การสร้างถนน อ่างเก็บน้ำ เขื่อน นับว่าเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำลายและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรหลัก เช่น ป่าไม้ ทรัพยากรดิน น้ำ สัตว์ป่า ทำให้มนุษย์เข้าสู่พื้นที่ป่าที่เหลือได้ง่ายกว่าเดิม เนื่องจากการไปมาสะดวก การทำลายจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อป่าเสื่อมโทรมหรือหมดไป ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าถูกทำลาย โอกาสถูกล่ามีมากขึ้น สัตว์บางชนิดหาอาหารเป็นไปด้วยความยากลำบาก ในที่สุดก็สูญพันธุ์ไป เป็นต้น

5) การกีฬา ส่วนใหญ่เกิดกับทรัพยากรสัตว์ป่า เช่น การยิงนก ตกปลา และการล่าสัตว์ เป็นต้น ถ้าทำเพื่อการกีฬาที่แท้จริงก็ไม่มีปัญหาเรื่องการทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากนัก แต่เมื่อใดที่เป็นการแข่งขัน เพื่อทำสถิติด้านจำนวน ขนาดอาวุธร้ายแรงและทันสมัยจะถูกนำมาใช้มากยิ่งขึ้น สัตว์ป่าที่ได้มาก็จะนำส่วนหนึ่งของจำนวนที่ได้หรือบางส่วนของร่างกายไปเป็นอาหารหรือเครื่องใช้เท่านั้น ส่วนที่เหลือก็จะทิ้งไว้ในป่า ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่คุ้มกับการสูญเสียชีวิตและพันธุกรรมของสัตว์ป่า

6) การสงคราม ก่อให้เกิดการกระตุ้นให้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้มากขึ้น การนำทรัพยากรแร่ธาตุมาใช้เพื่อการผลิตอาวุธและเครื่องมือต่างๆ ซึ่งสุดท้ายก็ถูกทำลายไป บางครั้งต้องเร่งขุดเจาะน้ำมันดิบเพื่อขาย แล้วนำเงินตราไปซื้อหาอาวุธที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพการทำลายสูงมาต่อสู้ซึ่งกันและกัน ผลของสงครามคือการสูญเสียทั้งสองฝ่ายในด้านทรัพยากรมนุษย์ หรือทรัพยากรอื่นๆ เช่น การทิ้งระเบิดทำลายชีวิตและทรัพยากรของมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติการทำลายบ่อน้ำมันของอิรักในปี พ.ศ.2536 ทำให้สูญเสียทรัพยากรซึ่งต้องใช้เวลาเป็นล้านๆ ปีในการเกิดอย่างน่าเสียดายและส่งให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมโลก

7) ความไม่รู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หลายๆ ครั้งที่คนเราทำลายสิ่งแวดล้อมเพราะความไม่รู้สาเหตุและผลกระทบ ขาดข้อมูลความเข้าใจที่ถูกต้อง ทำให้เราเข้าถึงและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ในขณะที่นักอนุรักษ์นึกถึงสิ่งแวดล้อมในรูปของระบบนิเวศของธรรมชาติป่าไม้และสัตว์ป่า แต่ภาคอุตสาหกรรมกลับนึกถึงวัตถุดิบที่เป็นปัจจัยในการผลิตเป็นต้นทุน นักเศรษฐศาสตร์จะนึกถึงทรัพยากรที่ต้องใช้ให้คุ้มค่า ชาวนาจะนึกถึงฝน ภาคท่องเที่ยวนึกถึงเงิน การทำการเกษตรที่ไม่ถูกต้องของเกษตรกร ฯลฯ สังคมยังขาดความเข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมในลักษณะรวมที่เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่เมื่อเกิดความเสียหายที่ใดที่หนึ่งก็จะมีผลกระทบแก่กันและกัน บางครั้งลืมไปว่าความสนุกชั่วครู่ชั่วยามของตนเป็นสิ่งที่ทำลายความเป็นธรรมชาติและความงดงามของสถานที่

2.3.5 ความหมายของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดการ (Management) หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้กิจกรรมที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืนต่อมวลมนุษย์และธรรมชาติ โดยหลักการแล้ว "การจัดการ" จะต้องมีแนวทางการดำเนินงาน ขบวนการ และขั้นตอน รวมทั้งจุดประสงค์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนแน่นอน

แต่ถ้าเราจะกำหนดว่าสิ่งแวดล้อมที่เรากล่าวกันทั่วๆ ไปนั้น เป็นเรื่องของปัญหาภาวะมลพิษอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือจากผลของความก้าวหน้าของการพัฒนาแล้ว เราก็สามารถให้คำจำกัดความแยกระหว่างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้ คือ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด รวมทั้งการสงวนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นสามารถให้ผลได้อย่างยาวนาน

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรามีผลดีต่อคุณภาพชีวิต นั่นก็คือจะต้องดำเนินการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษที่จะมีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ปลอดภัย นั่นเอง

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการสร้างศักยภาพการคงสภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการควบคุมกิจกรรมการจัดการ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์ตลอดไป (เกษม จันทร์แก้ว, 2547)

ในความหมายของนักอนุรักษ์ การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อจะได้มีทรัพยากรไว้ใช้ตลอดไปหรือการกำหนดกิจกรรมในการนำทรัพยากรมาใช้

หากจะขยายความตามความหมายข้างต้น ขอให้นึกถึงกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นทั้งในครัวเรือน ชุมชน โรงงานหรือพื้นที่ที่มีกิจกรรมทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการผลิต (ผลิตอาหาร/ผลิตสินค้า) กิจกรรมบริการ กิจกรรมการกำจัดของเสีย หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่มีการดำเนินงานจะต้องหาทางป้องกัน แก้ไขปัญหาผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (น้ำ ดิน อากาศ อุปกรณ์ วัสดุ)

การจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นงานที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้นการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงควรยึดหลักทางอนุรักษ์ ซึ่งหมายถึงทรัพยากรธรรมชาติในระบบสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถนำมาใช้ได้และต้องใช้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ กล่าวคือต้องมีการใช้อย่างสมเหตุสมผล ปรับปรุงทรัพยากรที่เสื่อมโทรมให้ดีแล้วจึงค่อยนำมาใช้ สุดท้ายคือประหยัด และสงวนทรัพยากรที่หายาก

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง วิธีการดำเนินการหรือวิธีการปฏิบัติเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติดำรงอยู่ มีเพิ่มขึ้น หรือไม่ถูกทำลายจนเกินขอบเขต ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการป้องกัน การรักษาหรือแก้ไขก็ตาม (จักรพันธุ์ ปัญจะสุวรรณ, 2545)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษย์มีใช้ตลอดไป โดยไม่ขาดแคลนและมีปัญหาใดๆ (อำนาจ เจริญศิลป์, 2543)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการจัดแผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา (ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2546)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการตามระบบและกลไกในการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยและตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และต่อเนื่อง โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ดุสิต เวชกิจ และคณะ, 2548)

สรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักการอนุรักษ์ มีบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

จากคำจำกัดความข้างต้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใดๆ หรืออาจจะหมายถึงกระบวนการจัดการ แผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ - สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องยึดหลักการทางอนุรักษ์วิทยาเพื่อประกอบการดำเนินงานในการจัดการดังนี้ คือ

1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ใช้อย่างฉลาดหรือใช้ตามความจำเป็น ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยและไม่เกิดการสูญเปล่า หรือเกิดการสูญเปล่าน้อยที่สุด

2) การประหยัดของที่หายากและของที่กำลังสูญพันธุ์

3) การปรับปรุง ซ่อมแซมสิ่งที่เสื่อมโทรมให้คืนสภาพก่อนนำไปใช้ เพื่อให้ระบบสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

2.3.6 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวความคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้คือ

1) มุ่งหวังให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบธรรมชาติมีศักยภาพที่สามารถให้ผลิตผลได้อย่างยั่งยืนถาวรและมั่นคง คือ มุ่งหวังให้เกิดความเพิ่มพูนภายในระบบที่จะนำมาใช้ได้ โดยไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ

2) ต้องมีการจัดองค์ประกอบภายในระบบธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศให้มีชนิด ปริมาณ และสัดส่วนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติ เพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลของธรรมชาติ

3) ต้องยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐาน โดยจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ในทุกสภาพทั้งในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมีการใช้ และในสภาพที่ทรุดโทรมร่อยหรอ

4) กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุมและกำจัดของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบธรรมชาติ รวมไปถึงการนำของเสียนั้น ๆ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

5) ต้องกำหนดแนวทางในการจัดการเพื่อให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละสถานที่และแต่ละสถานการณ์

จากแนวคิดดังกล่าว เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มีหลายชนิดและแต่ละชนิดก็มีคุณสมบัติและเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัว ดังนั้น เพื่อให้การจัดการสามารถบรรลุเป้าหมายของแนวคิด จึงควรกำหนดหลักการจัดการหรือแนวทางการจัดการให้สอดคล้องกับชนิด คุณสมบัติ และเอกลักษณ์เฉพาะอย่างของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ดังนี้

1) ทรัพยากรหมุนเวียนหรือทรัพยากรที่ใช้ไม่หมดสิ้น เป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติอย่างมากมาย อาทิเช่น แสงอาทิตย์ อากาศ และน้ำในวัฏจักร ทรัพยากรประเภทนี้มีความจำเป็นต่อร่างกายมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอย่างอื่น ถ้าขาดแคลนหรือมีสิ่งเจือปน ทั้งที่เป็นพิษและไม่เป็นพิษ ก็จะมีผลต่อการเจริญเติบโตและศักยภาพในการผลิตของทรัพยากรธรรมชาตินั้น การจัดการจะต้องควบคุมการกระทำที่จะมีผลเสียหรือเกิดสิ่งเจือปนต่อทรัพยากรธรรมชาติ ต้องควบคุมและป้องกันมิให้เกิดปัญหามลพิษจากขบวนการผลิตทั้งการเกษตร อุตสาหกรรม ที่จะมีผลต่อทรัพยากรประเภทนี้ รวมทั้งการให้การศึกษาแก่ประชาชน ทั้งผลดี-ผลเสียของการปนเปื้อน วิธีการควบคุมและป้องกัน รวมทั้งต้องมีกฎหมายควบคุมการกระทำที่จะมีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้ด้วย

2) ทรัพยากรทดแทนได้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วสามารถฟื้นคืนสภาพได้ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งได้แก่ ป่าไม้ มนุษย์ สัตว์ป่า พืช ดิน และน้ำ ทรัพยากรประเภทนี้มักจะมีมากและจำเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มนุษย์ต้องการใช้ทรัพยากรนี้ ตลอดเวลาเพื่อปัจจัยสี่ การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติชนิดนี้ หรือการนำมาใช้ประโยชน์ควรนำมาใช้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูนเท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งแนวคิดนี้ถือว่าฐานของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เปรียบเสมือนต้นทุนที่จะได้รับผลกำไรหรือดอกเบี้ยรายปี โดยส่วนกำไรหรือดอกเบี้ยนี้ก็คือ ส่วนที่เราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้นั่นเอง การจัดการจะต้องจัดให้ระบบธรรมชาติมีองค์ประกอบภายในที่มีชนิด และปริมาณที่ได้สัดส่วนกัน การใช้ต้องใช้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูนและต้องควบคุมและป้องกันให้สต๊อกหรือฐานของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นๆ มีศักยภาพ หรือความสามารถในการให้ผลิตผลหรือส่วนเพิ่มพูนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งในการใช้หรือการผลิตของทรัพยากรธรรมชาตินั้นจะต้องใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและยึดหลักทางการอนุรักษ์วิทยาด้วย

3) ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วจะหมดไป ไม่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนได้ หรือถ้าจะเกิดขึ้นมาทดแทนได้ก็ต้องใช้เวลานานมาก และมักเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ และสินแร่ การจัดการทรัพยากรประเภทนี้

จะต้องเน้นการประหยัดและพยายามไม่ให้เกิดการสูญเสียต้องใช้ตามความจำเป็นหรือถ้าสามารถใช้วัสดุอื่นแทนได้ก็ควรนำมาใช้แทน รวมทั้งต้องนำส่วนที่เสียแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าต่อไป

กล่าวโดยสรุป การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใดๆ ตลอดถึงมีกระบวนการจัดการแผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนผู้อยู่ในพื้นที่เป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการหวงแหน การสร้างสรรค์ การพัฒนาที่เหมาะสม ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในพื้นถิ่นอย่างมีความสุขและยั่งยืน

2.3.7 ลักษณะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้

1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การใช้ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนซึ่งต่างมีหลักการและวิธีการเฉพาะตัวเอง เช่น หิน-แร่ น้ำ อากาศ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า เมือง เกาะ เป็นต้น ผู้จัดการ ต้องใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและใช้ทรัพยากรที่ทดแทนได้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูน ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปต้องเกิดของเสียและมลพิษน้อยที่สุดและต้องควบคุมมิให้ทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดสิ้นให้สะอาดตลอดเวลา

2) การกำจัด การบำบัดและฟื้นฟูของเสียและมลพิษ การจัดการสิ่งแวดล้อมอีกลักษณะหนึ่ง คือ การกำจัด การบำบัด และการฟื้นฟูของเสียและมลพิษ หมายถึง การกระทำการใดๆ ก็ตามที่สามารถขจัดของเสียและมลพิษให้หมดไปหรือเสื่อมสภาพไปหรือหมดฤทธิ์ เช่น การกำจัดขยะ (ขยะชุมชน ขยะติดเชื้อและกากสารพิษอันตราย) การบำบัดน้ำเสียและการฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมให้ฟื้นคืนสภาพปกติ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การขจัดของเสียและมลพิษในระบบสิ่งแวดล้อมต้องหมดสิ้นไปโดยเข้าสู่ภาวะปกติแล้วสามารถสร้างภาวะปกติของโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของระบบให้ปกติและสุดท้ายสร้างความสมดุลในระบบสิ่งแวดล้อมให้ปรากฏต่อไป

3) การควบคุมกิจกรรม กิจกรรมที่เกิดขึ้นในระบบสิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกระบบการจัดการอาจทำลายโครงสร้างหรือทรัพยากรภายในระบบ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของระบบสิ่งแวดล้อม ในที่สุดขณะที่มีกิจกรรมใช้ทรัพยากรนั้นย่อมเกิดของเสียและมลพิษจากเทคโนโลยีตามมาด้วยก็เช่นกันย่อมมีฤทธิ์ทำลายทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมในระบบเปลี่ยนแปลงไป ทำให้บทบาทหน้าที่ของระบบสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

กล่าวโดยสรุป การจัดการสิ่งแวดล้อมก็คือการใช้ทรัพยากรหรือการกำจัด การบำบัดและการฟื้นฟูต่อของเสียและมลพิษหรือเป็นการควบคุมกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า มนุษย์สามารถใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมได้แต่ต้องเป็นการใช้แบบยั่งยืน การใช้ทรัพยากรแต่ละครั้งย่อมสร้างของเสียและมลพิษจำเป็นต้องหาทางขจัดให้หมดไป ถ้ามีกิจกรรมใดที่คาดว่าจะสร้างปัญหาจำเป็นต้องหาทางควบคุมมิให้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมไปถึงการทำให้กระบวนการวิทยาศาสตร์ของสิ่งแวดล้อมปกติอย่างยั่งยืนด้วย

2.4 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

อนุชิต การเกษ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนโดยองค์กรชาวบ้าน ศึกษาป่าชุมชนหนองเม็ก หนองฮี ตำบลเสือเฒ่า อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการจัดกิจกรรมแทรกแซงเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมระดับชุมชน ประชาสัมพันธ์แนวคิดและวิธีการอนุรักษ์ป่า เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจนำไปสู่ความร่วมมือในการอนุรักษ์ เพราะทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของป่าไม้ และมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรชาวบ้านที่ได้วางไว้ นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำและคณะกรรมการชาวบ้านและควรจัดให้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรป่าภายใต้การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

ทองจันทร์ หอมเนตร (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่น กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตลุ่มน้ำห้วยทราย จังหวัดขอนแก่น พบว่า รูปแบบการจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วย 3 รูปแบบคือ 1) อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีวิวัฒนาการมาจากความสัมพันธ์ของคนกับป่าอยู่ก่อนแล้ว เช่นกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการบูชาบวงสรวงผีต้นน้ำ และการจัดการป่าชุมชนของกลุ่มมัคนายกวัด 2) เกิดจากกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านโดยทางราชการมีการรับรองสิทธิในที่ดินป่าชุมชน ทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านเกิดความตระหนักในการจัดการป่าชุมชน และ 3) เกิดจากข้อจำกัดของกฎหมาย เช่นกรณีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้ชุมชนพึ่งพิงป่าลำบาก จึงต้องการพัฒนาป่าชุมชนทดแทน ส่วนกระบวนการในการจัดการป่าชุมชน ประกอบด้วย 1) เกิดจากกลุ่มธรรมชาติที่มีพื้นฐานมาจากความศรัทธาในพุทธศาสนา อาศัยความร่วมมือของพระภิกษุและชาวบ้าน 2) การแบ่งระดับความสำคัญของป่าชุมชนแต่ละแห่งตามสภาพป่าและความต้องการของชุมชน เช่นหมู่บ้านเก่าจะให้ความสำคัญกับป่าเชิงวัฒนธรรม เช่นป่าช้า ป่าปู่ตา หมู่บ้านใหม่จะให้ความสำคัญป่าชุมชนในเชิงเศรษฐกิจ 3) การจัดการป่าชุมชนจะมีองค์กรสำคัญระดับหมู่บ้าน คือกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มมัคนายกวัด และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนของท้องถิ่น ได้แก่ พัฒนาการของชุมชน ระบบการผลิตของชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมและกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ป่าชุมชน การมีส่วนร่วมของชาวบ้านทั่วไปอยู่ในขั้นการเกิดความตระหนักและร่วมปฏิบัติ

ส่วนปัญหาการจัดการป่าชุมชน ได้แก่แนวเขตไม่ชัดเจน ไม่มีกรรมสิทธิ์ การบุกรุกและลักลอบตัดไม้ การเกิดไฟป่า ขาดงบประมาณสนับสนุนและคณะกรรมการดูแลรักษาป่าชุมชนขาดความรับผิดชอบ

ฉัตราภรณ์ วิวัฒนวานิช (2551 : 20) ได้กล่าวถึง แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการด้านปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งระบุไปที่กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้กฎหมายในความรับผิดชอบมีความทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ มีบทลงโทษที่เหมาะสมและนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้เพื่อลดความขัดแย้งและลดการเพิ่มมลพิษสู่สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเอื้ออำนวยให้ภาคประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆ มากขึ้น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งสามารถออกข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติบังคับใช้ภายในท้องถิ่นของตนได้ ควรเร่งดำเนินการในส่วนที่จะกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ปกครองก่อน เช่น การออกข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติเกี่ยวกับการกำจัดของเสีย ไม่ว่าจะเป็นน้ำเสียหรือขยะมูลฝอย

สรศักดิ์ เดชโนนสังข์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาเจริญ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ โดยการศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมแทรกแซง ได้แก่การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำเอกสารให้ความรู้ การแนะนำให้ความรู้จากวิทยากรรวมทั้งผู้แทนจากชุมชน ที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนที่ประสบความสำเร็จและการศึกษาดูงาน ผลการวิจัยพบว่าหลังการดำเนินการกิจกรรมแทรกแซง ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตัวเองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังกิจกรรมแทรกแซง ซึ่งพิจารณาจากกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นของประชาชนในหมู่บ้านตามที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการมีองค์กรรับผิดชอบด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ พบว่า องค์กรมีความเข้มแข็งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากได้รับการกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ระวี อินจินดา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ประชาชนบ้านโป่งที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาบ้านโป่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มอนุรักษ์บ้านโป่ง กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกลุ่มส่งเสริมอาชีพ จำนวน 120 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การแจกแจงความถี่ การกระจายร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้านการตัดสินใจและการ

ดำเนินงาน พบว่าชาวบ้านโป่งมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย สำหรับการได้รับประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง และการประเมินมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ชาวบ้านโป่งได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง และการได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาบ้านโป่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อยู่ในระดับปานกลาง อาชีพและระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่งในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างกัน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ต่างกัน การได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าสหสัมพันธ์ 0.66 และนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาบ้านโป่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีค่าสหสัมพันธ์ .59 และนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

มงคล จันทร์ส่อง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ และ ความคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วม กล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายอย่างได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดูแลรักษาและ ด้านการค้นพบสาเหตุของปัญหา อยู่ในระดับสูงด้านการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนดำเนินงาน และ ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง

มณฑล เอกอดุลย์พันธ์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข ตามลำดับ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 52) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรในท้องถิ่นที่มีผลการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า องค์กรภายในท้องถิ่นส่วนใหญ่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจและลงมือปฏิบัติงานในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง บทบาทของหน่วยงานภาครัฐพบว่าหน่วยงานกรมป่าไม้เข้ามามีบทบาทมากที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ บทบาทส่วนบุคคล พบว่าพระและครูมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด กระบวนการ

ดำเนินงานขององค์กรปกครองในท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาตินั้น ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานที่ได้รับนโยบายหรือคำสั่งแนะนำมาจากเบื้องบน คือมาจากอำเภอหรือจังหวัด อันมิใช่เป็นการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้านหรือตำบล ที่เกิดจากความคิดริเริ่มหรือความต้องการของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และคณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) และยังเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่กำลังจะเริ่มมาจากความต้องการของประชาชนเป็นหลัก เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้จึงมีผลให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในระดับหมู่บ้านและตำบลไม่ได้รับความร่วมมือจาก กม. และ กสต. มากเท่าที่ควร

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากผลงานวิจัย ที่กล่าวมา ได้ชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์และอย่างยั่งยืนนั้น ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมและร่วมมือกันในการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรศาสนา ประธานชุมชน และประชาชน โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการที่ดี มีระบบ ศึกษาและแสวงหาองค์ความรู้ แนวทาง รูปแบบและวิธีการ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

การวิจัยครั้งนี้จะได้รับคำตอบชัดเจนมากขึ้น ด้วยการเข้าไปศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาศัยสถิติข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่แล้ว และจากการระดมความคิดเห็นของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบนิเวศที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตลอดถึงได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาพรวม การถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากรุ่นสู่รุ่นด้วยภูมิรู้และภูมิธรรมเชิงบูรณาการ จะเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาพื้นที่รวมถึงประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การจัดเวทีระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น วิธีดำเนินการวิจัย เริ่มจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบด้วย ตำบลนาหว้า หมู่ที่ 1,2,3,4,5 และตำบลนางัว หมู่ที่ 1, 2, และ 8 รวมทั้งสิ้น 8 หมู่ หากแบ่งเป็นชุมชนมีทั้งหมด 17 ชุมชน

โดยมีกระบวนการในการวิจัย ตามระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 การดำเนินการวิจัย

3.3 กลุ่มประชากรในการวิจัย

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 ว่าด้วยเรื่องสิทธิชุมชน มาตรา 66 มาตรา 67 ด้วยการเปิดโอกาสในประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมกับภาครัฐในการอนุรักษ์ การได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การคุ้มครองส่งเสริม รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมถึงให้มีองค์กรอิสระเข้ามาศึกษาและประเมินผลกระทบด้วย สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องเหล่านี้ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นหน้าที่ของชาวไทยทุกคน ดังในหมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 73 และในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 8 ว่าด้วยแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มาตรา 85 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานทุกเรื่อง เพื่อให้เกิดความชอบธรรม ยุติธรรม ส่งเสริมคุณภาพชีวิต รวมทั้งการกระจายผลประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด

3.2 การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงอรรถาธิบาย (explanatory analysis) หรือการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis)แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 แนวทาง คือ

3.2.1 การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่มีอยู่แล้วเป็นหลักการ โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจาก

- เอกสารของทางราชการ ที่ได้รับการยอมรับอย่างเปิดเผย รายงานการประชุม
- หนังสือ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เอกสารการประชุม สัมมนาทางวิชาการ รายงานการวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจาก Internet
- ข่าวสาร สื่อมวลชน นิตยสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

3.2.2 การวิจัยภาคสนาม (field research) เป็นการรวบรวมข้อมูล โดยการจัดเวทีระดมความคิด การสัมภาษณ์บุคคลที่คัดเลือกเฉพาะทั้งประเด็นโดยทั่วไปและประเด็นเฉพาะ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ตรงกับเรื่องและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งพยายามให้กลุ่มตัวอย่างกระจายและครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด

3.3 กลุ่มประชากรในการวิจัย

ผู้ทำการวิจัยได้แบ่งกลุ่มประชากร เพื่อให้เกิดความสะดวกในการวิจัย โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มดังนี้

3.3.1 ประธานชุมชนทั้ง 17 ชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า

3.3.2 สมาชิกของชุมชนทั้ง 17 ชุมชน โดยทั้งนี้ได้เลือกประชากรแบบเฉพาะเจาะจงในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ เพื่อให้ตรงกับเรื่องและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งพยายามให้กลุ่มตัวอย่างกระจายและครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด

3.3.3 กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาเทศบาล

3.3.4 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยพยายามให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยให้มากที่สุด

3.3.5 เจ้าหน้าที่รัฐ โดยคัดเลือกเจ้าหน้าที่ พนักงาน ส่วนราชการที่มีความเกี่ยวข้อง โดยทั้งนี้เพื่อตรวจสอบข้อมูลของทุกฝ่ายให้รอบด้านมากที่สุด

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เดี่ยวและสัมภาษณ์กลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การจัดเวทีระดมความคิด โดยมีเครื่องมือในการวิจัยข้อมูลดังนี้

- แบบสัมภาษณ์
- แบบเก็บข้อมูลการสังเกตการณ์
- การทำหนังสือเชิญประธานชุมชนเข้าร่วมเวทีระดมความคิดเห็น
- การทำแผนที่ทางสังคมและปฏิทินกิจกรรม
- การทำแผนที่ทางกายภาพ

สำหรับอุปกรณ์ที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย สมุดบันทึกงานภาคสนาม เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปดิจิตอล แผนที่ และผู้สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ร่วมเพื่อรวบรวมข้อมูลการวิจัยอีก 2 คน รวมทั้งผู้ช่วยงานวิจัยอีก 1 คน ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ร่วมในการเก็บข้อมูลเชิงลึก

3.5 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

ระหว่าง 1 ตุลาคม 2555 – 31 มีนาคม 2556

แผนการดำเนินงาน	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.
ศึกษาข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า	↔	↔	↔			
จัดเวทีระดมความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้			↔	↔		
สรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม รายงานความก้าวหน้าของงานวิจัย				↔	↔	
จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์					↔	↔

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในกระบวนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลเป็นแนวทางหนึ่งในกระบวนการวิจัย มีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป โดยใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) เป็นการวิเคราะห์โดย

จำแนกชนิดข้อมูล (typical analysis) แบบใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ (constant comparison) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เท่าไร ทำไม สมมติว่า) โดยแยกองค์ประกอบคำถามตามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามกลุ่มประชากรวิจัย มุ่งเก็บข้อมูลเชิงลึกและหลากหลาย นำข้อมูลมาเทียบเคียงแล้วเชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นฐาน เพื่อใช้ในการดำเนินการ เก็บรายละเอียดเพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญต่อไป

2) การวิเคราะห์ข้อมูลรวม ใช้ในช่วงดำเนินการวิจัยด้วยเช่นกัน เพราะผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้วนำมาเก็บข้อมูลต่อ ด้วยการใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย เพื่อสร้างข้อสรุปเบื้องต้น (working hypothesis) และใช้การวิเคราะห์โดยจำแนกชนิดข้อมูล (typical analysis) แบบใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ (constant comparison) จำแนกเหตุการณ์ พฤติกรรม ความหมาย สัญลักษณ์ ความสัมพันธ์ ฉาก เป้าหมาย ตัวแสดงหลัก รวมทั้งตัวแสดงร่วม เป็นต้น โดยทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในลักษณะวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) ในบทที่ 4 และ 5 เพื่อเชื่อมโยงบริบททั้งทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และมีการนำแนวคิดทฤษฎีมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ประกอบไปด้วย

3.7 แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

เวทีระดมความคิดเห็น จุดมุ่งหมายเพื่อระดมความคิดเห็นจากนักการเมืองท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่รัฐ นักธุรกิจ ประธานชุมชนและประชาชนที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบด้วยชุมชน 17 ชุมชน ดังนี้

ลำดับที่	รายชื่อชุมชน	สถานที่ตั้ง	รายชื่อประธานชุมชน
1	ชุมชนศรีวิไล	หมู่ 1 ตำบลนาหว้า	นายทะวาย อังคมาตย์
2	ชุมชนดงเจริญ	หมู่ 2 ตำบลนาหว้า	นายสุนันท์ ปากเพราะ
3	ชุมชนปู่ตา	หมู่ 2 ตำบลนาหว้า	นายธรรมฐิติ วะสาร
4	ชุมชนหายโศก	หมู่ 3 ตำบลนาหว้า	นายหวด วะเกิดเป้ม
5	ชุมชนรวมใจพัฒนา	หมู่ 3 ตำบลนาหว้า	นายเงิน วะชุม
6	ชุมชนโนนทรายวาน	หมู่ 1 ,3 ตำบลนาหว้า	นายพิชัย วะลับ
7	ชุมชนฝ่ายศาลา	หมู่ 4 ตำบลนาหว้า	นายปรารถนา สิทธิ
8	ชุมชนตลาดร่มเย็น	หมู่ 4 ตำบลนาหว้า	นายบุญชั้น ทุมแต้ม
9	ชุมชนน้อยศรีวิไล	หมู่ 5 ตำบลนาหว้า	นางเครือวัลย์ สุจริตตานันท์

ลำดับที่	รายชื่อชุมชน	สถานที่ตั้ง	รายชื่อประธานชุมชน
10	ชุมชนสามัคคี	หมู่ 5 ตำบลนาหว้า	นายสุรพล นาสิงเตา
11	ชุมชนพลังใหม่ไทญ้อ	หมู่ 1 ตำบลนางัว	นายวิไล อุสาพรหม
12	ชุมชนไทญ้อ	หมู่ 1 ตำบลนางัว	นายขจรศักดิ์ นาโควงค์
13	ชุมชนร่วมใจพัฒนา	หมู่ 2 ตำบลนางัว	นายอินทร์ ดีแสง
14	ชุมชนภูไทพัฒนา	หมู่ 2 ตำบลนางัว	นายวีระชัย ไชยมาโย
15	ชุมชนศิริมงคล	หมู่ 8 ตำบลนางัว	นายนคร นาโควงศ์
16	ชุมชนใต้พัฒนา	หมู่ 8 ตำบลนางัว	นายสมจิตร สาดี
17	ชุมชนนาเจริญ	หมู่ 8 ตำบลนางัว	นายโชคชัย นาโควงค์

กิจกรรมมีการระดมความคิดเห็น โดยการระดมความคิดเห็นในลักษณะของกลุ่มใหญ่ และการประชุมกลุ่มย่อย แยกตามประเด็นหรือเป้าหมายที่ต้องการ คือ รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมระหว่างนักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชุมชนและประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า กลยุทธ์และวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดถึงสภาพพื้นที่จริงที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขและกำลังดำเนินการ โดยเชิญนักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชุมชน/ประชาชนทั้ง 17 ชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า เข้าร่วมเวทีระดมความคิด โดยขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่ หอประชุมเทศบาลตำบลนาหว้า เป็นเวทีกลาง

เวทีขยายผลสู่กลุ่มเป้าหมาย

จุดมุ่งหมายเพื่อขยายผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ และสู่กลุ่มเป้าหมายที่สนใจทั่วไป โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่และผู้สนใจทั่วไปเข้าร่วม กิจกรรมมีการนำเสนอผลการวิจัย การจัดนิทรรศการ เป็นต้น สถานที่ ได้แก่เทศบาลตำบลนาหว้า

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนาม โดยเริ่มต้นด้วยการนำเสนอข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลนาหว้า ผลการพัฒนาเทศบาลในรอบปีที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี ซึ่งจะเกี่ยวโยงถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม กลยุทธ์หรือวิธีการของเทศบาลในการบริหารจัดการ และสุดท้ายวิเคราะห์ถึงแนวทางแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ โดยในบทนี้จะได้เรียงลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้

4.1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลนาหว้า

4.2 ผลการพัฒนาเทศบาลในปีที่ผ่านมา

4.3 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี (2555-2557)

4.4 รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

4.5 กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

4.6 แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดดังนี้

4.1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลนาหว้า

4.1.1 สภาพทั่วไป เทศบาลตำบลนาหว้า จัดตั้งขึ้นเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เป็นเทศบาลขนาดกลาง เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 สำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 55/1 หมู่ที่ 8 ตำบลนางัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ซึ่งอยู่ห่างจากจังหวัดนครพนมไปทางทิศตะวันตกประมาณ 98 กิโลเมตร มีพื้นที่ 24.60 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 15,375 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล 8 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 1,2,3,4,5 ตำบลนาหว้า และหมู่ที่ 1, 2, 8 ตำบลนางัว รายละเอียดแนวเขตมีดังนี้

ด้านทิศเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ริมห้วยแก บริเวณพิกัด UTM ค่า N = 1935576 ค่า E = 402879 ผ่านทุ่งนาเป็นเส้นทางไปทางทิศตะวันออก ถึงหลักเขตที่ 2 ตั้งอยู่ริมห้วยฮ่องเฮือ บริเวณพิกัด UTM ค่า N = 1934395 ค่า E = 405537 รวมระยะทางจากหลักเขตที่ 1 ถึงหลักเขตที่ 2 ประมาณ 2.92 กิโลเมตร

ด้านทิศตะวันออก จากหลักเขตที่ 2 เป็นเส้นตรงไปทางทิศใต้ ถึงหลักเขตที่ 3 ตั้งอยู่ริมหนองโพน บริเวณพิกัด UTM ค่า N = 1927844 ค่า E = 407027 รวมระยะทางจากหลักเขตที่ 2 ถึงหลักเขตที่ 3 ประมาณ 6.70 กิโลเมตร

ด้านทิศใต้ จากหลักเขตที่ 3 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตก ถึงหลักเขตที่ 4 ตั้งอยู่ริมหนองย่างซิ้น บริเวณพิกัด UTM ค่า N = 1928055 ค่า E = 402602 รวมระยะทางจากหลักเขตที่ 3 ถึงหลักเขตที่ 4 ประมาณ 4.42 กิโลเมตร

ด้านทิศตะวันตก จากหลักเขตที่ 4 เป็นเส้นตรงไปทางทิศเหนือ ถึงหลักเขตที่ 1 รวมระยะทางประมาณ 7.58 กิโลเมตร

สภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ เทศบาลตำบลนาหว้ามีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำอูน ลักษณะสภาพดินฟ้าอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

1) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม- พฤษภาคม
2) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน-กันยายน
3) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์

อุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย 38 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดโดยเฉลี่ย 8 องศาเซลเซียส

การประกอบอาชีพของประชากร อาชีพของราษฎรในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนครัวเรือนในภาคเกษตรกรรมทั้งสิ้นประมาณ 1,936 ครัวเรือน ผลผลิตที่สำคัญของเกษตรกรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว

- การทำนา ประมาณร้อยละ 70
- การทำไร่ ประมาณร้อยละ 10
- อื่นๆ ประมาณร้อยละ 20

4.1.2 สภาพโครงสร้างพื้นฐาน

1) การคมนาคม มีเส้นทางคมนาคมสายหลัก 2 สาย คือสายดงขวาง - นาหว้า - ดอนเชียงบาน (ทางหลวงหมายเลข 2346) และสายนาหว้า – บ้านเซือม (ทางหลวงหมายเลข 2185) ในการติดต่อพื้นที่อื่น ๆ และมีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่านหน้าสำนักงานเทศบาลตำบลนาหว้า คือรถประจำทางสาย นาหว้า – สกลนคร และนครพนม – กรุงเทพมหานครวิ่งผ่าน การติดต่อระหว่างอำเภอ – จังหวัด สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ โดยมีเส้นทางคมนาคม ดังนี้

สายนาหว้า – ดอนเชียงบาน – สกลนคร
สายนาหว้า – ศรีสงคราม – นครพนม
สายนาหว้า – โพนสวรรค์
สายนาหว้า – อากาศอำนวย

2) การไฟฟ้า ประชาชนได้รับบริการกระแสไฟฟ้าจากสถานีบริการสำนักงานไฟฟ้าย่อยอำเภอนาหว้า ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง จากจำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาล 3,168 ครัวเรือน มีไฟฟ้าใช้ 3,000 ครัวเรือนและมีไฟฟ้าแสงสว่างของเทศบาลตำบลนาหว้า ติดตั้งตามถนนสายหลัก และสายรอง ตรอก ซอยเพื่ออำนวยความสะดวกในช่วงเวลากลางคืน

3) การประปา ประชาชนในเขตเทศบาล ได้รับบริการน้ำประปาจากการประปาส่วนภูมิภาค สาขาศรีสงครามโดยมีแหล่งน้ำดิบจากลำน้ำอูน มีกำลังการผลิต 900 ลูกบาศก์เมตร/วันโดยสามารถผลิตน้ำได้เพียงพอต่อความต้องการใช้ของราษฎรภายในเขตเทศบาล โดยมีจำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ จำนวน 2,730 ครัวเรือน และมีปริมาณการใช้น้ำ 900 ลิตร/1 ครัวเรือน/เดือน

4) การสื่อสารและโทรคมนาคม

- มีชุมสายโทรศัพท์ในเขตพื้นที่ 1 แห่ง
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลนาหว้า
- สถานีวิทยุกระจายเสียง จำนวน 4 สถานี ประกอบด้วย สถานีวิทยุชุมชนคนนาหว้า คลื่น 89 MHz, สถานีวิทยุชุมชนร่วมใจไทนาหว้า คลื่น 105 MHz, สถานีวิทยุชุมชนคนนาหว้าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดธาตุประสิทธิ์ คลื่น 91.5 MHz, และสถานีวิทยุพระธาตุศรีเงินคำ คลื่น 103.5 MHz
- มีระบบเสียงตามสายของเทศบาลตำบลนาหว้า (หอกระจายข่าว) ครอบคลุมเต็มพื้นที่

4.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

การเกษตรกรรม ประชากรในพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ รายได้ของประชากรโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 23,000 บาท / ปี / ครัวเรือน

การพาณิชยกรรมและบริการ ในเขตพื้นที่เทศบาลมีสถานประกอบการด้านพาณิชยกรรม

- ธนาคาร 3 แห่ง
- ตลาดสด 1 แห่ง
- ร้านค้าทั่วไป 310 แห่ง
- ปั๊มน้ำมันและก๊าซ 4 แห่ง
- ร้านค้าวัสดุก่อสร้าง 6 แห่ง
- โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง

4.1.4 สภาพทางสังคม เทศบาลตำบลนาหว้า มีหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่ คือ หมู่ 1,2,3,4,5 ตำบลนาหว้า และหมู่ 1,2,8 ตำบลนางัว โดยมีการแบ่งชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า ออกเป็นทั้งหมด 17 ชุมชน ดังนี้

ลำดับที่	รายชื่อชุมชน	สถานที่ตั้ง	รายชื่อประธานชุมชน
1	ชุมชนศรีวิไล	หมู่ 1 ตำบลนาหว้า	**นายทะวาย อังคมาตย์**
2	ชุมชนดงเจริญ	หมู่ 2 ตำบลนาหว้า	**นายสุนันท์ ปากเพราะ**
3	ชุมชนปู่ตา	หมู่ 2 ตำบลนาหว้า	**นายธรรมฐิติ วะสาร**
4	ชุมชนหายโศก	หมู่ 3 ตำบลนาหว้า	**นายหวด วะเกิดเป้ม**
5	ชุมชนรวมใจพัฒนา	หมู่ 3 ตำบลนาหว้า	**นายเงิน วะชุม**

ลำดับที่	รายชื่อชุมชน	สถานที่ตั้ง	รายชื่อประธานชุมชน
6	ชุมชนโนนทรายวาน	หมู่ 1 ,3 ตำบลนาหว้า	**นายพิชัย วะลับ**
7	ชุมชนฝ่ายศาลา	หมู่ 4 ตำบลนาหว้า	**นายปรารถนา สิทธิ**
8	ชุมชนตลาดร่มเย็น	หมู่ 4 ตำบลนาหว้า	**นายบุญชั้น ทุมแต้ม**
9	ชุมชนน้อยศรีวิไล	หมู่ 5 ตำบลนาหว้า	**นางเครือวัลย์ สุจริตตานันท์**
10	ชุมชนสามัคคี	หมู่ 5 ตำบลนาหว้า	**นายสุรพล นาสิงเตา**
11	ชุมชนพลังใหม่ไทญ้อ	หมู่ 1 ตำบลนางัว	**นายวิไล อุสาพรหม**
12	ชุมชนไทญ้อ	หมู่ 1 ตำบลนางัว	**นายขจรศักดิ์ นาโควงค์**
13	ชุมชนร่วมใจพัฒนา	หมู่ 2 ตำบลนางัว	**นายอินทร์ ดีแสง**
14	ชุมชนภูไทพัฒนา	หมู่ 2 ตำบลนางัว	**นายวีระชัย ไชยมาโย**
15	ชุมชนศิริมงคล	หมู่ 8 ตำบลนางัว	**นายนคร นาโควงค์**
16	ชุมชนใต้พัฒนา	หมู่ 8 ตำบลนางัว	**นายสมจิตร สาดี**
17	**ชุมชนนาเจริญ**	**หมู่ 8 ตำบลนางัว**	**นายโชคชัย นาโควงค์**

- มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 3,408 ครัวเรือน
- มีประชากรในชุมชนรวมทั้งสิ้น 12,169 คน แยกเป็น เพศชาย 6,017 คน เพศหญิง 6,152 คน (ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2555)

1) การศึกษา การศึกษาภายในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า สามารถแยกระดับการศึกษาได้เป็น 3 ระดับ คือ

1.1) การศึกษาก่อนวัยเรียน (ระดับเด็กก่อนเกณฑ์) เทศบาลได้จัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ จำนวน 2 แห่ง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 200 คน คือ

- ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดป่าศรีหนาถ จำนวน 80 คน
- ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดธาตุประสิทธิ์ จำนวน 120 คน

1.2) การศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาล จำนวน 2 โรงเรียน เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1–2 และประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ประกอบด้วย

- โรงเรียนบ้านนาหว้า มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด จำนวน 764 คน เป็นผู้ชาย จำนวน 384 คน ผู้หญิง จำนวน 380 คน แยกเป็นระดับชั้นอนุบาล 1 – 2 จำนวน 173 คน แยกเป็นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 592 คน

- โรงเรียนชุมชนนางัว มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 379 คน ชาย จำนวน 191 คน หญิง จำนวน 188 คน แยกเป็นระดับชั้นอนุบาล 1 – 2 จำนวน 106 คน แยกเป็นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 273 คน

1.3) ระดับมัธยมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 1 – 3 และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 – 6 ประกอบด้วย

- โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,119 คน เป็นผู้ชาย จำนวน 404 คน และผู้หญิง จำนวน 715 คน

- โรงเรียนนางัวราษฎร์รังสรรค์ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 297 คน เป็นผู้ชาย จำนวน 131 คน และผู้หญิง จำนวน 166 คน

2) ด้านศาสนา ราษฎรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ หรือประมาณร้อยละ 98 ของประชากรทั้งหมด โดยมีวัดในเขตเทศบาล รวม 5 วัด

2.1) วัดธาตุประสิทธิ์ ตั้งอยู่ในเขตตำบลนาหว้า
2.2) วัดศรีบุญเรือง ตั้งอยู่ในเขตตำบลนางัว
2.3) วัดโพธิ์ชัยรุ่งเรือง ตั้งอยู่ในเขตตำบลนางัว
2.4) วัดศรีหนาถ ตั้งอยู่ในเขตตำบลนางัว
2.5) วัดศิริมงคล ตั้งอยู่ในเขตตำบลนางัว

ศาสนารองลงมาที่ราษฎรในเขตเทศบาลนับถือคือ ศาสนาคริสต์ โดยมีโบสถ์ที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา จำนวน 1 แห่ง

สถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา เทศบาลตำบลนาหว้า มีโบราณสถาน 1 แห่ง คือพระธาตุประสิทธิ์ ตั้งอยู่ที่วัดธาตุประสิทธิ์ ตำบลนาหว้า ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนอำเภอนาหว้าและอำเภอใกล้เคียง โดยพระธาตุจำลองแบบพระธาตุพนม ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้างด้านละ 7.20 เมตร วัดโดยรอบ 28.80 เมตร ฉัตรพระธาตุสูง 4.82 เมตร รวมองค์เจดีย์และฉัตรสูง 28.52 เมตร ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระอรหันตธาตุ รวม 14 องค์ และดินจากสังเวชนียสถาน 4 ตำบล จากประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของพุทธศาสนา

วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ งานประเพณีที่สำคัญของชาวอำเภอนาหว้า ได้แก่ งานนมัสการพระธาตุประสิทธิ์ “บุญเดือน 4 ของดีนาหว้า” ซึ่งได้กำหนดจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยจะตรงกับวันขึ้น 11 ค่ำของเดือนสี่ ถึง 15 ค่ำ เดือนสี่ โดยงานดังกล่าวจะแสดงถึงประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเผ่าต่าง ๆ ที่มีอยู่ในอำเภอนาหว้า จำนวน 5 เผ่า ประกอบด้วย เผ่าไทอีสาน เผ่าไทญ้อ เผ่าไทแสก เผ่าภูไท และเผ่าไทกะเลิง กิจกรรมบุญประเพณีนมัสการพระธาตุประสิทธิ์ ได้มีการนำเอาผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นที่มีอยู่ในตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอนาหว้า นำมาจัดแสดงและออกร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ซึ่งเป็นการส่งเสริมสนับสนุนผลิตภัณฑ์สินค้าของกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีงานประเพณีแห่พระเวสสันดรของวัดป่า

ศรีหนาถ และงานประเพณีแห่พระแก้วของวัดศิริมงคล ของตำบลนางัว ถือเป็นการอนุรักษ์สืบสานงานประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

3) กีฬา นันทนาการ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เทศบาลได้สร้างสถานที่ออกกำลังกายและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อบริการประชาชน มีดังนี้

- สนามกีฬาเอนกประสงค์ จำนวน 6 แห่ง
- สนามบาสเกตบอล จำนวน 3 แห่ง
- สนามตะกร้อ จำนวน 6 แห่ง
- ห้องสมุดประชาชน จำนวน 1 แห่ง
- สวนสาธารณะ จำนวน 2 แห่ง
- สนามเด็กเล่น จำนวน 3 แห่ง

4) สาธารณสุข

4.1) โรงพยาบาลในเขตพื้นที่ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลอำเภอนาหว้า ขนาด 30 เตียง

4.2) ศูนย์บริการสาธารณสุข จำนวน 2 แห่ง

4.3) ศูนย์บริการสาธารณสุขมูลฐาน จำนวน 2 แห่ง

4.4) บุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานพยาบาลทุกแห่ง ทุกสังกัด ในเขตพื้นที่

- แพทย์ จำนวน 4 คน
- พยาบาล จำนวน 53 คน
- ทันตแพทย์ จำนวน 2 คน
- เภสัชกร จำนวน 3 คน
- เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน (สส.อ.นาหว้า) จำนวน 8 คน
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 188 คน

5) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

5.1) สถิติเพลิงไหม้ในรอบปี (1 มกราคม 2554 – 31 ธันวาคม 2554) จำนวน 53 ครั้ง เกิดขึ้นในเขตเทศบาล 7 ครั้ง และนอกเขตเทศบาล 46 ครั้ง

5.2) สถิติวาตภัยในรอบปี (1 มกราคม 2554 – 31 ธันวาคม 2554) จำนวน 2 ครั้ง

5.3) สถิติอุทกภัยในรอบปี (1 มกราคม 2554 – 31 ธันวาคม 2554) จำนวน – ครั้ง

5.4) สถิติการบริการกู้ชีพ (EMS) ในรอบปี (1 มกราคม 2554 – 31 ธันวาคม 2554) จำนวน 97 ครั้ง บริการกู้ชีพจากอุบัติเหตุ ในเขตเทศบาล 16 ครั้ง นอกเขตเทศบาล 4 ครั้ง และบริการกู้ชีพจากการเจ็บป่วย ในเขตเทศบาล 47 ครั้ง นอกเขตเทศบาล 28 ครั้ง

5.5) รถยนต์ดับเพลิง จำนวน 2 คัน โดยคันที่ 1 จุน้ำได้ 2,000 ลบ.ม. คันที่ 2 จุน้ำได้ 4,000 ลบ.ม.

5.6) รถยนต์บรรทุกน้ำ จำนวน 1 คัน จุน้ำได้ 6,000 ลบ.ม.

5.7) รถยนต์กู้ชีพ 1 คัน

5.8) เครื่องสูบน้ำดับเพลิง

- เครื่องสูบน้ำดับเพลิงชนิดหาบหาม (เบนซิน) 5.5 Hp. จำนวน 2 เครื่อง
- เครื่องสูบน้ำดับเพลิงชนิดหาบหาม (ดีเซล) 10.5 Hp. จำนวน 1 เครื่อง
- เครื่องสูบน้ำดับเพลิงชนิดหาบหาม (ดีเซล) 6.7 Hp. จำนวน 1 เครื่อง
- ถังเคมีดับเพลิง จำนวน 10 ถัง

5.9) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จำนวน 267 คน

5.10) พนักงานดับเพลิง จำนวน 2 คน

5.11) พนักงานจ้างทั่วไป จำนวน 2 คน

5.12) จ้างเหมารายวัน จำนวน 8 คน

5.13) ชุดปฏิบัติการค้นหาและกู้ภัย (OTOS) จำนวน 21 คน

5.14) อาสากู้ชีพ FR. (EMS) จำนวน 59 คน

5.15) เจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 1 คน

4.1.5 สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

1) ภูมิอากาศ (ปัจจุบัน)

อุณหภูมิสูงสุด 38 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 8 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิเฉลี่ยเดือน มี.ค. – มิ.ย. 18-38 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิเฉลี่ยเดือน พ.ค. – ต.ค. 16-35 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิเฉลี่ยเดือน พ.ย. - ก.พ. 8-15 องศาเซลเซียส

2) แหล่งน้ำ

2.1) หนอง บึง จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ หนองชัยวาล, หนองกอก, หนองเจ้าหัวพ่อ

2.2) คลอง ลำธาร ห้วย จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ห้วยนาพระ, ห้วยนาดี, ห้วยเหมือง, ห้วยนางัว, และห้วยผักบุ้ง

3) การระบายน้ำ

3.1) พื้นที่น้ำท่วมถึงคิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมด

3.2) ระยะเวลาเฉลี่ยที่น้ำท่วมขังนานที่สุด 7 วัน ประมาณช่วงเดือนสิงหาคม

3.3) เครื่องสูบน้ำ เส้นผ่าศูนย์กลาง

4) น้ำเสีย

4.1) ปริมาณน้ำเสีย 12.48 ลบ.ม./วัน

4.2) ระบบบำบัดน้ำเสียที่ใช้

4.3) น้ำเสียที่บำบัดได้

4.4) ค่า BOD ในคลอง/ทางระบายน้ำสายหลัก

5) ขยะ

5.1) ปริมาณขยะ 3 ตัน/วัน

5.2) รถยนต์ที่ใช้จัดเก็บขยะ รวม 3 คัน แยกเป็น (แยกตามขนาดความจุขยะ) รถคันที่1 รถเก็บขนขยะ ขนาดความจุ 12 ลบ.หลา รถคันที่ 2 รถเก็บขนขยะ ขนาดความจุ 12 ลบ.หลา รถคันที่ 3 รถขนเก็บขยะ ขนาดความจุ 10 ลบ.ม.

5.3) ขยะที่เก็บขนได้ จำนวน 4 ตัน/วัน

5.4) ขยะที่กำจัดได้ จำนวน 4 ตัน/วัน กำจัดขยะโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกวิธี

5.5) ที่ดินสำหรับกำจัดขยะที่กำลังใช้ จำนวน 10 ไร่ ตั้งอยู่ที่กุดเต่า

- ห่างจากเขตเทศบาลเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร
- ที่ดินสำหรับกำจัดขยะที่ใช้ไปแล้ว จำนวน 7 ไร่
- เหลือที่ดินสำหรับกำจัดขยะได้อีก จำนวน 3 ไร่
- คาดว่าจะสามารถกำจัดขยะได้อีก จำนวน 10 ปี

5.6) สภาพการเป็นเจ้าของสำหรับกำจัดขยะเป็นที่สาธารณะประโยชน์

5.7) ที่ดินสำรองที่เตรียมไว้สำหรับกำจัดขยะ จำนวน - ไร่

6) การเมืองการบริหาร โครงสร้างเทศบาลตำบลนาหว้า ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร โดยมีรองนายกเทศมนตรีเป็นผู้ช่วย และมีฝ่ายปฏิบัติงานประจำ มีปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยมีพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเป็นฝ่ายปฏิบัติตามนโยบายที่นายกเทศมนตรีมอบหมายให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนกำหนดแบ่งเป็นส่วนการบริหารได้ 5 ส่วนดังนี้

6.1) สำนักปลัดเทศบาล

6.2) กองคลัง

6.3) กองช่าง

6.4) กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

6.5) กองการศึกษา

* ผู้บริหารเทศบาลตำบลนาหว้า นายกเทศมนตรีตำบลนาหว้า ได้รับเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2553 ดำรงตำแหน่งครบตามวาระ 4 ปี ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2557 ประกอบด้วย

* สภาเทศบาลตำบลนาหว้า มีสมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน ชุดปัจจุบันได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2553 ดำรงตำแหน่งครบตามวาระ 4 ปี ในวันที่ 10 เมษายน 2557

* พนักงานเทศบาล จำนวน 26 คน

* ลูกจ้างประจำ มีลูกจ้างประจำทั้งหมด 7 อัตรา

* พนักงานจ้าง มีพนักงานจ้างตามภารกิจ 13 อัตรา และพนักงานจ้างทั่วไป 27 อัตรา

4.2 ผลการพัฒนาเทศบาลในรอบปีที่ผ่านมา

การพัฒนาท้องถิ่นในปีที่ผ่านมา เทศบาลตำบลนาหว้าได้ดำเนินโครงการติดตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนงานต่าง ๆ ครอบคลุมทุกด้าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการดำเนินงานในเชิงคุณภาพ

4.2.1 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลนาหว้า ในปีงบประมาณที่ผ่านมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงยังไม่ครอบคลุมเต็มพื้นที่ เนื่องจากเทศบาลมีพื้นที่ทั้งหมด 15,375 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล ประกอบกับมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ในส่วนของพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น การก่อสร้างถนน ค.ส.ล. รางระบายน้ำ และการขยายเขตไฟฟ้าก็เกือบเต็มพื้นที่ทั้งหมด แต่ก็ยังต้องเสริมในส่วนที่ชุมชนเริ่มมีการขยายตัวออกไปยังพื้นที่ไร่นาชานเมือง

4.2.2 ด้านเศรษฐกิจ เทศบาลตำบลนาหว้าได้มีการส่งเสริมอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยได้ดำเนินการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง ทั้งส่งเสริมกลุ่มอาชีพที่มีอยู่เดิม และกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามความต้องการของประชาชน เพื่อเกิดการเรียนรู้ พัฒนาและปรับปรุง และได้มีการออกตรวจติดตามผลการดำเนินงานเพื่อรับทราบถึงความก้าวหน้า ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในภาพรวมถือได้ว่ามีความก้าวหน้าในระดับเป็นที่น่าพอใจ เช่น กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์และดอกไม้จันทน์ กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ย กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งในปีงบประมาณที่ผ่านมาถือว่าประสบผลสำเร็จ ได้สร้างโอกาสการมีงานทำและรายได้ที่เพิ่มขึ้น ประกอบด้วย

- กลุ่มหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมือง 4 กลุ่ม
- กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
- กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ 2 กลุ่ม
- กลุ่มเกษตรผู้ใช้ปุ๋ย 12 กลุ่ม
- กลุ่มงานไม้เครื่องเรือนและโลงศพ 2 กลุ่ม
- กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า 6 กลุ่ม
- กลุ่มนวดแผนไทย
- กลุ่มผลิตน้ำยาล้างจาน
- กลุ่มผลิตตุ๊กตาไทญ้อ
- กลุ่มปลูกต้นกก
- กลุ่มจักสาน
- กลุ่มนวดแผนไทย
- กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด
- กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ
- กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ

4.2.3 ด้านเกษตรกรรม ประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนาเป็นหลัก ประกอบกับจังหวัดนครพนมเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีในระดับประเทศ ดังนั้นเทศบาลตำบลนาหว้าจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปีงบประมาณ 2552 ได้ร่วมกับโรงเรียนชุมชนนางัวจัดทำแปลงนาสาธิตเกษตรอินทรีย์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรอินทรีย์โดยเป็นสถานที่ในการทดลอง ศึกษาวิจัยแบบชาวบ้าน ด้วยกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปขยายผลสู่เกษตรกรในพื้นที่ ประกอบด้วย กิจกรรมไถกลบตอซัง บำรุงดิน การผลิตและใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยจุลินทรีย์น้ำ (EM) การใช้ฮอร์โมนหน่อกล้วย ฮอร์โมนไข่ เป็นต้น พร้อมได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ในหลักหลักแห่งความพอดีพอประมาณ การมีเหตุผล และการสร้างหลักคุ้มครองป้องกันเพื่อความไม่

ประมาทต่อภารกิจงานและการดำรงชีพ จะเป็นหนทางที่นำมาซึ่งความอยู่เย็นเป็นสุขได้อย่างแท้จริง ราษฎรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ได้นำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้โดยรู้จักวิธีการปรับปรุงบำรุงคุณภาพดินแบบธรรมชาติด้วยการไถกลบตอซัง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์น้ำ ตลอดจนรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ สิ่งเหล่านี้ได้แสดงถึงการมีเหตุมีผล การมีความเข้าใจในการดำรงชีพภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลที่ได้รับคือการประหยัดรายจ่าย มีรายได้เพิ่มขึ้น และนำมาซึ่งการมีชีวิตอย่างมีความสุขที่พอเพียงและเพียงพอ

4.2.4 ด้านสังคม แบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1) การส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาด้านการศึกษา ถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาในทุกด้าน เทศบาลตำบลนาหว้าได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว โดยได้จัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงและพัฒนาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีอยู่สองแห่ง คือ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ วัดธาตุประสิทธิ์ และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ วัดศรีหนาถ ซึ่งผลการดำเนินงานได้มีความก้าวหน้าเป็นลำดับ จนผ่านเกณฑ์มาตรฐาน พร้อมได้รับรางวัลชนะเลิศศูนย์เด็กเล็กน่าอยู่ประจำจังหวัดนครพนม และรางวัลชนะเลิศศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขนาดใหญ่ประจำจังหวัด ทำให้ปัจจุบันมีผู้สนใจมาศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ

2) การสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการในชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส เทศบาลตำบลนาหว้าได้ให้ความเอาใจใส่ในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 เทศบาลตำบลนาหว้าได้สนับสนุนเงินเบี้ยยังชีพ รายละ 500.-บาท ต่อเดือน โดยเป็นผู้พิการ 185 ราย ผู้ติดเชื้อเอดส์ 15 ราย ผู้สูงอายุ 1,241 ราย รวมทั้งการสงเคราะห์เด็กผู้ยากไร้

4.2.5 ด้านการเมืองการบริหาร

1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ได้จัดทำโครงการเวทีประชาคมท้องถิ่นหรือการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน ถือเป็นสิ่งที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากได้รับทราบปัญหาและความต้องการของราษฎรแล้ว ยังสามารถสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน ยอมรับในความคิดเห็นที่หลากหลาย เพื่อหาจุดร่วมที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดทำงบประมาณรายจ่าย การจัดซื้อจัดจ้าง ตลอดทั้งการตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงาน การส่งเสริมสมาชิกสภาสตรีเพื่อเพิ่มบทบาทในสังคม ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นไปอย่างก้าวหน้า ตรงตามความต้องการของพี่น้องประชาชน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น

2) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพของพนักงาน และคณะผู้บริหาร ได้ส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรรวมทั้งคณะผู้บริหาร ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องต่าง ๆ ทั้งที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด ตลอดทั้งโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่ส่วนราชการอื่นได้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4.2.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลนาหว้าเป็นชุมชนเมืองที่มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่น จึงทำให้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ปัญหาความสะอาด น้ำเสีย กลิ่นเน่าเหม็น และปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น เทศบาลตำบลนาหว้าได้ให้ความสำคัญกับเรื่อง

ดังกล่าวพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาด ด้วยการจัดงบประมาณสนับสนุนแต่ละชุมชน ชุมชนละ 4,450 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาความสะอาด ซึ่งเงินที่ได้รับชุมชนจะเป็นผู้บริหารจัดการ ในการจัดหาผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อรักษาความสะอาด โดยมิใช่เป็นการจ้างแรงงานเพียงคนเดียว โดยแต่ละชุมชนจะมีผู้รับผิดชอบในการทำความสะอาด ถือเป็นความสำเร็จและน่าพอใจ ถึงแม้ค่าตอบแทนจะเล็กน้อย แต่สามารถทำให้ถนนในชุมชนมีความสะอาดเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

4.3 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี (2555-2557)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นในช่วงระยะเวลาสามปี (พ.ศ. 2555 – 2557) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์การพัฒนาเทศบาลตำบลนาหว้า คือ เป็นชุมชนที่น่าอยู่ จะเป็นองค์กรที่มีการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ บริการอย่างมีคุณภาพ ทันสมัยได้รับการยอมรับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การศึกษาอย่างมีคุณภาพ ด้วยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาตามกรอบยุทธศาสตร์ไว้ดังต่อไปนี้

4.3.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วยกลยุทธ์

1) แนวทางการพัฒนาการศึกษา
2) แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น
3) แนวทางการพัฒนาด้านสาธารณสุข
4) แนวทางการสวัสดิการและการสังคมสงเคราะห์
5) แนวทางการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
6) แนวทางการพัฒนาเด็ก เยาวชน สตรี และผู้สูงอายุ
7) แนวทางการพัฒนาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี

4.3.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ประกอบด้วย กลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตร

4.3.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย กลยุทธ์

1) แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
2) แนวทางการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3) แนวทางการลดปัญหาภาวะโลกร้อน

4.3.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาบ้านเมืองน่าอยู่ ประกอบด้วย กลยุทธ์

1) แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
2) แนวทางการพัฒนาทางการเมืองและการสร้างความเข็มแข็งชุมชน
3) แนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
4) ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5) แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์

นโยบายการพัฒนาของผู้บริหารท้องถิ่น

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ ขยายโอกาสให้ประชาชน

การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อก่อสร้างสาธารณูปโภคสาธารณูปการอย่างทั่วถึงส่งเสริมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ท้องถิ่น มีการคมนาคมที่สะดวกในชุมชน ตลอดจนถนนสู่พื้นที่การเกษตร

การพัฒนาด้านสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมอำนวยความสะดวกด้านสวัสดิการและนันทนาการ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดระเบียบชุมชนและการส่งเสริมสุขภาพภาคประชาชน

การพัฒนาด้านการเมืองการบริหาร เพื่อพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีให้ทันสมัยและเหมาะสม เพื่อปรับปรุงและจัดบริหารราชการให้อำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เสริมสร้างความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีศักยภาพและความพร้อมในการสนองตอบความต้องการของประชาชนในการแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างเต็มความสามารถ และมีการบริหารจัดการให้เกิดสมดุลในองค์กร เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

การพัฒนาด้านการศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการศึกษาทุกระดับ ส่งเสริมให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเป็นคนเก่ง คนดีมีความสุข เพื่อสนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุกด้าน

เทศบาลตำบลนาหว้า ได้กำหนดยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตน โดยเน้นความเป็นไปได้ของการนำยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน โครงการไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม การกระจายอำนาจการปกครองและการบริหารแก่ท้องถิ่น ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานภาครัฐร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมกับเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยที่เน้นอำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชนโดยตรง ผู้วิจัยขอนำเสนอรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ตามลำดับดังนี้

4.4 รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นดังนี้

4.4.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ผลการศึกษามีรูปแบบที่น่าสนใจดังนี้

จากการที่ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า เข้าไปมีส่วนร่วม ๓ รูปแบบด้วยกัน รูปแบบที่หนึ่งคือแบบถูกโน้มน้าวเชิญชวน โดยการเชิญชวนของเทศบาล ผู้นำชุมชน โรงพยาบาล โรงเรียน และวัด ซึ่งรูปแบบนี้จะอยู่ในช่วงเทศกาลสำคัญของชุมชน เช่นเทศกาลเข้าพรรษา สงกรานต์ ลอยกระทง บุญบั้งไฟ วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ วันเด็ก วันทำบุญเบิกบ้าน เป็นต้น การโน้มน้าวเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมมักจะอยู่ในประเด็นของการปลูกต้นไม้ การดูแลรักษาความสะอาดหน้าบ้าน สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน เช่นสวนสาธารณะดอนปู่ตา วัด โรงเรียน การเชิญชวนในลักษณะเช่นนี้จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่ง รูปแบบที่สองคือแบบถูกบังคับกลายๆ โดยโครงการหรือนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลเป็นทอดๆ จากระดับบนสู่ระดับล่าง เช่นนโยบายหรือโครงการของจังหวัด ลงสู่อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน อย่างเช่นโครงการกำจัดลูกน้ำยุงลายในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านมีส่วนร่วมเพราะถูกบังคับกลายๆ หากผู้ใดมิได้ใส่ใจทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในอาคารบ้านเรือนจะถูกปรับสินไหม หากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านตรวจพบเจอในเขตรั้วบ้านของผู้ใด ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ผู้นำชุมชนได้รับคำสั่งมาอีกทอดหนึ่งและนำมาใช้กับชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมหรือร่วมมืออย่างแข็งขัน และพบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบนี้เป็นการมีส่วนร่วมในระยะสั้นๆ ไม่ยั่งยืน รูปแบบที่สามคือแบบเป็นไปโดยธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการที่กลุ่มชุมชนประสบปัญหาอย่างเดียวกัน แล้วมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน จึงเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ซึ่งในรูปแบบที่สามนี้มักจะเกิดขึ้นน้อยมากในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อย่างเช่นปัญหาท่อระบายน้ำ ริมถนนหน้าบ้านแต่ละหลัง มีกลิ่นเน่าเหม็น ทุกคนประสบปัญหาเดียวกัน ได้รับกลิ่นเหม็นแต่ก็ไม่กระตือรือร้นที่จะร่วมมือกันหาทางแก้ไขปัญหา มักจะโยนประเด็นปัญหาให้หน่วยงานเทศบาลเป็นผู้ที่ต้องเข้ามาดูแลแก้ไข จากการระดมความคิดเห็นมักพบว่า ชุมชนยังเกี่ยงกันในเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม แต่พร้อมที่จะโยนให้หน่วยงานภาครัฐบริหารจัดการเพียงฝ่ายเดียว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เทศบาลหรือหน่วยงานภาครัฐต้องใช้แนวทางรูปแบบเชิงบังคับหรือเชิงเชิญชวนโน้มน้าวให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหลายๆ เรื่อง รวมทั้งเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ถึงแม้จะเป็นไปในรูปแบบของการถูกโน้มน้าวเชิญชวน การถูกบังคับกลายๆ หรือการปล่อยไปเองโดยธรรมชาติจากการสมัครใจในภายหลัง ผู้วิจัยได้มองเห็นภาพของผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชนและประชาชน จากเวทีระดมความคิดเห็นพบว่า มีการตกลงร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ และปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งปัญหาที่มีอยู่ใน

ปัจจุบันได้แก่ปัญหาขยะ ปัญหาท่อระบายน้ำส่งกลิ่นเหม็น ปัญหาการเผาขยะในบริเวณบ้าน ปัญหาร้านเก็บขยะเพื่อนำไปขายรีไซเคิล เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่พบเจอตลอดหลายปีที่ผ่านมา แต่ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขที่น่าพอใจ ฉะนั้นการระดมความคิดเห็นได้ทำให้ผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชนและชาวบ้านมองเห็นเป้าหมายที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้พูดคุยกันในเบื้องต้น นำไปสู่การประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติ ผู้วิจัยสรุปเป็นตารางเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนดังนี้

ร่วมกันวางแผน (Plan)	⇨	**ร่วมกันดำเนินการ** (Do)	⇨	**ร่วมกันตรวจสอบ** (Check)	⇨	**ร่วมกันปรับปรุง** (Action)
แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		ศึกษารายละเอียดการดำเนินการ+การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		ศึกษารายละเอียดการประเมินผล		ศึกษารายละเอียดการปรับปรุง
ศึกษารายละเอียดการดำเนินงาน		จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน		กำหนดแผนการติดตามผลการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		รวบรวมรายละเอียดผลการดำเนินงาน
ประสานงานชุมชนเข้าร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		วิเคราะห์หน้าที่ของชุมชน+หน่วยงานเทศบาลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		ตรวจติดตามผลการพัฒนาแกนนำชุมชน+เทศบาล+ชาวบ้าน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		วิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงาน
ลงนามความร่วมมือระหว่างชุมชน+เทศบาล		พัฒนาแกนนำชุมชน+เจ้าหน้าที่เทศบาลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		ตรวจติดตามผลการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน		จัดประชุมเสนอรายงานผลการดำเนินงาน
แต่งตั้งคณะทำงานระหว่างเทศบาล+ชุมชน		พัฒนาชุมชน+เสริมองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		ตรวจติดตามผลความพึงพอใจของผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย		ปรับปรุงผลการดำเนินงาน
ประชุมคณะทำงานเพื่อกำหนดแผนการดำเนินงาน	⇦					รายงานผลการดำเนินงาน

จากตารางข้างบนอธิบายได้ว่า เทศบาลตำบลนาหว้า แกนนำชุมชนและชาวบ้าน ได้มีการวางแผนที่จะดำเนินการในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงได้วางรูปแบบการมีส่วนร่วมที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด โดยนำกระบวนการ PDCA ที่ทางเทศบาลมีความคุ้นเคยดีอยู่แล้วในการบริหารจัดการด้านอื่นๆ มาปรับใช้ ซึ่งมีความมั่นใจว่ามีความสำเร็จไม่น้อยกว่า 80% อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในเบื้องต้นซึ่งดูเหมือนจะมีรูปแบบที่เป็นระบบ แต่ก็พบจุดอ่อนอยู่เสมอคือหลังจากที่มีการประชุมกำหนดแผนกันเป็นอย่างดีแล้วสุดท้ายก็มักละเลยเพิกเฉยกันนานระยะหนึ่ง จนกระทั่งมีการไต่ถามซักถามถึงเรื่องดังกล่าว จึงจะมีการตื่นตัวและกลับไปร่วมกันดูแผนกันใหม่ว่าได้ตกลงกันไว้ว่าอย่างไร และมักเป็นเช่นนี้หลายครั้งในหลายๆ โครงการ ซึ่งการมีส่วนร่วมระหว่างเทศบาลกับประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้าจึงเป็นไปในรูปแบบของการ

โน้มน้าวเชิญชวนผ่านกระบวนการหลากหลาย และใช้รูปแบบการบังคับกลายๆ เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวในการมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เทศบาลเป็นผู้กำหนดออกแบบไว้ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านต่างๆ รูปแบบทั้งสองนี้พร้อมที่จะนำไปสู่รูปแบบที่เป็นไปโดยธรรมชาติอย่างสมัครใจของชุมชนได้ในภายหลังเมื่อมีการบ่มเพาะกระบวนการมีส่วนร่วมบ่อยมากขึ้นจนกลายเป็นความเคยชินของชุมชนในที่สุด

4.4.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ผลการศึกษามีลักษณะที่น่าสนใจดังนี้

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการ จากการระดมความคิดเห็นได้ทราบถึงความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งทิ้งขยะให้มีระบบมาตรฐาน ซึ่งขณะนี้เทศบาลมีบริเวณพื้นที่กำจัดขยะ จำนวน 10 ไร่ ตั้งอยู่ที่กุดเต่า ห่างจากเขตเทศบาลประมาณ 3 กิโลเมตร ใช้พื้นที่ทิ้งขยะไปแล้ว 7 ไร่ คงเหลือพื้นที่เพียง 3 ไร่เท่านั้น ซึ่งคาดการณ์กันว่าจะมีพื้นที่กำจัดขยะได้อีกประมาณ 10 ปี ซึ่งบริเวณกำจัดขยะแห่งนี้เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ เป็นเขตติดต่อระหว่างเทศบาลตำบลนาหว้าและเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนางัวและองค์การบริหารส่วนตำบลนาคูณใหญ่ รูปแบบการกำจัดขยะใช้วิธีฝังกลบอย่างถูกวิธี อย่างไรก็ตาม ด้วยขยะมีจำนวนประมาณ 3 ตันต่อวัน ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อยู่ข้างเคียงได้แก่วิทยาลัยนาหว้า มหาวิทยาลัยนครพนม โดยเฉพาะแมลงวันที่เข้าไปรบกวนโรงอาหาร สถานที่ราชการของวิทยาลัย ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังแก้ไขไม่ตกจนถึงทุกวันนี้ นอกจากปัญหาขยะแล้ว ก็มีปัญหาน้ำเสียน้ำทิ้งที่ระบายออกจากอาคารบ้านเรือน ร้านอาหาร ร้านค้าซุปเปอร์มาร์เก็ต ซึ่งระบบท่อระบายของเสียยังไม่มีประสิทธิภาพพอเพียงและมีไม่เพียงพอกับชุมชนที่ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว มีการท่วมขังและส่งกลิ่นเน่าเหม็นในบางจุด และในกลางชุมชนหมู่ 4 และหมู่ 5 มีคลองขนาดเล็กขนาดความกว้างประมาณ 2-3 เมตร ไหลผ่านชุมชนความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ชาวบ้านได้ทิ้งขยะลงในคลอง ทำให้คลองเน่าเหม็น น้ำในคลองไหลช้ามาก บางจุดน้ำลึกและนิ่ง ยิ่งสะสมตะกอนขยะเป็นทวีคูณซึ่งก็เป็นปัญหาอีกหนึ่งแห่ง ที่ชุมชนและเทศบาลเร่งแก้ไขร่วมกัน

2) ลักษณะการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและตัดสินใจ ชุมชนทั้ง 17 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า ได้มีมติที่จะสร้างความร่วมมือกันในหลายด้านๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนแม้ว่าบางครั้งก็มีการขัดแย้งกันในเชิงกระบวนการ แต่อุดมคติแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขก็มิได้เลือนหายไปจากคนในชุมชน จากการได้พบปะพูดคุยกับประธานชุมชนหลายคนได้กล่าวถึงการร่วมวางแผนทางด้านการเกษตร ด้วยประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนาเป็นหลัก จึงมีการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากหอยเชอร์รี่เพื่อช่วยกำจัดศัตรูพืชในนาข้าวและได้ใช้ประโยชน์จากหอยเชอร์รี่ด้านอื่นๆ ด้วย และมีการวางแผนร่วมกันในการให้ความรู้เกี่ยวกับการไถกลบตอซังข้าวหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อบำรุงดิน ซึ่งปกติหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่มักจะเผาตอซังข้าวเพื่อง่ายต่อการไถกลบดิน เมื่อถึงฤดูกาลทำนา ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องมลภาวะหมอกควันนำไปสู่ปัญหาสุขภาพอนามัยด้านระบบทางเดินหายใจของประชาชน กว่าจะสร้างความเข้าใจให้ลงตัวได้ก็มีการจัดเวทีสาธารณะหลายครั้ง ตลอดทั้งการให้ความรู้ทางเสียงตามสายของเทศบาล โดยนายกเทศมนตรี และ

เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการออกกระจายเสียง แต่ก็มิได้หมายความว่าจะหมดไปเสียทีเดียว เพราะยังมีการจุดไฟเผาขยะตามบ้านเรือนอยู่บ้าง ซึ่งก่อปัญหาในระยะเวลาสั้นๆ กระนั้นก็ตาม ชาวบ้านก็ยังมิได้ติติงหรือตักเตือนเพื่อให้เพื่อนบ้านตระหนักในการก่อมลภาวะเท่าใดนัก คงเป็นเพราะคิดว่าทีเขาทีเรา และไม่ได้เป็นปัญหามากนัก อย่างไรก็ตาม แกนนำชุมชนก็มิได้ละเลยแม้เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย ถึงคราวมีการประชุมก็นำประเด็นเหล่านี้มาพูดคุยเป็นระยะๆ จึงกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและการตัดสินใจ ประธานชุมชน ชาวบ้านก็มีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง

3) ลักษณะการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการหรือดำเนินการ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยเทศบาลตำบลนาหว้ามีประชากรอยู่หนาแน่น จึงไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาน้ำเสีย กลิ่นเน่าเหม็น ความสกปรก ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น ทำให้เทศบาลต้องกำหนดเป็นแผนแม่บทในการบริหารจัดการเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาด โดยมีโครงการชุมชนต้นแบบ ลดและคัดแยกขยะ นำร่องแห่งแรกในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลนางัว และหมู่ที่ 2 ตำบลนาหว้า ทำให้เทศบาลสามารถลดปริมาณการใช้ถังขยะ เพื่อลดและคัดแยกขยะจากต้นทาง มีการจัดระเบียบการวางถังขยะให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถังขยะขนาดบรรจุ 120 ลิตร 1 ถังต่อ 5 ครัวเรือน นอกจากนี้เทศบาลยังได้ตราเทศบัญญัติ เรื่องการติดตั้งบ่อดักไขมัน เพื่อบริหารจัดการปัญหาน้ำเน่าเสียและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะตามมา โดยการเร่งรัดควบคุมมลพิษจากน้ำเสียและการจัดระบบบำบัดน้ำเสียจากครัวเรือนและชุมชน เพื่อเป็นการลดปริมาณน้ำเสียและปรับปรุงคุณภาพน้ำให้ดีขึ้น ปัจจุบันได้รับความร่วมมือและขยายผลมากยิ่งขึ้น เป็นการชี้ให้เห็นว่าชุมชนตระหนักถึงวิกฤติสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนมากขึ้น

4) ลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ หรือผลของโครงการหรือผลของการตัดสินใจที่จะเกิดขึ้น จากการที่เทศบาลตำบลนาหว้าได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในแต่ละปีงบประมาณ ยุทธศาสตร์การพัฒนาบ้านเมืองน่าอยู่ แนวทางการพัฒนาทางการเมืองและการสร้างความเข้มแข็งชุมชน โครงการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการจัดเวทีประชาคม ประชุมผู้นำชุมชน รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ สนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนแก่ชุมชนในเขตเทศบาล เป้าหมายที่จะได้รับคือประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นของตนและมีบทบาทในการบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบตามครรลองของประชาธิปไตย การจัดทำแผนชุมชน พบว่า แต่ละชุมชนได้จัดทำแผนชุมชนให้แก่เทศบาลไม่น้อยกว่า 10 รายการ เมื่อรวมทั้ง 17 ชุมชนก็มีประมาณ 200 รายการ ชุมชนแต่ละแห่งมีปัญหาและสิ่งที่ต้องการที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปที่โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การสร้างถนน การสร้างท่อ/รางระบายน้ำ การขยายเขตประปา การเพิ่มถังขยะ ฯลฯ และมักจะกำชับฝ่ายบริหารของเทศบาลว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนของชุมชนตัวเอง เทศบาลต้องรีบดำเนินการแก้ไขโดยด่วน ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาชุมชนที่ต้องการให้รีบแก้ไขและเป็นลักษณะของการรอรับการดูแลเป็นพิเศษจากหน่วยงานภาครัฐ หลังจากที่มีการประชาคม จัดเวทีเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการร่วมกันในเรื่องต่างๆ ที่กำลังเป็นปัญหาและกำลังจะมีผลตามมา ทำให้ชาวบ้านได้มองเห็น

ความสำคัญของการแก้ไขปัญหาทั้งเฉพาะหน้าและปัญหาในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5) ลักษณะการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล พบว่า ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า เข้ามาเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาลเฉพาะเรื่องสำคัญเท่านั้น เช่น เรื่องการสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก(ค.ส.ล.) รางระบายน้ำ ค.ส.ล. เป็นต้น ซึ่งโครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่ใช้งบประมาณเยอะ และมีการก่อสร้างพร้อมกันหลายแห่งในเขตเทศบาล ชาวบ้านไม่มั่นใจในความโปร่งใสของผู้นำท้องถิ่นจึงมีการติดตามและประเมินผลด้วยหลักการพื้นฐานคือการสอดส่องดูแลผลลัพธ์ของผลงานที่จะเกิดขึ้น หากมีการชำรุดก่อนเวลาอันควรก็หมายถึงว่ามีความไม่โปร่งใสในเนื้องาน เป็นต้น ซึ่งการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมติดตาม สอดส่อง ประเมินผลเช่นนี้ ทำให้ผู้นำท้องถิ่น แกนนำชุมชน ชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงการบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่นของตน เพราะอย่างไรเสียทุกอย่างทุกโครงการที่จัดทำล้วนเป็นประโยชน์ตกทอดแก่ชุมชนตัวเองทั้งสิ้น หากมีการกระทำอันไม่เหมาะไม่ควรที่ส่อไปในทางทุจริตคอร์รัปชั่นก็ยิ่งเป็นตราบาปแก่ชุมชนตัวเองโดยปริยาย การติดตามประเมินผลในส่วนที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างในช่วงฤดูฝน วันใดที่ฝนตกหนัก ก็จะมีน้ำท่วมขังในบางชุมชน แม้ว่าจะมีรางระบายน้ำทุกเส้นสายตามขอบริมถนน แต่ก็มีเศษขยะ เศษใบไม้ เศษไม้ เศษพลาสติก ไหลไปอุดตันรางระบายน้ำหรือท่อระบายน้ำ ทำให้เกิดน้ำเอ่อท่วมขัง จากการเก็บข้อมูลของเทศบาลระบุว่าระยะเวลาเฉลี่ยน้ำท่วมขังนานที่สุด 7 วัน ในช่วงเดือนสิงหาคม พื้นที่น้ำท่วมถึง คิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมด จากการที่เทศบาลตำบลนาหว้าได้ดำเนินการโครงการต่างๆ โดยมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลด้วย ทำให้เทศบาลได้รับทราบปัญหาที่แท้จริงและสามารถแก้ปัญหาตรงจุด ทำให้ประหยัดงบประมาณ ประหยัดเวลาและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น

4.5 กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

4.5.1 เปิดเวทีประชาคมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การที่เทศบาลตำบลนาหว้า ได้จัดเวทีประชาคมอย่างน้อย 1 ชุมชน 1 ครั้งต่อปี ทั้งหมด 17 ชุมชนทำให้ได้รับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี จากยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ทั้งหมด 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์การพัฒนาบ้านเมืองน่าอยู่ ซึ่งยุทธศาสตร์ทั้งหมดของเทศบาลตำบลนาหว้าจะสัมฤทธิ์ได้ก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยวางแผน ชี้แจงปัญหาและความต้องการ เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างตรงประเด็น และแก้ไขปัญหาถูกต้อง ลักษณะการเกาถูกที่คัน

4.5.2 ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านการบูรณะฟื้นฟู การสงวนรักษา การใช้อย่างประหยัด การนำสิ่งอื่นมาใช้แทน การลดปริมาณของเสีย เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลดีต่อคุณภาพชีวิต เอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างยั่งยืน เทศบาลตำบลนาหว้าได้มีงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านนี้ถึง 1,900,000 บาท ทั้งหมด 9 โครงการ ในปีงบประมาณ

2557 ได้แก่การพัฒนาแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 5 โครงการ การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1 โครงการ และการลดปัญหาภาวะโลกร้อน 3 โครงการ กิจกรรมโครงการเหล่านี้ได้ลงมือทำไปแล้วบางส่วนในปีงบประมาณที่ผ่านมา อย่างการบูรณะฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า ได้แก่หนองทรายวาน และหนองขี้โม้ มีการขุดลอกให้ลึกและขยายพื้นที่ให้กว้างขึ้น นอกจากนั้นยังมีลำห้วย 6 แห่ง ได้แก่ห้วยนาพระ ห้วยนาดี ห้วยเหมือง ห้วยนางัว ห้วยผักบุ้ง ห้วยสวนตาครองและห้วยหนองเจ้าหัวพ่อ บางลำห้วยก็ขุดลอกไปบ้างแล้ว อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะลงมือดำเนินโครงการ หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะเทศบาลก็ได้ทำการประชาพิจารณ์ ซึ่งผลการประชาพิจารณ์พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการขุดลอกลำห้วยและเจ้าของที่ดินที่ติดลำห้วยก็เห็นดีด้วย และก็มีบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยโดยให้เหตุผลว่าการขุดลอกลำห้วยทำให้สัตว์น้ำตามธรรมชาติสูญพันธุ์ ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงมีผลต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ ตลอดทั้งมีผลต่อการหาเลี้ยงชีพของชาวบ้าน เพราะไม่สามารถใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำได้สะดวก ด้วยคูลำห้วยสูงขึ้นและน้ำลึก ซึ่งการขุดลอกลำห้วยก็ไม่ได้ขุดลอกตลอดลำห้วยดำเนินการเพียงบางช่วงเท่านั้น

4.5.3 มีแหล่งข้อมูลให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แม้ว่าเทศบาลตำบลนาหว้าจะมิได้จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน แต่มีองค์กรการศึกษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียงเป็นการอาศัยความร่วมมือร่วมกันเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ ได้แก่ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง, โรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 2 แห่ง, วัด 5 แห่ง, และโบสถ์คาทอลิก 1 แห่ง นอกจากนั้นเทศบาลก็มีสื่อเอกสาร วารสาร วีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนสามารถหยิบยืมไปศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองได้

4.5.4 กระตุ้นรณรงค์ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลนาหว้าใช้นโยบายประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเพื่อให้ชาวบ้าน ผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร ที่จำต้องกำจัดของเสียสิ่งปฏิกูลเป็นจำนวนมากต่อวัน ให้มีวิธีการกำจัดให้ถูกสุขอนามัย เช่นมีบ่อพักน้ำเสีย บ่อดักไขมัน มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกันแยกขยะจากต้นทางคือที่บ้าน ที่ทำงาน ร้านค้า ร้านอาหาร ให้เป็นสัดส่วนเพื่อง่ายต่อการจัดเก็บ กำจัด หรือทำลาย จากผลของการรณรงค์หลายครั้งทำให้ชุมชนมีความตระหนักมากขึ้นกับการดูแลเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย นอกจากนั้นการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน เช่นสถานที่ออกกำลังกายและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของเทศบาลตำบลนาหว้า ได้แก่สนามกีฬาเอนกประสงค์ 7 แห่ง สนามบาสเกตบอล 3 แห่ง สนามตะกร้อ 6 แห่ง สวนสาธารณะ 3 แห่ง สนามเด็กเล่น 3 แห่ง ซึ่งสถานที่เหล่านี้เยาวชน ประชาชนเข้ามาใช้เป็นประจำ ก็มีการทำสกปรกเลอะเทอะโดยเฉพาะเศษขยะ จึงมีแนวนโยบายร่วมกันรณรงค์ดูแลรักษาให้สะอาดเสมอเพื่อสุขภาพอนามัยที่ดี และการบูรณะฟื้นฟูฌาปนสถานป่าช้า 2 แห่ง พบว่า ป่าช้าทั้งสองแห่งมีเศษขยะมูลฝอยมากโดยเฉพาะเศษพลาสติกประเภทแก้วน้ำ ขวดน้ำ ถุง ซึ่งจะมีมากเป็นพิเศษหลังจากมีพิธีกรรมฌาปนกิจศพผ่านไป เพราะผู้คนใช้วัสดุเหล่านี้แล้วก็ทิ้งเรี่ยราด แต่หลังจากมีการประชุมหารือกันระหว่างชุมชน ชาวบ้านที่มาร่วมงานศพและเทศบาลก็มีฉันทามติกันว่าจะช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด โดยเทศบาลเตรียมถังขยะมาไว้ที่ป่าช้า พร้อมมีการจัดเก็บให้เรียบร้อย ผู้มาร่วมงานศพก็ร่วมกันทิ้งขยะให้ถูกที่ตามที่จัดไว้ให้ หรือทางเจ้าภาพมีเจ้าหน้าที่ช่วยงานนำถุงดำเดินรับขยะจากผู้มาร่วมงาน และพิธีกรประจำงานศพก็ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มาร่วมงานได้ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดป่าช้าร่วมกัน ซึ่งได้รับการร่วมมือเป็นอย่างดียิ่ง ยิ่งกว่านั้น เศษพลาสติกแปลงเป็นเงินได้ จึงมี

พ่อค้าแม่ค้าที่เก็บของเก่าขายเข้ามาเก็บเศษพลาสติกเหล่านี้ถึงที่ ก็เป็นการแบ่งเบาภาระเทศบาลและประชาชนได้เป็นอย่างดีเยี่ยม

4.6 แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

เทศบาลตำบลนาหว้า มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล แนวทางการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางการลดปัญหาภาวะโลกร้อน ในแต่ละแนวทางนั้นได้ดำเนินการแก้ไขโดยกำหนดเป็นโครงการ ในปี 2556 มีทั้งหมด 14 โครงการ ดำเนินการจริง 11 โครงการ และในปีงบประมาณ 2557 มี 9 โครงการ ซึ่งคาดว่าจะทำให้ครบทุกโครงการ แนวทางของการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล มีโครงการที่น่าสนใจดังนี้ 1) โครงการจัดซื้อวัสดุงานบ้านงานครัว เป็นการจัดซื้อวัสดุทำความสะอาด เช่นไม้กวาด ไม้มือเสือ ที่ตักขยะ เป็นต้น เพื่อใช้ในการรักษาความสะอาดในเขตเทศบาล 2) โครงการจัดซื้อถังขยะ เพื่อให้มีภาชนะรองรับขยะในชุมชนให้ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น 3) โครงการจัดซื้อวัสดุแต่งกายของพนักงานเก็บขยะเพื่อความปลอดภัยในการทำงาน 4) โครงการจัดซื้อวัสดุการเกษตร เพื่อใช้ในการบำบัดกลิ่นเหม็นของรางระบายน้ำ บ่อขยะ ได้แก่กากน้ำตาล EM ถังหมัก เป็นต้น ช่วยลดกลิ่นเหม็นและแมลงรบกวน 5) โครงการชุมชนต้นแบบมีส่วนร่วมในการลดและคัดแยกขยะ มีชุมชนนำร่องอย่างน้อย 1 ชุมชน แม้ว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูลของเทศบาลจะแก้ไขปัญหาที่กลางเหตุและปลายเหตุก็ตาม อย่างน้อยก็มีทิศทางที่ชัดเจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง แนวทางการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี 1 โครงการ คือโครงการชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาด โดยเทศบาลตำบลนาหว้าจ้างเหมาชุมชนบริการดูแลรักษาความสะอาดของชุมชนตัวเองทั้ง 17 ชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้รับคือชุมชนมีความสะอาดเรียบร้อย นับว่าเป็นอีกหนึ่งโครงการที่ทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสะอาดถูกหลักอนามัย ชุมชนใส่ใจมากขึ้นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งสกปรกออกจากชุมชน แนวทางการลดปัญหาภาวะโลกร้อน มี 3 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการรณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติก เป็นการส่งเสริมการใช้วัสดุที่ผลิตจากธรรมชาติแทนการใช้พลาสติก 2) โครงการปลูกป่าชุมชน เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีและแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน สถานที่ปลูกป่าในเขตพื้นที่เทศบาลนาหว้าคือบริเวณห้วยกอก บริเวณพื้นที่ของหมู่ที่ 5 บ้านนาหว้า หลังโรงพยาบาลอำเภอนาหว้า ซึ่งการปลูกป่านี้จะเป็นการดูแลต่อเนื่องจนกว่าต้นไม้จะเติบโตแข็งแรง แล้วจึงปล่อยให้เติบโตโดยธรรมชาติ 3) โครงการก่อสร้างรั้วลวดหนามบริเวณสวนเฉลิมพระเกียรติ เพื่อบำรุงดูแลรักษาและป้องกันการบุกรุกทำลายต้นไม้จากสัตว์เลี้ยงหรือคนที่เข้าใช้พื้นที่ นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์อื่น แต่ว่ามีความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่โครงการก่อสร้างถนน ค.ส.ล. สายต่างๆ ทั้งระยะสั้นระยะยาว โครงการก่อสร้างรางระบายน้ำ ค.ส.ล. แต่ละช่วง ส่วนใหญ่ก็มีประชาคมหรือประชาพิจารณ์ก่อนทุกครั้ง เพื่อทำความเข้าใจระหว่างชุมชนและชาวบ้านให้มีการรับรู้ร่วมกันและยินยอมที่จะอนุมัติให้มีการก่อสร้างได้ ซึ่งในการก่อสร้างแต่ละครั้งจะต้องตัดต้นไม้ ปรับพื้นที่ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม บางครั้งก็รุกล้ำพื้นที่ของชาวบ้าน ดังนั้นจำเป็นต้องฟังเสียงชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก่อนว่าจะยินยอม/เห็นด้วยหรือไม่ในการก่อสร้าง จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับการก่อสร้างถนนและรางระบายน้ำ เพราะ

ชาวบ้านประสบปัญหากับการจราจรและน้ำท่วมขังบ่อยมาก เมื่อเทศบาลมีโครงการที่จะก่อสร้างเพื่อลดปัญหาเหล่านี้ก็ยิ่งเป็นการดี แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมหรือการให้ความร่วมมือเป็นไปในทิศทางที่ดีเพื่อคลี่คลายปัญหาที่เป็นมาช้านาน นอกจากนี้ยังมีแนวทางปรับปรุงภูมิทัศน์ อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาบ้านเมืองที่ดี ซึ่งมีโครงการที่เอื้อต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) โครงการรวมใจภักดิ์รักษ์พื้นที่สีเขียว เป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลและตามแนวถนนสายต่างๆ เพื่อลดภาวะโลกร้อน 2) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ห้วยกอก เพื่อให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ได้นำแผนพัฒนาสามปีไปสู่การปฏิบัติและมีการติดตามประเมินผล โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลแผนพัฒนา ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดแนวทาง วิธีการในการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น ดำเนินการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา รายงานผลและเสนอความเห็นต่อผู้บริหารท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นนำเสนอต่อสภาท้องถิ่นและคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น สุดท้ายก็ประกาศให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบโดยทั่วกัน อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ เทศบาลตำบลนาหว้าได้ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินการจากที่เคยทำงานโดยเพียงลำพัง เป็นผู้มีบทบาทหลักหรือเป็นผู้นำในการวางแผน กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจลงมือทำกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาและการจัดการปัญหา มาเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดประเด็นปัญหา การวิเคราะห์หาทางออก การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นทุกขั้นตอนของการจัดการปัญหา ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น แนวทางนี้เทศบาลตำบลนาหว้าพบว่าเป็นแนวทางที่ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการที่เทศบาลตำบลนาหว้าได้จัดเวทีประชาคมทุกปี ทุกชุมชน และร่วมกิจกรรมกับชุมชนปีละหลายครั้ง ทำให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมชุมชนมากขึ้น เข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์อย่างไร แนวทางที่ก่อประโยชน์ประการแรกคือเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรของเทศบาลตำบลนาหว้าที่ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้ง 17 ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนมากขึ้น ทางฝ่ายชุมชนก็จะเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางปฏิบัติเพื่อช่วยลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมด้วย แนวทางที่ก่อประโยชน์ประการที่สองคือในการวางแผนปฏิบัติการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการ จะทำให้แผนสามารถสนองตอบความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่อย่างแท้จริงได้ ดังนั้น ผู้วิจัยพบว่า การสร้างหรือแสวงหาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลนาหว้า ประกอบด้วยแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

4.6.1 แนวทางการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้าน ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาอบรมเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งเทศบาลตำบลนาหว้าได้จัดการอบรมแก่ประธานชุมชนในวงแคบและอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านในวงกว้างคราวที่มีการประชาคมหรือกำหนด

วางแผนชุมชน ในวงแคบเป็นการฝึกอบรมแบบเข้มข้นอย่างต่อเนื่องสลับกับการลงพื้นที่จริงในการรับทราบข้อเท็จจริงของปัญหาและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน ส่วนในวงกว้างเน้นการสร้างเครือข่ายชุมชนควบคู่กับการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องข้อมูลข้อเท็จจริงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เครือข่ายชุมชนเป็นเครือข่ายเดียวกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสาธารณสุข กองช่างของเทศบาลตำบลนาหว้า มีการฝึกอบรมให้เครือข่ายทุกระดับมีความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง มีความพร้อมที่จะดำเนินงานให้สอดคล้องกับกระแสการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสามารถในการจัดอบรมเผยแพร่อย่างเหมาะสม สื่อความหมายอย่างถูกต้องให้แก่ชุมชน กลุ่มเครือข่ายกิจกรรมที่เทศบาลได้วาดหวังได้แก่บ้าน(ชุมชน) วัด โรงเรียน เพราะเป็นกลุ่มเครือข่ายที่น่าจะขยายผลเร็วในเรื่องของการส่งเสริม สนับสนุน บูรณะฟื้นฟู สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

4.6.2 แนวทางการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น พบว่า เทศบาลตำบลนาหว้า มีโครงการพัฒนาเกิดขึ้นในชุมชนหลายโครงการต่อปีงบประมาณ เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ มีการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีประสิทธิภาพ เทศบาลได้ดำเนินงานตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเริ่มจากการให้ข้อมูลข่าวสารและแผนการดำเนินงานตามโครงการที่มีความโปร่งใส จากนั้นก็เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงบทบาทในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การลงประชามติ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการใช้ทรัพยากรของโครงการและกระบวนการในขั้นตอนกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ การร่วมตัดสินใจด้วยการมีผู้แทนชุมชนเข้าร่วมพิจารณาโครงการ การมีส่วนร่วมด้วยขบวนการประชาธิปไตยที่มีผู้แทนชุมชนทำหน้าที่กลั่นกรองในขั้นตอนต่างๆ ของวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อตรวจสอบและตัดสินใจความเหมาะสมในการใช้ทรัพยากรของโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้เริ่มตั้งแต่การกำหนด การวินิจฉัยปัญหา การพิจารณาทางเลือกในการไขปัญหา การเลือกเวลา สถานที่และปริมาณทรัพยากรที่จะต้องใช้หรือสูญเสียในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และที่สำคัญที่สุดคือเทศบาลตำบลนาหว้าได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนรู้เห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเหมาะสม

4.6.3 แนวทางการกระจายทรัพยากร อำนาจและความรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน ผู้วิจัยพบว่า เทศบาลตำบลนาหว้า ได้มีการกระจายโอกาสของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระจายการมีส่วนรับผิดชอบให้แก่ชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีความภูมิใจในการมีส่วนร่วม มีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและหวงแหนในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นกับชาวบ้านที่ได้มีส่วนรับผิดชอบและมีความผูกพันที่อยากจะติดตามดูแล พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมนั้นๆ ตัวอย่างเช่น การกำหนดให้หนองทรายวาน หนองขี้โม้ ห้วยนาพระ ห้วยนาดี ห้วยนาเหมือง ห้วยนางัว ห้วยผักบุ้ง ห้วยสวนตาครอง ห้วยเจ้าหัวพ่อ เป็นแหล่งน้ำในเขตพื้นที่เทศบาลซึ่งให้ชาวบ้านมีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น หาปลา จับสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ใช้น้ำในการปลูกพืชผักหรือทำนาได้ ขณะเดียวกันทุกคนในชุมชนจะช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการทิ้งสิ่งปฏิกูล สารเคมีลงในหนองหรือลำห้วย โดยการตักเตือนผู้ฝ่าฝืนด้วยกระบวนการกลุ่มชาวบ้านเอง และด้วยการมีระบบตัวแทนของชุมชนคือมีบุคคลที่รับอาสาเข้าไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบ กำกับการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอน สมาชิกสภาเทศบาลทุกคนทำหน้าที่และมีบทบาทในการศึกษาความต้องการของชาวบ้านในแต่ละเรื่องและนำความต้องการดังกล่าวไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนจัดสรรและวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านได้อย่างแท้จริงและส่งผลดีต่อชุมชน นอกจากนั้น เทศบาลตำบลนาหว้าก็ยังมีการผลักดันให้มีการกระจายภาระความรับผิดชอบและการตัดสินใจไปสู่คนในชุมชน และผลักดันให้ผู้แทนชุมชนหรือประธานชุมชนในรูปของกรรมการชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนในขั้นตอนต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ทำให้ทราบว่า มีรูปแบบ ลักษณะ กลยุทธ์วิธีการ ตลอดทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาให้ประสบความสำเร็จที่เป็นไปได้สูง ด้วยรูปแบบการมีส่วนร่วมได้เริ่มต้นตามกระบวนการที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม โดยเริ่มจากการมีส่วนร่วมในขั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุ ขั้นการวางแผน ขั้นดำเนินการปฏิบัติ ขั้นรับผลประโยชน์ และขั้นการติดตามประเมินผล จากการที่เทศบาลตำบลนาหว้าได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบกระบวนการที่จริงใจ ก่อให้เกิดการพัฒนา การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูรู้สึกหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนอย่างเต็มที่และเต็มใจ แม้ว่าลักษณะการเข้าร่วมจะมิได้ผลถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ทุกลักษณะขั้นตอนที่กล่าวไว้ เริ่มจากการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการหรือดำเนินการ ร่วมจัดสรรผลประโยชน์ สุดท้ายร่วมติดตามและประเมินผล ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมบางขั้นตอนก็เป็นไปอย่างหลวมๆ บางขั้นตอนก็เข้มข้น บางขั้นตอนก็สักแต่ว่าร่วมไปพอให้เสร็จภารกิจของการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นของตน ประชาชนต้องตระหนักเรียนรู้ มีจิตสำนึกต่อท้องถิ่นอย่างลงลึก เข้าใจ ซาบซึ้งใจต่อระอบประชาธิปไตย พร้อมนำกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เปิดช่องให้มีโอกาสได้เข้าร่วมในทุกแง่มุมของการบริหารจัดการท้องถิ่น โดยเฉพาะเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชน หากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกบุกรุกทำลาย ถูกเบียดเบียนจนยากที่จะฟื้นฟูแล้วไซร้ ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้าคงจะดำเนินชีวิตที่ไม่ราบรื่นนัก โดยเฉพาะด้านสุขภาพอนามัยที่อาจได้รับผลกระทบโดยตรง ด้านภูมินิเวศที่ปรับเปลี่ยนจนไม่เหลือร่องรอยของความเป็นอัตลักษณ์ สภาพสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ รวมถึงด้านเศรษฐกิจก็คงต้องเปลี่ยนไปจนยากที่จะบริหารจัดการให้เหมาะกับวิถีชีวิตพื้นถิ่นของชาวนาหว้าได้

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ดังในบทที่แล้วมา จะเห็นได้ว่ามีรูปแบบ ลักษณะ กลยุทธ์วิธีการ รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ เป็นไปในทิศทางที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความตระหนักต่อการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งกับบริบทของคำว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิเช่นนั้นแล้วการเปิดโอกาส เปิดพื้นที่ให้กับชุมชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญก็ไร้ความหมาย เจตนารมณ์ของกฎหมายก็คงจะมิเกิดผลใดใดเลย การกระตุ้นให้แกนนำชุมชน ประชาชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้แสดงและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาความต้องการระดับท้องถิ่นด้วยวิธีหลากหลาย จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารจัดการ การแก้ไขปัญหา การสร้างสุขภาวะอย่างยั่งยืนต่อชุมชนก็จะสัมฤทธิ์ผลดังปณิธานของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้โอกาสแก่ชุมชนเป็นประการสำคัญ

ผู้วิจัยได้รวบรวมผลการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ ข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะอธิบายประกอบหลักทางทฤษฎีวิชาการ เพื่อเป็นฐานของการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด แยกแยะประเด็นตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

2) เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

สมมติฐานการวิจัย

การตระหนักรู้ถึงการมีส่วนร่วมระหว่างนักการเมืองท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานชุมชนและประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เกิดจากแนวคิดประชาสังคม (civil society) สิทธิชุมชน หน้าที่ของชนชาวไทย ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมมีความเข้มแข็งและการบริหารจัดการที่ดี

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการบรรยายพรรณนาถึงปรากฏการณ์ที่พบเจอในการลงพื้นที่ การจัดเวทีระดมความคิดเห็น การสอบถามสัมภาษณ์รายบุคคลแบบเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและประเด็นที่ยังไม่กระจ่างชัดมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

1. รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม พบว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมแบบถูกโน้มน้าวเชิญชวน โดยหน่วยงานเทศบาล โรงพยาบาล โรงเรียน วัด และผู้นำชุมชนเป็นการโน้มน้าวเชิญชวนให้เข้าร่วมผ่านกิจกรรม ในช่วงวันหยุดประจำปี วันสำคัญทางศาสนาหรือบุญประเพณีต่างๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ วันเด็ก งานบุญบั้งไฟ งานบุญเบิกบ้าน งานบุญกฐิน เป็นต้น กิจกรรมที่ร่วมกันทำได้แก่การปลูกต้นไม้ การดูแลรักษาความสะอาดหน้าบ้าน สวนสาธารณะดอนปู่ตา วัด โรงเรียน เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกรูปแบบคือแบบถูกบังคับทางอ้อมโดยโครงการหรือนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ จากระดับบนสู่ระดับล่าง เช่นโครงการกำจัดลูกน้ำยุงลายในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านมีส่วนร่วมเพราะมีความรู้สึกว่าถูกบังคับทางอ้อมและรู้สึกผิดที่ไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐหรือชุมชน ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ผู้นำชุมชนได้รับคำสั่งมาอีกทอดหนึ่งและนำมาใช้กับชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมหรือร่วมมืออย่างแข็งขัน เป็นการมีส่วนร่วมในระยะสั้นๆ ไม่มีความยั่งยืน รูปแบบสุดท้ายคือแบบเป็นไปโดยธรรมชาติ เกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ซึ่งเกิดจากการที่ชุมชนประสบปัญหาอย่างเดียวกัน แล้วมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งเกิดขึ้นน้อยมากในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ส่วนใหญ่มักจะโยนปัญหาให้ภาครัฐเข้ามาดูแลแก้ไข ชุมชนยังรู้สึกเกี่ยงกันในเรื่องการมีส่วนร่วมบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นว่าหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องใช้แนวทางรูปแบบเชิงบังคับหรือโน้มน้าวเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น กลุ่มประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มครูอาจารย์ ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน ได้มีการตกลงร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประสบอยู่ และคำนึงถึงปัญหาที่อาจส่งผลในอนาคต ปัญหาขยะ ปัญหาท่อระบายน้ำส่งกลิ่นเหม็น ปัญหาการเผาขยะในบริเวณบ้าน ปัญหาร้านค้ารับซื้อของเก่า ซึ่งเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานหลายปี และยังไม่ได้รับการแก้ไขให้เป็นที่น่าพึงพอใจ การระดมความคิดเห็นทำให้มองเห็นเป้าหมายแห่งความสำเร็จนำไปสู่การประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติ

กระบวนการ PDCA เป็นอีกหนึ่งทฤษฎีการบริหารที่หน่วยงานภาครัฐ เทศบาลตำบลนาหว้า ประธานชุมชนและชาวบ้านได้นำมาปรับใช้กับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มี

ประสิทธิภาพ และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ดูเหมือนกระบวนการนี้เป็นรูปแบบที่เป็นระบบ แต่ก็ยังไร้ระเบียบในบางโอกาส ซึ่งการมีส่วนร่วมระหว่างเทศบาลกับประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้ายังเป็นไปในรูปแบบของการโน้มน้าวเชิญชวนผ่านกระบวนการหลากหลาย และใช้รูปแบบการบังคับกลายๆ เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวในการมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เทศบาลเป็นผู้กำหนดออกแบบไว้ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านต่างๆ รูปแบบทั้งสองนี้พร้อมที่จะนำไปสู่รูปแบบที่เป็นไปโดยธรรมชาติอย่างสมัครใจของชุมชนได้ในภายหลังเมื่อมีการบ่มเพาะกระบวนการมีส่วนร่วมบ่อยมากขึ้นจนกลายเป็นความเคยชินของชุมชนในที่สุด

1.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม พบลักษณะที่น่าสนใจดังนี้

1.2.1 ลักษณะการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการ พบว่าชุมชนมีความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งทิ้งขยะให้มีระบบมาตรฐาน ปัจจุบันเทศบาลมีบริเวณพื้นที่กำจัดขยะ จำนวน 10 ไร่ ตั้งอยู่ที่กุดเต่า ห่างจากเขตเทศบาลประมาณ 3 กิโลเมตร ใช้พื้นที่ทิ้งขยะไปแล้ว 7 ไร่ คงเหลือพื้นที่เพียง 3 ไร่ อีกประมาณ 10 ปี พื้นที่กำจัดขยะก็คงไม่เพียงพอต่อจำนวนขยะที่เพิ่มขึ้น และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียงนำขยะมาทิ้งด้วย เพราะเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ เป็นเขตติดต่อระหว่างเทศบาลตำบลนาหว้าและเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนางัวและองค์การบริหารส่วนตำบลนาคูณใหญ่ รูปแบบการกำจัดขยะใช้วิธีฝังกลบอย่างถูกวิธี การทิ้งขยะประมาณ 3 ตันต่อวัน ได้ส่งผลกระทบต่อบ้านเรือนที่อยู่ข้างเคียงและวิทยาลัยนาหว้า มหาวิทยาลัยนครพนม โดยเฉพาะแมลงวันที่เข้าไปรบกวนโรงอาหาร อาคารเรียน ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังแก้ไม่ตกจนถึงทุกวันนี้ นอกจากปัญหาขยะแล้ว ปัญหาน้ำเสียน้ำทิ้งที่ระบายออกจากอาคารบ้านเรือน ร้านอาหาร ร้านค้าซุปเปอร์มาร์เก็ต ซึ่งระบบท่อระบายของเสียยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอและมีไม่พอกับชุมชนที่ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว มีการท่วมขังและส่งกลิ่นเน่าเหม็นในบางจุด ชุมชนหมู่ 4 และหมู่ 5 มีคลองขนาดเล็กไหลผ่านชุมชน กว้างประมาณ 2-3 เมตร ระยะทาง 2 กิโลเมตร ชาวบ้านที่อาศัยริมคลองได้ทิ้งขยะลงในคลอง ทำให้คลองเน่าเหม็น สะสมตะกอนขยะ ดังนั้นชุมชนและเทศบาลต้องเร่งแก้ไขร่วมกันโดยด่วน

1.2.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและตัดสินใจ พบว่าชุมชนทั้ง 17 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า ประธานชุมชนได้ร่วมวางแผนทางด้านการเกษตร ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก จึงส่งเสริม สนับสนุนการผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากหอยเชอรี่เพื่อช่วยกำจัดศัตรูพืชในนาข้าวและได้ใช้ประโยชน์จากหอยเชอรี่ด้านอื่นๆ ด้วย และมีการวางแผนร่วมกันในการให้ความรู้เกี่ยวกับการไถกลบตอซังข้าวหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อบำรุงดิน เกษตรกรส่วนใหญ่มักจะเผาตอซังข้าวเพื่อง่ายต่อการไถกลบดินในฤดูกาลทำนา ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องมลภาวะหมอกควัน นำไปสู่ปัญหาสุขภาพอนามัยระบบทางเดินหายใจ การจัดเวทีสาธารณะหลายครั้ง การให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายของเทศบาล ทำให้ชาวบ้านตระหนักรู้ถึงผลเสียที่เกิดจากการก่อปัญหาของตน อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีการจุดไฟเผาขยะตามบ้านเรือนอยู่ ประธานชุมชนก็มิได้ละเลยแม้เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย ถึงคราวมีการประชุมก็นำประเด็นเหล่านี้มา

พูดคุยเป็นระยะๆ จึงกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและการตัดสินใจ ประธานชุมชน ชาวบ้านก็มีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง

1.2.3 ลักษณะการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการหรือดำเนินการ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาน้ำเสีย กลิ่นเน่าเหม็น ความสกปรก ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น เทศบาลต้องกำหนดเป็นแผนแม่บทในการบริหารจัดการเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาด โดยมีโครงการชุมชนต้นแบบ ลดและคัดแยกขยะ นำร่องแห่งแรกในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลนางัว และหมู่ที่ 2 ตำบลนาหว้า สามารถลดปริมาณการใช้ถังขยะ การคัดแยกขยะจากต้นทาง มีการจัดระเบียบการวางถังขยะให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย 1 ถัง (ขนาดบรรจุ 120 ลิตร) ต่อ 5 ครัวเรือน และตราเทศบัญญัติเกี่ยวกับการติดตั้งบ่อดักไขมัน เพื่อป้องกันน้ำเน่าเสียและปัญหาสิ่งแวดล้อม เร่งรัดควบคุมมลพิษจากน้ำเสียและจัดระบบบำบัดน้ำเสียจากครัวเรือนและชุมชน เพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำให้ดีขึ้น ปัจจุบันได้รับความร่วมมือและขยายผล เป็นการชี้ให้เห็นว่าชุมชนตระหนักถึงวิกฤติสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนมากขึ้น

1.2.4 ลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ ผลของโครงการหรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น การที่เทศบาลตำบลนาหว้าได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในแต่ละปีงบประมาณ ยุทธศาสตร์การพัฒนาบ้านเมืองน่าอยู่ แนวทางการพัฒนาทางการเมืองและการสร้างความเข้มแข็งชุมชน โครงการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการจัดเวทีประชาคม ประชุมผู้นำชุมชน รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ สนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนแก่ชุมชนในเขตเทศบาล พบว่า ทั้ง 17 ชุมชนได้จัดทำแผนชุมชนให้แก่เทศบาลไม่น้อยกว่า 10 รายการของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการไม่แตกต่างกันมากนัก ได้แก่ การสร้างถนน การสร้างท่อ/รางระบายน้ำ การขยายเขตประปา การเพิ่มถังขยะ ฯลฯ และกำชับว่าเป็นปัญหาเร่งด่วน ควรที่เทศบาลต้องรีบดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว เหล่านี้เป็นปัญหาที่ชุมชนต้องการให้หน่วยงานภาครัฐรีบแก้ไขและดูแลเป็นพิเศษ หลังจากที่มีการประชาคมเกี่ยวกับปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ่อยครั้ง ทำให้ชาวบ้านได้มองเห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหาทั้งเฉพาะหน้าและปัญหาที่จะตามมาในอนาคต

1.2.5 ลักษณะการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล พบว่า ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า เข้ามาเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาลเฉพาะเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องการสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก(ค.ส.ล.) รางระบายน้ำ ค.ส.ล. เป็นต้น ซึ่งเป็นโครงการที่ใช้งบประมาณมาก และมีการก่อสร้างพร้อมกันหลายแห่ง ชาวบ้านไม่มั่นใจในการใช้งบประมาณของผู้บริหารท้องถิ่นจึงมีการติดตามและประเมินผลด้วยหลักการพื้นฐานคือการสอดส่องดูแลผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมติดตาม สอดส่อง ประเมินผลเช่นนี้ ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประธานชุมชน ชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ตระหนักถึงจรรยาบรรณการบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่นของตน เพราะผลลัพธ์ทุกอย่างล้วนตกทอดถึงชุมชนตนเอง หากมีการกระทำที่ส่อไปในทางทุจริตคอร์รัปชั่น ก็เป็นตราบาปแก่ชุมชนโดยปริยาย การติดตามประเมินผลในส่วนที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมช่วงฤดูฝนซึ่งมีน้ำ

ท่วมขังในบางชุมชน เพราะรางระบายน้ำมีเศษขยะ เศษใบไม้ เศษไม้ เศษพลาสติก ไหลไปอุดตันรางระบายน้ำหรือท่อระบายน้ำ เป็นปัญหาที่ชาวบ้านแจ้งเบาะแสแก่เทศบาลให้รีบดำเนินการแก้ไข การที่เทศบาลตำบลนาหว้าได้ดำเนินโครงการต่างๆ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ทำให้เทศบาลได้รับทราบปัญหาที่แท้จริงและสามารถแก้ปัญหาตรงจุด ทำให้ประหยัดงบประมาณ ประหยัดเวลาและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น

2. กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

2.1 กลยุทธ์การเปิดเวทีประชาคมเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลนาหว้าได้จัดเวทีประชาคม 1 ชุมชน 1 ครั้งต่อปี ครบทั้ง 17 ชุมชน ทำให้ได้รับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยผ่านยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์การพัฒนาบ้านเมืองน่าอยู่ ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยวางแผน ชี้แจงปัญหาและความต้องการเพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างตรงประเด็นและแก้ไขปัญหาตรงจุด

2.2 กลยุทธ์ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้เริ่มการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการสนับสนุนการบูรณะฟื้นฟู การสงวนรักษา การรณรงค์ใช้อย่างประหยัด การนำสิ่งอื่นมาใช้แทน การลดปริมาณของเสีย เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลดีต่อคุณภาพชีวิต เอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างยั่งยืน เทศบาลตำบลนาหว้ามีงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านนี้ถึง 1,900,000 บาท ทั้งหมด 9 โครงการ ในปีงบประมาณ 2557 ได้แก่การพัฒนาแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 5 โครงการ การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1 โครงการ และการลดปัญหาภาวะโลกร้อน 3 โครงการ โครงการเหล่านี้เป็นโครงการต่อเนื่องจากปีงบประมาณที่ผ่านมา ผลงานที่ผ่านมาได้แก่การบูรณะฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า ได้แก่หนองทรายวานและหนองขี้โม้ มีการขุดลอกให้ลึกและขยายพื้นที่ให้กว้างขึ้น นอกจากนั้นยังมีลำห้วย 6 แห่ง ได้แก่ห้วยนาพระ ห้วยนาดี ห้วยนาเหมือง ห้วยนางัว ห้วยผักบุ้ง ห้วยสวนตาครองและห้วยเจ้าหัวพ่อ ทุกครั้งก่อนลงมือบูรณะฟื้นฟูขุดลอกหนองหรือลำห้วยเหล่านั้น เทศบาลได้ทำประชาพิจารณ์ ซึ่งผลพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยและเจ้าของที่ดินที่ติดลำห้วยและหนองก็เห็นดีด้วย แต่มีข้อคัดค้านจากบางคนที่ไม่เห็นด้วยโดยให้เหตุผลว่าการขุดลอกลำห้วยทำให้สัตว์น้ำตามธรรมชาติสูญพันธุ์ ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงมีผลต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ ตลอดทั้งมีผลต่อการหาเลี้ยงชีพของชาวบ้าน ไม่สามารถใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำได้สะดวก ด้วยคูลำห้วยสูงขึ้นและน้ำลึก การขุดลอกลำห้วยได้ขุดเพียงบางส่วนที่คิดว่าเหมาะสมและต้องการขยายพื้นที่เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้ง

2.3 กลยุทธ์จัดให้มีแหล่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความร่วมมือจากแหล่งข้อมูลความรู้ ได้แก่ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง, โรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 2 แห่ง, วัด 5 แห่ง, และโบสถ์คาทอลิก 1 แห่ง และ

เทศบาลก็มีสื่อเอกสาร วารสาร วีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนสามารถหยิบยืมไปศึกษาค้นคว้าเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองได้

2.4 กลยุทธ์กระตุ้นรณรงค์ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเพื่อให้ชาวบ้าน ผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร ที่ทิ้งสิ่งปฏิกูลเป็นจำนวนมากต่อวัน ให้มีความรู้และจิตสำนึกวิธีการกำจัดสิ่งปฏิกูลให้ถูกสุขอนามัย เช่นมีบ่อพักน้ำเสีย บ่อดักไขมัน มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกันแยกขยะจากต้นทางคือที่บ้าน ที่ทำงาน ร้านค้า ร้านอาหาร ให้เป็นสัดส่วนเพื่อง่ายต่อการจัดเก็บ กำจัด หรือทำลาย จากผลของการรณรงค์หลายครั้ง ทำให้ชุมชนมีความตระหนักมากขึ้นกับการดูแลเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย รณรงค์เกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน เช่นสถานที่ออกกำลังกายและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ย้ำเน้นนโยบายร่วมกันรณรงค์ดูแลรักษาให้สะอาดเสมอเพื่อสุขภาพอนามัยที่ดี และรณรงค์การบูรณะฟื้นฟูดูแลรักษาความสะอาดฌาปนสถานป่าช้า 2 แห่ง พบว่า ชาวบ้านและหน่วยงานภาครัฐมีฉันทามติร่วมกันว่าจะช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด โดยเทศบาลเตรียมวัสดุอุปกรณ์ถังขยะพร้อมมีการจัดเก็บให้เรียบร้อย ผู้มาร่วมงานเผาศพที่ป่าช้าก็มีจิตสำนึกทิ้งขยะให้ถูกที่ตามที่จัดไว้ให้ หรือเจ้าหน้าที่ของเจ้าภาพนำถุงพลาสติกสีดำเดินรับขยะจากผู้มาร่วมงาน และพิธีกรประจำงานศพก็ประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ผู้ที่มาร่วมงานได้ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดป่าช้า ซึ่งได้รับการร่วมมือเป็นอย่างดียิ่ง นอกจากนั้น ก็มีพ่อค้าแม่ค้าที่เก็บวัสดุเหลือใช้เพื่อนำไปขาย เข้ามาเก็บเศษพลาสติกเหล่านั้นถึงที่ ถือเป็นการแบ่งเบาภาระเทศบาลและชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุป กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เป็นกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นหลัก ซึ่งประสบความสำเร็จพอสมควร

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

เทศบาลตำบลนาหว้า มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล แนวทางการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางการลดปัญหาภาวะโลกร้อน แต่ละแนวทางดำเนินการแก้ไขโดยกำหนดเป็นโครงการ ปี 2556 มี 14 โครงการ และปีงบประมาณ 2557 มี 9 โครงการ แนวทางแรก การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ประกอบด้วยโครงการจัดซื้อวัสดุทำความสะอาด โครงการจัดซื้อถังขยะ โครงการจัดซื้อวัสดุแต่งกายของพนักงานเก็บขยะ โครงการจัดซื้อวัสดุบำบัดกลิ่นเหม็นของรางระบายน้ำ บ่อขยะ โครงการชุมชนต้นแบบมีส่วนร่วมในการลดและคัดแยกขยะ แนวทางที่สอง การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือโครงการชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดทั้ง 17 ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสะอาดเรียบร้อย ตระหนักถึงความสะอาดถูกหลักอนามัย ชุมชนใส่ใจมากขึ้นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งสกปรกออกจากชุมชน แนวทางที่สาม การลดปัญหาภาวะโลกร้อน ประกอบด้วย โครงการรณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติก ส่งเสริมการใช้วัสดุที่ผลิตจากธรรมชาติแทนการใช้พลาสติก โครงการปลูกป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดี

และแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน ได้ดำเนินการปลูกป่าหลายแห่งในเขตพื้นที่เทศบาล โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมดูแลต่อเนื่องจนกว่าต้นไม้จะเติบโตแข็งแรงแล้วจึงปล่อยให้เติบโตโดยธรรมชาติ โครงการก่อสร้างรั้วลวดหนามบริเวณสวนเฉลิมพระเกียรติ เพื่อบำรุงดูแลรักษาและป้องกันการบุกรุกทำลายต้นไม้จากสัตว์เลี้ยงหรือคนที่เข้าใช้พื้นที่ และมีโครงการอื่นๆ ที่ความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการก่อสร้างถนน ค.ส.ล. โครงการก่อสร้างรางระบายน้ำ ค.ส.ล. ทุกครั้งจะมีการทำประชาคมหรือประชาพิจารณ์ก่อน เพื่อทำความเข้าใจระหว่างชุมชนให้มีการรับรู้ร่วมกันและยินยอมที่จะอนุมัติให้มีการก่อสร้างได้ เพราะในการก่อสร้างแต่ละครั้งต้องตัดต้นไม้ ปรับพื้นที่ บางครั้งก็รุกล้ำพื้นที่ชาวบ้าน จึงจำเป็นต้องฟังเสียงชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก่อนว่าจะยินยอม/เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในการก่อสร้าง บ่งบอกให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมหรือการให้ความร่วมมือเป็นไปในทิศทางที่ดี และภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาบ้านเมืองที่ดี มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นโครงการที่เอื้อต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือโครงการรวมใจภักดิ์รักษ์พื้นที่สีเขียว เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลและตามแนวถนนสายต่างๆ โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ห้วยกอก เพื่อให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ได้นำแผนพัฒนาสามปีไปสู่การปฏิบัติและมีการติดตามประเมินผล โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลแผนพัฒนา ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดแนวทางหรือวิธีการ ดำเนินการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น รายงานผลและเสนอความเห็นต่อผู้บริหารท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นนำเสนอต่อสภาท้องถิ่นและคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และสุดท้ายก็ประกาศให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบโดยทั่วกัน อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี

เทศบาลตำบลนาหว้าได้ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนแนวทางดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ จากที่เคยเป็นผู้มีบทบาทหลักหรือเป็นผู้นำในการวางแผน กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจลงมือทำกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาและการจัดการปัญหา มาเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดประเด็นปัญหา การวิเคราะห์หาทางออก การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นทุกขั้นตอนของการจัดการปัญหา ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น แนวทางนี้เทศบาลตำบลนาหว้าพบว่าเป็นแนวทางที่ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการจัดเวทีประชาคมทุกปีกับทุกชุมชนและร่วมกิจกรรมปีละหลายครั้ง ทำให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมชุมชนมากขึ้น เข้าใจกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการให้โอกาสแก่ประชาชนทั้ง 17 ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน ชุมชนเองก็เกิดการเรียนรู้และมีจิตสำนึกช่วยลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม มีการวางแผนปฏิบัติการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ทำให้แผนสามารถสนองตอบความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ได้ สรุปว่า การสร้างหรือแสวงหาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลนาหว้า ประกอบด้วยแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

3.1 แนวทางการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้าน ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดอบรมแก่ประธานชุมชนและชาวบ้านแบบเข้มข้นอย่างต่อเนื่อง การลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาข้อเท็จจริง การสร้างเครือข่ายชุมชนควบคู่กับการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ มีการฝึกอบรมให้เครือข่ายทุกระดับให้มีความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง กลุ่มเครือข่ายกิจกรรมได้แก่ บ้าน(ชุมชน) วัด โรงเรียน เพราะเป็นกลุ่มเครือข่ายที่น่าจะขยายผลเร็วในเรื่องของการรณรงค์ส่งเสริมสนับสนุน บูรณะฟื้นฟู สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

3.2 แนวทางการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เทศบาลตำบลนาหว้า ได้ดำเนินงานตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเริ่มจากการให้ข้อมูลข่าวสารและแผนการดำเนินงานตามโครงการที่มีความโปร่งใส การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงบทบาทเสนอข้อคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การลงประชามติ การมีตัวแทนชุมชนทำหน้าที่กลั่นกรองในขั้นตอนต่างๆ ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อตรวจสอบและตัดสินใจความเหมาะสมในการใช้ทรัพยากรของโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้เริ่มตั้งแต่การกำหนด การวินิจฉัยปัญหา การพิจารณาทางเลือกในการไขปัญหา การเลือกเวลา สถานที่และปริมาณทรัพยากรที่จะต้องใช้หรือสูญเสียในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และที่สำคัญที่สุดคือเทศบาลตำบลนาหว้าได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนรู้เห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเหมาะสม

3.3 แนวทางการกระจายทรัพยากร อำนาจและความรับผิดชอบแก่ชุมชน เป็นการกระจายโอกาสของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระจายการมีส่วนรับผิดชอบให้แก่ชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีความภูมิใจในการมีส่วนร่วม มีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและหวงแหนในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีความผูกพันที่อยากจะติดตามดูแล พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องในเรื่องนั้นๆ การกำหนดแหล่งน้ำในเขตพื้นที่เทศบาลให้ชาวบ้านมีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น หาปลา จับสัตว์น้ำ ใช้น้ำในการเกษตรได้ และทุกคนในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการทิ้งสิ่งปฏิกูล สารเคมีลงในหนองหรือลำห้วย หากมีผู้ฝ่าฝืนก็ช่วยกันตักเตือนหรือติติง การมีระบบตัวแทนของชุมชน เช่นประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล เข้ามาทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบ กำกับดูแลการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอน มีบทบาทต่อการศึกษาข้อเท็จจริงความต้องการของชาวบ้านและนำปัญหา/ความต้องการดังกล่าวไปเสนอสภาท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการวางแผน การปรับเปลี่ยนจัดสรรให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านและส่งผลดีต่อชุมชน หรือผลักดันให้มีการกระจายภาระความรับผิดชอบและการตัดสินใจไปสู่คนในชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม มีรูปแบบ ลักษณะ กลยุทธ์วิธีการ แนวทางแก้ไขปัญหาให้ประสบความสำเร็จที่เป็นไปได้สูง รูปแบบการมีส่วนร่วมเริ่มต้นโดยการถูกโน้มน้าวเชิญชวนจากหน่วยงานภาครัฐ เข้าร่วมแบบการถูกบังคับทางอ้อมหรือถูกเชิญชวนแกมบังคับ และสุดท้ายเข้าร่วมแบบสมัครใจเป็นไปโดยธรรมชาติ แม้ว่ารูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมเกิดจากองค์กรภาครัฐเป็นผู้เริ่มต้น แต่ก็เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงใจ ก่อให้เกิดการพัฒนา การอนุรักษ์ฟื้นฟูให้รู้สึกหวงแหน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนอย่างเต็มที่และเต็มใจ ลักษณะการมีส่วนร่วม เริ่มจากการค้นหาปัญหาและความต้องการ ร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการหรือดำเนินการ ร่วมจัดสรรผลประโยชน์ สุดท้ายร่วมติดตามและประเมินผล ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมบางขั้นตอนก็เป็นไปอย่างหลวมๆ บางขั้นตอนก็เป็นไปแบบเข้มข้น บางขั้นตอนก็สักแต่ว่าเข้าร่วมพอให้เสร็จภารกิจ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน ประชาชนต้องตระหนักเรียนรู้ มีจิตสำนึกต่อท้องถิ่นอย่างลงลึก เข้าใจ ซาบซึ้งใจต่อระบอบประชาธิปไตย และกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เปิดช่องให้โอกาสเข้าร่วมในทุกแง่มุมของการบริหารจัดการท้องถิ่น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยขอนำประเด็นมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม รูปแบบการโน้มน้าวเชิญชวนผ่านกิจกรรมที่เน้นความสามัคคี เช่นการปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดชุมชน สวนสาธารณะ วัด โรงเรียน ในวันหยุดประจำปีหรือวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันเข้าพรรษา วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ งานบุญกฐิน งานบุญบั้งไฟ เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยการโน้มน้าวเชิญชวนของหน่วยงานภาครัฐและประธานชุมชน รูปแบบการมีส่วนร่วมที่ถูกบังคับโดยทางอ้อม มักเป็นกิจกรรมที่ชุมชนหรือชาวบ้านไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของชาวบ้านโดยตรง เช่นโครงการกำจัดลูกน้ำยุงลาย โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ที่ขอความร่วมมือชุมชนแกมบังคับด้วยความจำเป็นด้านสุขภาพอนามัยที่ชุมชนต้องช่วยกันเพื่อสุขภาพอนามัยของชุมชนเอง รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นไปโดยสมัครใจ โดยอาศัยระยะเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ทดสอบจิตสำนึกการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจหาทางออกร่วมกัน การมีส่วนร่วมทั้งสามรูปแบบสอดคล้องกับข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1981) ที่ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ว่า 1) การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งเป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่มิได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย 2) การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบโดยทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา 3) การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลระยะยาว และจะมีผลเสียคือไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

ประเด็นที่สอง กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม มีวิธีการที่พบดังนี้ 1) การใช้กลยุทธ์เปิดเวทีประชาคม พูดถึงเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลนาหว้า

ทั้ง 17 ชุมชน ทำให้ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยดำเนินการกิจกรรมผ่านยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยวางแผน ชี้แจงปัญหาและความต้องการ มีความร่วมมือแก้ไขปัญหาตรงจุดตรงประเด็น 2) การใช้กลยุทธ์ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้เริ่มการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการสนับสนุนการบูรณะฟื้นฟู การสงวนรักษา การรณรงค์ใช้อย่างประหยัด การนำสิ่งอื่นมาใช้แทน การลดปริมาณของเสีย เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลดีต่อคุณภาพชีวิต เทศบาลตำบลนาหว้า ได้จัดสรรงบประมาณปี 2557 จำนวน 1,900,000 บาท มีการทำประชาพิจารณ์ก่อนลงมือดำเนินการ ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วย มีบางคนคัดค้าน เช่นโครงการขุดลอกห้วยหนอง โดยให้เหตุผลว่าการขุดลอกลำห้วยทำให้สัตว์น้ำตามธรรมชาติสูญพันธุ์ ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงมีผลต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ ส่วนใหญ่มองว่าการขุดลอกลำห้วยขุดเพียงบางส่วนที่เหมาะสมและต้องการขยายพื้นที่เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้ง ถือว่ามีประโยชน์ใช้สอยมากกว่าสูญเสียประโยชน์ 3) การใช้กลยุทธ์จัดศูนย์แหล่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความร่วมมือจากแหล่งข้อมูลความรู้ ได้แก่ห้องสมุดประชาชน โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา วัด โบสถ์คาทอลิก และเทศบาลก็จัดสื่อเอกสารวารสาร วีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องให้ประชาชนสามารถหยิบยืมไปศึกษาค้นคว้าเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง 4) การใช้กลยุทธ์กระตุ้นรณรงค์ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเพื่อให้ชุมชน มีความรู้และจิตสำนึกในการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ถูกสุขอนามัย เช่นมีบ่อพักน้ำเสีย บ่อดักไขมัน รณรงค์เกี่ยวกับการแยกขยะจากต้นทางคือที่บ้าน ที่ทำงาน ร้านค้า ร้านอาหาร ให้เป็นสัดส่วนเพื่อง่ายต่อการกำจัด ทำให้ชุมชนมีความตระหนักมากขึ้นกับการดูแลเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย รณรงค์เกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน เช่นสถานที่ออกกำลังกายและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ช่วยกันดูแลรักษาให้สะอาดอยู่เสมอเพื่อสุขภาพอนามัยที่ดี และรณรงค์การบูรณะฟื้นฟูดูแลรักษาความสะอาดฌาปนสถานป่าช้า ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ International Association for Public Participation (2003) ได้ศึกษาและกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ แต่ผู้วิจัยขอใช้คำว่าวิธีการ ดังนี้ 1) วิธีการให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการ มีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ 2) วิธีการรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ 3) วิธีการสร้างความเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย 4) วิธีการสร้างความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทน

ภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ 5) วิธีการเสริมพลังอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับ และหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้อย่างง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมาได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการ ที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

ประเด็นที่สาม แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ได้นำแผนพัฒนาสามปีสู่การปฏิบัติ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลแผนพัฒนา มีหน้าที่ในการกำหนดแนวทาง ดำเนินการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น รายงานผลและเสนอแนะความเห็นต่อผู้บริหารท้องถิ่น ประธานชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบโดยทั่วกัน อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง การสร้างหรือแสวงหาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลนาหว้า ได้ยึดหลักตามแนวทางของกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 เป็นประการสำคัญ โดยสรุปเป็นแนวทางย่อๆ ดังนี้ 1) แนวทางการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้าน มีการจัดอบรมแก่ประธานชุมชนและชาวบ้านแบบเข้มข้นอย่างต่อเนื่อง การลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาข้อเท็จจริง การสร้างเครือข่ายชุมชนที่ขยายผลเร็วควบคู่กับการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ รณรงค์ส่งเสริม สนับสนุน บูรณะฟื้นฟู สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) แนวทางการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเริ่มจากการให้ข้อมูลข่าวสารและแผนการดำเนินงานตามโครงการที่มีความโปร่งใส การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงบทบาทเสนอข้อคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยวิธีการหลากหลาย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้เริ่มตั้งแต่การกำหนด การวินิจฉัยปัญหา การพิจารณาทางเลือกในการไขปัญหา การเลือกเวลาสถานที่และปริมาณทรัพยากรที่จะต้องใช้หรือสูญเสียในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และที่สำคัญที่สุดคือเทศบาลตำบลนาหว้าได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนรู้เห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเหมาะสม 3) แนวทางการกระจายทรัพยากร อำนาจและความรับผิดชอบแก่ชุมชน เป็นการกระจายโอกาสของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระจายการมีส่วนรับผิดชอบให้แก่ชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีความภูมิใจในการมีส่วนร่วม มีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและหวงแหนในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีความผูกพันที่อยากจะติดตามดูแล พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง การมีระบบตัวแทนของชุมชน เช่น ประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล เข้ามาทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบ

กำกับดูแลทุกขั้นตอน มีบทบาทต่อการศึกษาข้อเท็จจริง มีการวางแผน มีการปรับเปลี่ยนจัดสรรผลประโยชน์ มีการกระจายภาระความรับผิดชอบและการตัดสินใจไปสู่คนในชุมชน แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตราภรณ์ วิวัฒนวานิช (2551 : 20) ที่พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการด้านปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งระบุไปที่กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้กฎหมายในความรับผิดชอบมีความทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ มีบทลงโทษที่เหมาะสมและนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้เพื่อลดความขัดแย้งและลดการเพิ่มมลพิษสู่สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเอื้ออำนวยให้ภาคประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆ มากขึ้น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งสามารถออกข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติบังคับใช้ภายในท้องถิ่นของตนได้ ควรเร่งดำเนินการในส่วนที่จะกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ปกครองก่อน เช่นการออกข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติเกี่ยวกับการกำจัดของเสีย ไม่ว่าจะเป็นน้ำเสียหรือขยะมูลฝอย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม ควรเน้นที่การสร้างจิตสำนึกประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า ทั้งผู้บริหารท้องถิ่น ประธานชุมชน ชาวบ้าน ครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ภิกษุสามเณร เพราะผลได้ผลเสียล้วนเป็นผลกระทบต่อประชาชนทุกกลุ่ม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีจิตสำนึกร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม ควรอยู่ในรูปของการส่งเสริมสนับสนุนสร้างชมรม กลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้มากขึ้น ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของการสมัครใจ (Volunteer) จัดเป็นชมรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแต่ละชุมชน ซึ่งต่างกันออกไปตามบริบทของพื้นที่ แต่ละชมรมก็ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายอนุรักษ์ฟื้นฟู

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม ควรให้สอดคล้องกับกิจกรรมภายในชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมบุญประเพณีต่างๆ ซึ่งเหมาะกับการให้ความรู้ ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมตามกรอบวัฒนธรรมประเพณี มีกิจกรรมเสริมในเทศกาลบุญประเพณี เช่นการปลูกต้นไม้ รักษ์สะอาดสามัคคี

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม ควรอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์อาวุโส บุคคลที่ชุมชนเคารพนับถือ เพื่อเป็นบุคคลตัวอย่างต้นแบบในการสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

2.1 วิธีการจัดเวทีประชาคม ระดมมวลชน ควรให้มีอย่างน้อยปีละสองถึงสามครั้ง เพื่อให้มีการระดมความคิดเห็นในการออกกฎระเบียบชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเข้าใจการมีส่วนร่วมตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตราที่เกี่ยวข้องให้ทราบบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้และมีความมุ่งมั่นในการสร้างความสามัคคีภักดีต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ยินยอมให้อำนาจเหนือประชาชนมาแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติและทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน ให้เรียนรู้และมีความมุ่งหวังทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบธรรมชาติ มีศักยภาพที่สามารถให้ผลิตผลได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง มุ่งหวังให้เกิดความเพิ่มพูนภายในระบบที่จะนำมาใช้ได้ โดยไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ

2.2 กลยุทธ์การรณรงค์ กระตุ้นเตือน ควรมีการรณรงค์ให้ครอบคลุมทุกชุมชน ผ่านประธานชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ครูอาจารย์ พระสงฆ์ เพื่อให้ตระหนักรู้มีจิตสำนึกที่ดีต่อการดูแลระบบธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศให้มี ชนิด ปริมาณ และสัดส่วนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติ เพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลของธรรมชาติ

2.3 ควรยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐาน โดยมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในทุกสภาพ ทั้งในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมีการใช้และในสภาพที่ทรุดโทรมร่อยหรอ ควรกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุมและกำจัดของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบธรรมชาติ รวมไปถึงการนำของเสียนั้น ๆ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ควรกำหนดแนวทางในการจัดการเพื่อให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละสถานที่และแต่ละสถานการณ์

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

3.1 ควรมีแนวทางการส่งเสริมการศึกษา โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจต่อประชาชนเรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อาจมีหลักการและวิธีการหลากหลาย เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในระบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อม และมีความคิดที่จะร่วมรับผิดชอบในการป้องกัน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่

3.2 ควรมีการกำจัด การบำบัดน้ำเสียและการฟื้นฟูของเสียและมลพิษ แหล่งเสื่อมโทรมให้ฟื้นคืนสภาพปกติ แหล่งน้ำ ห้วย หนอง ที่ชุมชนใช้เป็นประจำต้องมีป้ายประกาศเกี่ยวกับการดูแลรักษาและบทลงโทษ สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืน ให้ครบทุกแห่ง ควรมีการรักษาและฟื้นฟู เพื่อการปรับปรุง แก้ไขทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประสบปัญหาหรือถูกทำลายไปแล้ว โดยเร่งแก้ไข สงวนรักษา มิให้เกิดความเสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้น และควรฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสียไปให้กลับฟื้นคืนสภาพ

3.3 ควรมีการควบคุมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระบบสิ่งแวดล้อม ที่อาจทำลายทรัพยากรธรรมชาติส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของระบบสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ควรมีการป้องกัน โดย

การควบคุมการดำเนินงาน และการพัฒนาต่างๆ ให้มีการป้องกันการทำลายสภาพแวดล้อม หรือให้มีการกำจัดสารมลพิษต่างๆ ด้วยการวางแผนป้องกันตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องการประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างจิตสำนึกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปพิจารณาปรับปรุงการบริหารจัดการในด้านนี้ต่อไป

2. ควรมีการศึกษาในเรื่องกลุ่มหรือชมรมอนุรักษ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปพิจารณาปรับปรุงการบริหารจัดการในด้านนี้ต่อไป

3. ควรมีการศึกษาในเรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ของเทศบาลตำบลนาหว้า เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มากำหนดนโยบายในการบริหารจัดการต่อไปในอนาคต

4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ใกล้เคียงว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยมากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารจัดการต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

กรมอนามัย. **โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในงานภารกิจกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.** 2550. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2550, จาก http://psdg.anamai.moph.go.th/news/cpadmin/km/files/chapter2.doc

กรรณิการ์ ชมดี. **การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.** วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร-มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.

ฉัตราภรณ์ วิวัฒนวานิช. **รัฐธรรมนูญกับการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2551.

ภูวนิดา คุนผลิน. **การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครแบบบูรณาการ.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2550.

ถนอม สุขสง่าเจริญ. **บทบาทของกรรมการศึกษาต่อการพัฒนาโรงเรียนประชาบาลเขตจังหวัดสกลนคร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชน.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข, 2527.

ทศพล กฤตยพิสิฐ. **การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง.** วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

ทองจันทร์ หอมเนตร. **การจัดการป่าชุมชนขององค์กรท้องถิ่น กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตลุ่มน้ำห้วยทราย จังหวัดขอนแก่น.** ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น , 2538.

แนวคิดการบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ที่มาhttp://www.bloggang.com/mainblog.php?id=rfu &month =19-11-2007&group=5&gblog=41

ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, สหัทยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และชลกาญจน์ ฮาซันนารี. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

เพ็ญศรี จ้อยนุแสง. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกกลาง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา.** การศึกษาอิสระ รป.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ บทบาทขององค์กรท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2535.

ระวี อินจินดา. **การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

สรศักดิ์ เดชโนนสังข์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาเจริญ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554.

อนุชิต การเกษ. **การพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนโดยองค์กรชาวบ้าน.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.

ภาคผนวก ก.

รูปภาพแสดงกิจกรรมการจัดเวทีระดมความคิดเห็น

ณ หอประชุมเทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

วันที่ 11 ธันวาคม 2555

รูปภาพแสดงกิจกรรมที่เทศบาลตำบลนาหว้า พบปะประชาชน จัดโครงการตามแผนยุทธศาสตร์

ชาวบ้านร่วมงาน	มอบรถเก็บขยะแก่ชุมชน	มอบรถเก็บขยะแก่ชาวบ้าน

เยาวชนร่วมกิจกรรม	ปลูกฝังจิตสำนึกเยาวชน	เสริมสวยฟรี

นวดแผนไทย	สมุนไพร ทรัพยากรธรรมชาติไทย	ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ชาวบ้านร่วมงาน	ป้ายนิทรรศการ	นักเรียนร่วมแสดง

สภาพแวดล้อมที่มีแนวโน้มเป็นปัญหาชุมชน และสภาพลำห้วยที่มีระบบนิเวศที่เหมาะสม

ป้ายห้ามทิ้งขยะ	ริมถนนเหมาะที่จะทิ้งขยะ	ยิ่งมีป้ายห้าม...ก็ยิ่งทิ้ง
หอประชุมอำเภอนาหว้า	ถูกทอดทิ้งไว้นานหลายปี	ไม่ได้ใช้ประโยชน์
ขุดลอกหนองน้ำ	หน้า รพ.สต.นางัว	เพื่อใช้ประโยชน์ของชุมชน
การตัดไม้ป้อนโรงงานบ้านสนามบิน	สภาพห้วยนาเหมือง ทต.นาหว้า	หลังขุดลอกแล้ว
หนองเจ้าพ่อ	หรือหนองเจ้าหัวพ่อ	สภาพลำห้วย ปัจจุบัน

สภาพทุ่งนาข้างลำห้วย	ลำห้วยที่น้ำเต็มปริ่ม	สะพานระหว่าง ทต.นาหว้า+นาพระ
ห้วยนาพระ	ป้ายแจ้งวันขุดลอกลำห้วย	ชาวบ้านทำที่ดักปลา
สวนสาธารณะดอนปู่ตา	สภาพด้านในสวนสาธารณะดอนปู่ตา	สวนพักผ่อนและออกกำลังกาย
การโยกย้ายทรัพยากรดิน	ทำให้ระบบนิเวศปรับตัว	ระบบภูมินิเวศเปลี่ยน
วัดพระธาตุประสิทธิ์	ศูนย์รวมใจชาวบ้าน	ในเขต ทต.นาหว้า และหมู่บ้านอื่นๆ

ภาคผนวก ข

แผนการดำเนินงานลงพื้นที่เพื่อทำการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม”

ครั้งที่/ว-ด-ป	ประเด็น/กิจกรรม	วิธีการ	ผู้ให้ข้อมูล/ผู้ร่วมวิจัย
การจัดเวทีระดมความคิดเห็น ครั้งที่1 11 ธ.ค. 55	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วม รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือประสบการณ์อื่น ๆ ที่สัมพันธ์กัน	-สัมภาษณ์ -สังเกตการณ์ -ลงพื้นที่สำรวจ -ประชุมกลุ่มย่อย	-นักการเมืองท้องถิ่น -เจ้าหน้าที่ภาครัฐ -อสม. -ประธานชุมชน/ตัวแทน -ประชาชนทั่วไป
	-สังเกตรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ -สังเกตกระบวนการมีส่วนร่วม การเสนอความคิดเห็น กลยุทธ์และวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม -สังเกตสภาพพื้นที่จริงที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขและกำลังดำเนินการ -ลงพื้นที่สำรวจสภาพแวดล้อมเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า เพื่อเก็บข้อมูลปลีกย่อยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง		
	การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางที่เหมาะสม จนสามารถนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการได้อย่างสมบูรณ์		

โครงร่างกำหนดการจัดเวทีระดมความคิดเห็น

1. ติดต่อประสานงานล่วงหน้า เพื่อกำหนดวัน เวลา จัดเวทีระดมความคิดเห็น

2. ส่งหนังสือถึงนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาหว้า เพื่อขอความอนุเคราะห์ ใช้ห้องประชุม และเชิญประธานชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม

3. วันจัดเวทีระดมความคิดเห็น : ผู้วิจัยชี้แจงความเป็นมาของโครงการฯ
   เรียนเชิญนายกเทศมนตรี แนะนำบริบทข้อมูลทั่วไป วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย ยุทธศาสตร์ ฯลฯ
   ผู้วิจัยชี้แจงหัวข้อคำถามเพื่อให้ได้คำตอบตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย
   ขออนุญาตการบันทึกเสียง และชื่อ-นามสกุล ผู้ให้ข้อมูลทุกคน
   เลี้ยงข้าวกล่อง อาหาร เครื่องดื่ม น้ำชา กาแฟ
   สิ่งของที่ระลึก ขอบคุณเจ้าของสถานที่และผู้ให้ข้อมูล

แบบสัมภาษณ์

ประเด็นคำถามตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย

1. รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- นโยบายของภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (อ้างตาม รธน. ปี 2550)

- การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่ทุกคนควรมีส่วนร่วมจริงหรือไม่ หากมีส่วนร่วมจริง จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร? (อ้างตาม รธน. นโยบายรัฐบาล และแผนยุทธศาสตร์ชาติ)

- รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร? เช่น กฎหมาย เทศบัญญัติ เปิดโอกาส เป็นต้น (ดูตามนโยบายของเทศบาล)

- ลักษณะการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร? เช่นปลูกป่า ทำความสะอาด สอดส่องดูแล เสนอแนะ ฯลฯ

2. กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- กลยุทธ์/วิธีการของเทศบาลในการบริหารจัดการเป็นอย่างไร?

- กลยุทธ์/วิธีการของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เอกชน ประชาชนในการบริหารจัดการเป็นอย่างไร? (การเชิญชวน การลงมือทำ การให้ความรู้ การนำร่อง การรณรงค์ การกระตุ้น การขอความร่วมมือ ฯลฯ)

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- แนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันทำอย่างไร?

- แนวทางการป้องกันปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำอย่างไร?

- แนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันทำอย่างไร?

ภาคผนวก ค

หนังสือขออนุญาตให้ห้องประชุมและหนังสือเชิญเข้าร่วมเวทีระดมความคิดเห็น

ที่พิเศษ/2555

สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

วันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555

เรื่อง ขออนุญาตใช้ห้องประชุมเพื่อจัดเวทีระดมความคิดเห็น โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

เรียน นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลนาหว้า

ด้วยสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า ได้ส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัยชุมชนเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยได้เล็งเห็นว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า เป็นชุมชนที่มีความสนใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงได้อนุมัติโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม” โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้สัมฤทธิผลดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึง**ขออนุญาตใช้ห้องประชุมเทศบาลตำบลนาหว้า** เพื่อจัดเวทีระดมความคิดเห็น โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยดังกล่าว **ในวันอังคาร ที่ 11 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 ตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น.**

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ด้วยความนับถือ

(ดร.พุฑฒจักร สิทธิ)
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์(การเมืองการปกครอง)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร / ผู้วิจัย
โทร. 083-4135686 E-mail: putthachak@gmail.com

ที่พิเศษ/2555

สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

วันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555

เรื่อง ขอเชิญเป็นประธานเปิด **"เวทีระดมความคิดเห็น โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย"**

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลนาหว้า

ด้วยสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า ได้ส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัยชุมชนเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยได้เล็งเห็นว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า เป็นชุมชนที่มีความสนใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงได้อนุมัติโครงการวิจัยเรื่อง **"การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม"** โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การจัดเวทีระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบด้วยตำบลนาหว้า หมู่ที่ 1-5 และตำบลนางัว หมู่ที่ 1,2 และ 8 รวมทั้งสิ้น 8 หมู่

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้สัมฤทธิผลดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงขอเรียนเชิญ**ท่านได้เป็นประธานกล่าวเปิด** "การจัดเวทีระดมความคิดเห็น โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย" และ**ร่วมเวทีระดมความคิดเห็น**ดังกล่าว **ในวันอังคาร ที่ 11 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 ตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น. ที่ห้องประชุมเทศบาลตำบลนาหว้า**

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ด้วยความนับถือ

(ดร.พุฑฒจักร สิทธิ)
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์(การเมืองการปกครอง)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร / ผู้วิจัย
โทร. 083-4135686 E-mail: putthachak@gmail.com

ที่พิเศษ/2555

สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

วันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555

เรื่อง ขอเชิญร่วม **"เวทีระดมความคิดเห็น โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย"**

เรียน .....

ด้วยสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า ได้ส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัยชุมชนเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยได้เล็งเห็นว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า เป็นชุมชนที่มีความสนใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงได้อนุมัติโครงการวิจัยเรื่อง **"การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม"** โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การจัดเวทีระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ซึ่งประกอบด้วยตำบลนาหว้า หมู่ที่ 1-5 และตำบลนางัว หมู่ที่ 1,2 และ 8 รวมทั้งสิ้น 8 หมู่

ดังนั้น เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้สัมฤทธิผลดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงเรียนมายัง**ท่าน**ผู้ซึ่งมีความสนใจในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการระดับท้องถิ่น ได้เข้าร่วม **"เวทีระดมความคิดเห็น โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย"** ภายใต้หัวข้อวิจัยเรื่องดังกล่าว **ในวันอังคาร ที่ 11 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 เวลา 09.00-12.00 น. ที่ห้องประชุมเทศบาลตำบลนาหว้า**

หวังว่าคงจักได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดียิ่ง จึงขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ด้วยความนับถือ

(ดร.พุฑฒจักร สิทธิ)
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์(การเมืองการปกครอง)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร / ผู้วิจัย
โทร. 083-4135686 E-mail: putthachak@gmail.com

กำหนดการ
"เวทีระดมความคิดเห็น โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย"
วันอังคาร ที่ 11 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555
ที่ห้องประชุมเทศบาลตำบลนาหว้า

เวลา 08.30 – 09.00 น.	ลงทะเบียน
เวลา 09.00 – 09.20 น.	ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัยและการจัดเวทีระดมความคิดเห็น
เวลา 09.20 – 09.30 น.	นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลนาหว้า กล่าวเปิดและแนะนำข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่
เวลา 09.30 – 10.50 น.	ผู้วิจัย เปิดเวทีระดมความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์
เวลา 10.50 – 11.50 น.	แยกกลุ่มระดมความคิดเห็น แต่ละกลุ่มเสนอแนวคิดและสรุป
เวลา 11.50 – 12.00 น.	ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและปิดเวทีระดมความคิดเห็น
เวลา 12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารเที่ยง

หมายเหตุ กำหนดการนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการจัดเวทีระดมความคิดครั้งนี้

1. นำไปสู่การเรียนรู้รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ
2. ได้กลยุทธ์หรือวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการอย่างหลากหลาย
3. ได้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ นำไปสู่การเรียนรู้ ปรับปรุง เสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
4. ได้มีฐานข้อมูลในการเผยแพร่ผลการวิจัยสู่สาธารณชนมากยิ่งขึ้น
5. ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจัดการระดับท้องถิ่นในทุกกรณี และขยายผลเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบให้กับชุมชนอื่นได้ ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในระบอบประชาธิปไตยทั้งทางตรงและทางอ้อม

ประวัตินักวิจัย

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

สาขาวิชารัฐศาสตร์(การเมืองการปกครอง) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตำแหน่งปัจจุบัน รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน

ที่อยู่ที่ติดต่อได้ปัจจุบัน

142 หมู่ 4 ถนนนิตโย บ้านห้วยทราย ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000
โทรศัพท์ 08-9840-2298 อีเมล์ putthachak@gmail.com

ประวัติการศึกษา

ระดับการศึกษา	คุณวุฒิ	สาขาวิชา	ชื่อสถาบันการศึกษาที่สำเร็จการศึกษา	ปีที่จบการศึกษา
ปริญญาเอก	Ph.D.	Social Science (Buddhist Studies)	Magadh University, INDIA	2550
ปริญญาโท	M.A.	Entire Politics	University of Pune, INDIA	2538
ปริญญาตรี	พธ.บ.	รัฐศาสตร์ (การบริหารรัฐกิจ)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	2536

ประสบการณ์การทำงาน

2554-ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
2553-2554	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หน่วยวิทยบริการวัดอภิสิทธิ์ จังหวัดมหาสารคาม
2552-2554	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
2551-2552	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หน่วยวิทยบริการวัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร
2551-2552	อาจารย์ประจำสาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปะศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร
2550-2551	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผลงานทางวิชาการ

2556	หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม”	กำลังดำเนินการ (ทุนสถาบันพระปกเกล้า)
2555	หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การสังเคราะห์และการถอดบทเรียนองค์ความรู้ของศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัดมหาสารคาม : ศึกษากรณี ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการเสร็จแล้ว (ทุน วช.)
2554	นักวิจัยร่วม โครงการวิจัย เรื่อง “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครและประชาชนก่อนและหลังการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการเสร็จแล้ว (ทุน วช.)
2553	หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “บทบาทครูกับบริบทการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม”	ดำเนินการเสร็จแล้ว (ทุนสถาบันพระปกเกล้า)
2553	นักวิจัยร่วม โครงการวิจัยเรื่อง “ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการเสร็จแล้ว (ทุน วช.)
2553	นักวิจัยร่วม โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ของชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนโคกใหญ่ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการเสร็จแล้ว (ทุน วช.)
2552	นักวิจัยร่วม โครงการวิจัย เรื่อง “การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการแล้วเสร็จ (ทุนเทศบาลขามเรียง)
2552	นักวิจัยร่วม โครงการวิจัย เรื่อง “การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์กรบริหารส่วนตำบลยางน้อย อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการแล้วเสร็จ (ทุน อบต.ยางน้อย)
2552	นักวิจัยร่วม โครงการวิจัย เรื่อง “การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์กรบริหารส่วนตำบลหนองม่วง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการแล้วเสร็จ (ทุน อบต.หนองม่วง)
2552	นักวิจัยร่วม โครงการวิจัย เรื่อง “การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์กรบริหารส่วนตำบลประชาพัฒนา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการแล้วเสร็จ (ทุน อบต.ประชาพัฒนา)
2552	นักวิจัยร่วม โครงการวิจัย เรื่อง “การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์กรบริหารส่วนตำบลดอนงัว อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม”	ดำเนินการแล้วเสร็จ (ทุน อบต.ดอนงัว)
2551	หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม”	ดำเนินการเสร็จแล้ว (ทุนสถาบันพระปกเกล้า)

ประสบการณ์อื่น ๆ

2555-ปัจจุบัน	เว็บมาสเตอร์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ www.singhphuphan.net เว็บไซต์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
2552-2554	เว็บมาสเตอร์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ www.singhawarun.com เว็บไซต์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
2552-2554	บรรณาธิการจุลสารสิงห์วรุณ จุลสารประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
2551-2552	รองบรรณาธิการวารสารฟ้าใส คณะศิลปะศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร
2550-2551	บรรณาธิการจุลสารสิงห์เขียว จุลสารประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม